

ČASOPIS FEDERÁLNÍHO MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

vyznamenáný medailí Za upevňování přátelství ve zbrani 1. stupně a Pamětní medailí k 30. výročí Slovenského národního povstání, Květnového povstání českého lidu, osvobození Československa Sovětskou armádou

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ OSMÝ ROČNÍK

6

Místo a úloha ideové přípravy v komplexním zajištění bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády

V podmínkách třídně rozděleného světa a lidstva není jediné oblasti společenské praxe, která by neměla ideologický aspekt a zůstávala stranou ideologie a ideologického působení. Neexistuje ani žádný významnější výsledek individuální a společenské činnosti, na kterém by se v té či oné míře, pozitivně či negativně nepodílela ideologie protikladných společenských tříd.

Na tuto skutečnost opětovně upozorňují dokumenty XXVII. sjezdu KSSS: „Všechny naše plány uviznou ve vzduchu, jestliže k nim lidé zůstanou lhostejní, jestliže se nám nepodaří vyburcovat pracovní a společenskou aktivitu mas, jejich energii a iniciativu... Je nesporné, že moudré a pravdivé slovo je nesmírně působivé... Lidé musí neustále vidět a cítit velkou pravdu naší ideologie a zásadovost naší politiky.“ (XXVII. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1986, s. 85–86.)

Tento závěr má všeobecnou platnost, která však nabývá na svém významu v tak politicky a ideologicky exponované oblasti, jakou představuje vojenství a v jejím rámci bojová a mobilizační pohotovost armády.

Bojová a mobilizační pohotovost armády se skládá z mnoha komponentů. Zahnuje doslova všechny podstatné prvky života, činnosti a stavu vojsk. Radíme mezi ně morálně politický stav, kázeň, uvědomělost, mobilizační připravenost vojsk, komplexní technické vybavení vojsk dostatečným množstvím moderních zbraní a ostatní vojenské techniky, jejich mistrné ovládání a udržování ve stavu nepřetržité příprave-

nosti k bojovému použití, organizační schopnosti velitelů, štábů, politických orgánů, jejich umění nepřetržitě řídit vojska a řešit složité a mnohostranné úlohy v různých bojových situacích.

Jinými slovy řečeno, bojová a mobilizační pohotovost armády představuje široký komplex sociálně politických i kulturně technických, materiálních i vědeckotechnických, organizačních a kádrových opatření, jejichž neodmyslitelným spojovacím článkem je v určující míře úroveň ideové politického uvědomění, přesvědčení, vyspělosti, ideologické a psychologické připravenosti a odolnosti příslušníků socialistické armády.

Je tomu tak především proto, že na ní konečkonců v rozhodující míře závisí myšlení a názory, morální i volní vlastnosti, postoje i jednání příslušníků armády jak v mírové, tak válečné situaci, stejně tak jako stupeň a efektivnost bojového využití všech materiálně technických prostředků, jimiž armáda disponuje.

Ani v podmínkách uplatňování vědeckotechnického pokroku v socialistickém vojenství nezávisí úspěch v případném válečném konfliktu jen na zbraních a vojenské technice, ale v rozhodující míře na člověku, jeho duchovních, morálních a politických kvalitách a praktických postojích. V jistém smyslu lze říci, že veškerá očekávání a naděje vkládané do poslání socialistické armády závisí především na subjektivním činiteli, příslušnících ozbrojených sil.

Vše co uvádí jednotlivce a sociální skupiny v činnost vždy v té či oné podobě prochází jejich hlavou, vědomím, myšlením. Není tomu ani jinak v aktivitách, které jsou součástí bojové a mobilizační pohotovosti. Duchovní podněty, impulsy, cíle, předsevzetí rozhodnutí a jednání zpravidla spočívají na výsledcích rozumového, v té či oné míře vědeckého poznání.

Rozumové myšlení v třídní společnosti není a nemůže být třídně indiferentní, neutrální, neangažované. Třídní aspekt rozumového myšlení vtiskuje lidskému rozhodování a jednání společensky žádoucí nebo nežádoucí zacílení a vyústění odpovídající zájmům určité společenské třídy, či sociálně ekonomické systému.

Komplexnost se dnes zdaleka nevyznačuje pouze bojová a mobilizační pohotovost armády, komplexní charakter má v současnosti i ideová příprava vojsk. V případě tak výrazně sociálně politického třídního jevu, jakým je bojová a mobilizační pohotovost socialistické armády, děje se tak prostřednictvím celého komplexu „ideologií“, jako např. ideologie politické, právní, morální, filozofické, estetické. Každá svým způsobem a pod určitým zorným úhlem vtiskuje bojové a mobilizační pohotovosti sociálně politickou kvalitu a integruje činnost příslušníků armády v intencích hlavních tříd socialistické společnosti.

Ideologická práce, která je realizována především **politickou ideovou, světónázorovou, mravní, právní, estetickou a psychologickou výchovou**, se podílí na komplexním zabezpečení bojové a mobilizační pohotovosti armády především přes lidského činitele, příslušníky socialistické armády, kteří jsou ideologií ovlivňováni, vychováni, formováni. „Člověk vyzbrojený marxismem-leninismem, hluboce přesvědčený a zánícený pro pravdu socialismu... neustupuje před překážkami, neztrácí jistotu ani v nejtěžších životních situacích a nebojí se podstoupit zápas za uskutečnění socialistických ideálů.“ (Sborník hlavních dokumentů XVII. sjezdu KSČ. Praha 1986, s. 77.)

Ideologická práce podílející se na zabezpečování a upevňování bojové a mobilizační pohotovosti plní svou nezastupitelnou úlohu především tím, že společensky žádoucím způsobem ovlivňuje myšlení, ná-zory, přesvědčení, nálady, smýšlení, citění, motivaci, postoje, hodnotovou orientaci, rozhodování, hodnocení jednání příslušníků socialistické armády.

Ideologická práce jako neodmyslitelný a nezastupitelný prvek komplexní bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armá-

dy přispívá k pochopení materiálních, duchovních, vojenskotechnických, organizačních, kádrových a jiných komponentů bojové a mobilizační pohotovosti v širších sociálně politických, světónázorových, právních a mravních souvislostech a aspektech.

Tímto způsobem přispívá k aktivizaci, mobilizaci a využívání schopností a vlastností lidí, exploataci věcných, materiálně technických činitelů tvořících významné prvky bojové síly socialistické armády.

V ideové přípravě socialistické armády zaujímá pochopitelně ústřední postavení **morálně politická příprava** příslušníků socialistické armády. Jejím prostřednictvím se dostávají příslušníkům armády marxisticko-leninské teoretické závěry o třídní podstatě, zdroji a příčinách vzniku války, jejím sociálně politickém charakteru, obsahu, funkcích, sociálním smyslu a účelu i sociálně politickém hodnocení a postoji, které je nutné ke konkrétním válkám uplatnit. Na tomto základě dochází i k pochopení smyslu, existence, sociální úlohy, funkcí a poslání socialistické armády a veškerého branného úsilí socialistického státu, popřípadě socialistického vojenskopolitického společenství, což nezůstává bez vlivu na myšlení, přesvědčení, postoje a jednání příslušníků armády.

Významným spojencem ideové politického působení, které násobí vliv politické ideologie, je skutečný stav sociální reality, v níž příslušníci armády žijí, která jejich myšlení, postoje a jednání pozitivně nebo negativně ovlivňuje.

Příslušníci socialistické armády současně podstatnou část svého života prožívají a tráví ve vojenské sociální realitě, která na ně rovněž doléhá. V tomto směru jejich ideologickou připravenost — myšlení, přesvědčení, citění, vůli, postoje atp. příznivě nebo nepříznivě ovlivňuje nejen politicko-výchovná činnost velitelů, politických orgánů, stranických a svazáckých organizací, ale v nemenší míře i velitelská a stranickopolitická rozhodnutí a opatření, která se promítají do způsobu života jednotek a jednotlivců.

Z tohoto důvodu je nanejvýš žádoucí, aby každý příslušník velitelského sboru i politických orgánů domýšlel ideologické důsledky svých rozhodnutí, rozkazů, nařízení, režimových opatření a včas paralyzoval jejich možný negativní vliv na ideologickou situaci v jednotce. Totéž se týká i energického vymycování jevů, které narušují socialistické vztahy, soužití, morálně politický stav vojenských kolektivů a ve svých důsledcích i bojovou a mobilizační

pohotovost jednotek, jak je tomu např. v případě šikanování.

Rozhodující místo v ideové přípravě příslušníků socialistické armády zaujímá **světónázorová příprava**, která má rovněž výrazně ideologický aspekt. Vojenství, válka, ozbrojený zápas nikdy nepředstavovaly a ani dnes nepředstavují izolované sociálně politické jevy a procesy. V té míře, v jaké se dnes stávají společenské vztahy, mezinárodními, celosvětovými, globálními, v té míře, v jaké jsou dnes vzájemně propojeny osudy třídně rozděleného lidstva, národů a společností, nezbývá, než i vojenské jevy chápat v širších světónázorových souvislostech.

Na základě této skutečnosti není možné si dnes představit ideovou přípravu vojsk bez náležité světónázorové přípravy. V jejím rámci jde především o dosažení pochopení např. sociálního násilí, války, ozbrojeného zápasu v co nejširších světónázorových souvislostech, o nalezení a ukázání jejich místa a úlohy při řešení základního i hlavních rozporů současné epochy; jejich místa a úlohy v procesu třídní a lidské emancipace; při prosazování sociálního pokroku; v koncepci socialistického reálného humanismu atd.

K působivější ideové přípravě příslušníků socialistické armády využitím filozofickosvětónázorové roviny přístupu nacházíme celou řadu myšlenkově závažných podnětů především v dokumentech XXVII. sjezdu KSSS. K náležitěmu promyšlení a světónázorově ideologickému využití se mj. nabízejí závěry Politické zprávy ÚV KSSS XXVII. sjezdu KSSS: prohlášení „naším ideálem je svět bez zbraní a bez násilí“; myšlenky o tom, že „zajištění bezpečnosti se stále více stává úkolem politickým, který lze vyřešit jen politickými prostředky“; „konfrontace mezi kapitalismem a socialismem může mít pouze a výhradně formu mírového soužití, které nemá jinou alternativu, má-li lidstvo přežít“; že požadavek „zřeknout se války proti sobě i proti dalším státům, a to jak války jaderné, tak i konvenční; nepřipustit zbrojení ve vesmíru; myšlenky, že „dnes už nelze vyhrát nejen jadernou válku, ale ani závody ve zbrojení“, o „konci naděje, že se kterýkoli stát může ubránit pouze vojenskotechnickými prostředky, vytvořením sebeobhajovací obrany“; že „mezinárodní bezpečnost se nemůže donekonečna opírat o strach z odvety o doktrínu „zadržování“ a „zastřažování“; závěr o „absurdnosti a amorálnosti situace, kdy se jaderným rukojmím stává celý svět“; že „skutečnou bezpečnost lze v našem století zajistit ni-

koli co nejvyšší, ale co nejnižší úrovní strategické rovnováhy, z níž je třeba vyloučit jaderné a jiné druhy zbraní hromadného ničení“ a jiné.

Součástí ideové přípravy příslušníků socialistické armády je i příprava v oblasti **mezinárodně právní ideologie**, která má rovněž nemalý význam v systému bojové a mobilizační pohotovosti armády. Význam mezinárodně právního ideologického aspektu války a ozbrojeného zápasu nabývá v současnosti na nebyvalém významu.

Je tomu tak především proto, že vlády a představitelé imperialistických států, především USA, se v současnosti uchylují k porušování norem mezinárodního práva, včetně norem mezinárodního práva válečného, k politice státního terorismu, mezinárodní zvláště a banditismu ve vztazích ke svrchovaným pokrokovým a revolučním národům a státům.

I když mezinárodní právo a mezinárodní právní ideologie nevzniká jako právo vnitrostátní — jako vůle vládnoucí třídy povýšená na zákon, ale především jako výsledek kompromisů mezi svrchovanými státy rozdílného sociálně ekonomického zřízení, je třeba mu přiznat relativně pokrokovou úlohu v životě mezinárodního společenství.

Socialistické státy jsou naopak důslednými stoupenci a zastánci přísného respektování mezinárodního práva ve vzájemných vztazích mezi svrchovanými státy. Současně využívají obsahu a ducha mezinárodního práva k ideologickému odsouzení vojenskostrategických cílů imperialismu, aktů agrese, státního terorismu, mezinárodní zvláště a jednání podle zákonů džungle ve vztazích mezi národy a státy, ale i k mezinárodně právnímu ideologickému upevnění bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády, jako významné podmínky a předpokladu zákonné sebeobrány, jejího mezinárodně právního ospravedlnění. Není třeba zvlášť zdůrazňovat jak významnou společenskou hodnotou, stimulem a motivem v myšlení, postojích a jednáních příslušníků socialistické armády je hodnota sociální spravedlnosti, její obrana a praktická realizace v mírovém životě i ve válečné konfrontaci.

V ideové přípravě příslušníků socialistické armády je vedle politické, filozofickosvětónázorové a mezinárodně právní ideologie využívána i **ideologie mravní**. Všechny vojenské jevy a procesy mají mimo jiné i svůj mravní aspekt a podléhají i mravním principům, normám, pravidlům a hodnocení.

Morální příprava příslušníků socialistické armády se dotýká velmi širokého okru-

hu problémů. Jednu skupinu z nich tvoří zprostředkování marxisticko-leninských etických poznatků vztahujících se k mravním aspektům příčin vzniku války, podstaty války, sociálního obsahu a funkcí války, mravního hodnocení, mravní spravedlnosti a nespravedlnosti války, morálnosti a amorálnosti války i mravních důsledků, které válka vyvolává v životě společnosti.

Druhou oblastí morální přípravy vojáků socialistické armády představuje zprostředkování poučení, která se týkají etiky ozbrojeného boje, mravně ospravedlnitelných a mravně zavrženíhodných způsobů a metod vedení válek. Do této oblasti se řadí i poučení o marxisticko-leninském řešení mravních konfliktů, do nichž se příslušníci armády ve válce dostávají, problematika hrdinství i zbabělosti, obětí a sebeobětování, věrnosti, oddanosti vlasti i zraedy, dezertace aj.

Ke škodě ideové přípravy příslušníků naší armády je ideologicky závažná mravní problematika války a ozbrojeného zápasu dosti opomíjena, nachází se na okraji zájmu, ačkoli se slovně význam morální připravenosti a morální odolnosti příslušníků naší armády zcela jednoznačně zdůrazňuje. Není třeba dodávat, že se tímto způsobem zbavujeme jednoho z významných činitelů ideologické povahy — mravní ideologie, která může, je-li cítěvdomě exploatována, výrazně znásobit působení politické, filozofické i právní ideologie.

Kromě toho opomíjení mravní přípravy ponechává příslušníky socialistické armády bezradné při řešení různých mravně závažných, konfliktních situací, které jsou ve válce a ozbrojeném zápasu čteně zastoupeny.

Ideová příprava příslušníků socialistické armády však nespočívá výlučně ve zprostředkování a výchově v duchu marxisticko-leninských idejí, teorií a názorů, ale v jednotě s tím i v ideologickém boji proti nemarxistické ideologii. „Podstatná zvláštnost ideologické práce“, uvádí Politická zpráva ÚV KSSS XXVII. sjezdu KSSS, „tkví i v tom, že se uskutečňuje za ostré konfrontace socialistické a buržoazní ideologie... Psychologickou válku rozpoutanou imperialismem nelze kvalifikovat jinak, než jako zvláštní formu agrese a informačního imperialismu posilávajících svrchovanost, historii a kulturu národů. Je to také přímá politicko-psychologická příprava na válku...“

Ideologické zabezpečování aktů agrese a mezinárodní zvláště je buržoazí usměrňováno nejen do řad vlastního obyvatelstva, ale prostřednictvím soudobých hromadných

sdělovacích prostředků i do socialistických zemí a jejich armád. Ideologicky destruktivní vliv na bojovou a mobilizační pohotovost socialistické armády mají především buržoazní a náboženské pacifistické názory zanášené do myšlení příslušníků socialistické armády. Pacifistické ideje a názory působí rozkladně v každé armádě, socialistické i buržoazní. Nicméně hodnocení sociálních funkcí a důsledků pacifistické ideologie v armádách svou sociální podstatou a posláním zásadně protikladných nemůže být paušální, nediferencované. Jestliže pacifistická ideologie ideologicky, politicky a morálně rozkládá bojeschopnost např. imperialistické armády, nemůžeme z pozic marxismu-leninismu hodnotit toto působení negativně, neboť jde o oslabování bojeschopnosti jednoho z významných mocenskopolitických nástrojů imperialistické buržoazie. Pokud jde o rozkladný ideologický vliv pacifistické ideologie v socialistické armádě, která je předurčena k plnění principiálně odlišného poslání než je tomu u imperialistických armád, jde o působení na bojovou a mobilizační pohotovost politicky škodlivé a destruktivní.

Ideologický boj s pacifistickou ideologií je v současnosti složitý. Pacifističtí ideologové totiž parazitují na všech mírových iniciativách Sovětského svazu a dalších socialistických zemí, přisvojují si je, začleňují do svého politického programu, dávají jim zpravidla svou vlastní buržoazní pacifistickou interpretaci, čímž jejich skutečný pokrokový, demokratický obsah zkreslují a zanášejí do vědomí lidí i příslušníků socialistické armády nejrozdůšnější iluze, nesprávné názory a přístupy k válce, míru, mírovému soužití

Z hlediska ideologické připravenosti, bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády mají zvláště škodlivý a ideologicky rozkladný vliv pacifistické ideje a názory, které z abstraktně humanistických pozic nečiní žádný rozdíl mezi:

- vojenstvím buržoazním a vojenstvím socialistickým,
- spravedlivou a nespravedlivou válkou,
- spravedlivým demokratickým mírem a nespravedlivým imperialistickým mírem,
- materiálními a duchovními přípravami agrese a materiálními i duchovními opatřeními k odrazení agrese,
- uplatňováním vědeckotechnického pokroku v buržoazním a v socialistickém vojenství,
- agresí a zákonnou sebeobranou,
- agresorem a obětí agrese atd.

Neméně škodlivé jsou i výzvy, s nimiž se pacifisté obracejí na socialistické státy, aby přistoupily k jednostrannému odzbrojování, netrvaly striktně na vojenskostrategické rovnováze, nedramatizovaly případy imperialistické agrese, státního terorismu a zvláště v teritoriálně omezených lokalitách a ohniscích napětí, prodlužovaly platnost svých jednostranných závazků a moratorií, zřekly se politické, morální a materiální podpory národů a států, které se staly obětí agrese apod.

Nedostatečná schopnost občanů i příslušníků socialistické armády orientovat se v řadě složitých rozporuplných zahraničně-politických, vojensko-politických, vojensko-technických, vojenskodoktrinárních i vojenskostrategických otázkách současnosti může přispívat k vytváření vhodné půdy pro šíření pacifistické ideologie mezi příslušníky socialistické armády.

Z tohoto důvodu, i když buržoazní a náboženské pacifisty považujeme za politické

spojence v boji proti militaristické buržoazii, musíme vést trpělivý ideový zápas s pacifistickou ideologií, která z nemarxistických pozic přistupuje a interpretuje vojenskou problematiku s negativními důsledky pro bojovou a mobilizační pohotovost socialistické armády.

Jakkoli přisuzujeme ideové přípravě významné a ničím nezastupitelné místo při komplexním upevňování bojové a mobilizační pohotovosti socialistické armády, nelze její úlohu absolutizovat a přeceňovat. Ve svém projevu na shromáždění v Togliatti v roce 1986 v této souvislosti Michail Gorbačov připomenul: "... musíme mít neustále na paměti, že hlavní frontou, kde zajistíme úspěšný boj za mír, je splnění úkolů spjatých se zdokonalováním socialistické společnosti. Rozhodujícím předpokladem je stav národního hospodářství, rozvoj vědy a techniky, kvalitativní přestavba hospodářství a zvyšování duchovního, intelektuálního a mravního potenciálu státu".

Spojenecká cvičení — významný prostředek výchovy k vlastenectví a socialistickému internacionalismu

Vlastenecká a internacionální výchova vojáků, upevňování jednoty států socialistického společenství bylo a zůstane úkolem prvořadě důležitosti. Socialistické státy a jejich armády mají zájem na vzájemném bratrském přátelství. Jen v jednotě, jen při pevném dodržování zásad vlastenectví a internacionalismu mohou zabezpečit svůj úspěšný rozvoj a účinně čelit imperialistickým silám. Proto péče o rozvíjení bratrských vzájemných vztahů mezi socialistickými státy, o upevnění přátelství pracujících, mládeže i příslušníků ozbrojených sil a jejich internacionální výchovu je životně důležitým úkolem současnosti.

Politiku vlastenectví, internacionalismu, bratrství mezi zeměmi socialistického společenství a solidarity s pracujícími celého světa přesvědčivě potvrdil XXVII. sjezd KSSS. Přijal dalekosáhlá strategická usnesení zaměřená na zdokonalování socialismu, dal mocný impuls další revoluční renesanci všech sfér společenského bytí v SSSR i v ostatních socialistických státech. Hlavním politickým výsledkem XXVII. sjezdu KSSS, XVII. sjezdu KSČ a sjezdů ostatních bratrských stran je přijatá a schválená linie vnitřní a zahraniční politiky bratrských stran, linie směřující k přestavbě a k urychlení sociálně ekonomického rozvoje SSSR, ČSSR a ostatních socialistických zemí a k upevnění míru na Zemi.

Rozvíjet vlasteneckou a internacionální výchovu v ČSLA je základní povinnost

všech velitelů, stranických a svazáckých organizací. Účinnost této výchovy je do značné míry závislá na komplexnosti, s jakou je na vědomí lidí působeno, ale i na přesvědčivosti a opravdovosti, s jakou vychovatelé k vojákům přistupují. Spojenecká cvičení jsou v tomto případě jedinečnou příležitostí k rozvíjení všech forem politické a ideologické práce směřující k upevnění vlasteneckého a internacionálního vědomí příslušníků Československé lidové armády. V systému internacionální výchovy v ČSLA zaujímají přední místo spojenecká cvičení armád členských států Varšavské smlouvy. Jsou charakteristická různým rozmachem, zaměřením, významem, účastí cvičících vojsk a bojové techniky.

Za dobu trvání Varšavské smlouvy se významně změnila periodičnost a měřítka společných cvičení. Ve druhé polovině padesátých let se spojenecká cvičení organizovala v podstatě za účasti dvou bratrských armád, v šedesátých letech se jich již zpravidla zúčastňovala vojska čtyř až pěti spojeneckých armád. První cvičení většinou nepřekračovala rámec taktických, velitelsko-štábních cvičení a ukázkových zaměstnání. Byla charakteristická relativně nízkými počty cvičících vojsk a jejich cílem zpravidla bylo osvojit si nové poznatky organizace a vedení bojové činnosti za předpokládaného použití zbraní hromadného ničení. Cvičící vojska jednotlivých národních armád se teprve seznamovala s příslušníky jiných národních armád, při-

slušným teritoriím cvičení a obyvatelstvem hostitelského státu.

K takovým akcím lze např. zařadit velitelsko-štabní cvičení v terénu s pojítky, které se konalo v červenci 1955 na území NDR a v oblasti severozápadních Čech. Zúčastnily se ho štáby vojsk ČSLA a Skupiny sovětských vojsk v NDR. Dalším takovým cvičením bylo spojenecké dvoustupňové velitelsko-štabní cvičení v terénu s pojítky, které se konalo ve dnech 20. až 31. srpna 1958 v západních oblastech Sovětského svazu za účasti velitelů a štábů Sovětské armády a ČSLA k prověření některých otázek počátečního období války. V neposlední řadě lze uvést i velitelské dvoustupňové cvičení velení ČSLA, které se konalo v dubnu 1959 na území Československa za řízení spojeného velení ozbrojených sil států Varšavské smlouvy. Cvičení bylo zaměřeno na rozšíření znalostí generálů a důstojníků z organizace a vedení bojů a operací za oboustranného použití jaderných zbraní.

Od počátku šedesátých let velení spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy začalo organizovat velitelsko-štabní cvičení operačně strategických měřítek, kombinovaná cvičení se společnou účastí pozemních vojsk, letectva, námořnictva a vojsk protivzdušné obrany jednotlivých členských států Varšavské smlouvy. Do některých období cvičení se již postupně zapojovaly i jednotky Pohraniční stráže a Lidových milicí. Prostorový rozmach, doba trvání, účast cvičících vojsk, přítomnost bojové a zabezpečovací techniky se několikanásobně zvětšily. Procvicovaly se především otázky vyplývající ze společných vojenskodoktrinárních úkolů. V úzké souvislosti s tím se začaly pracovat i nové, náročnější úkoly stranickopolitické práce při spojeneckých cvičeních. Stranickopolitická práce byla obohacena o řadu nových, doposud nepoužívaných, pestřejších forem. Její účinnost byla znásobena působením na širokou občanskou veřejnost na teritoriu cvičení. Organizovaly se početné mítinky, besedy, výměny delegací a řada dalších podobných forem setkání jak mezi jednotlivými cvičícími národními armádami, tak i mezi zástupci cvičících vojsk a občanskými, mládežnickými, stranickými, hospodářskými i politickými funkcionáři teritoria, kde probíhalo cvičení. Nebylo zvláštností, že cvičení byli přítomni nejvyšší státní a straníční představitelé státu, na jejichž území se cvičení konalo.

Mezi charakteristická spojenecká cvičení tohoto období lze uvést operační veli-

telsko-štabní cvičení Bouře konané ve dnech 27. září až 10. října 1961, za účasti velitelů, štábů a jednotek pozemních, leteckých, výsadkových a námořních sil NLA NDR, PLA, ČSLA a Sovětské armády. V září 1962 na území NDR a ČSSR probíhalo spojenecké cvičení Vitr jednotek a štábů Sovětské armády, NLA NDR a ČSLA. Cílem cvičení bylo zdokonalit součinnost zúčastněných armád pro vedení boje v obtížném horském a zaslepném terénu v podmínkách počátečního období války. Spojeneckého cvičení Kvarteto se poprvé zúčastnily pozemní a letecké jednotky protivzdušné obrany čtyř spojeneckých armád — Sovětské armády, MLA, PLA a ČSLA. Ve dnech 16.—22. října 1965 probíhalo cvičení bratrských armád Sovětského svazu, NDR, PLR a ČSSR Říjnová bouře na území Německé demokratické republiky. Ve dnech 20.—25. září 1966 probíhalo v jižních oblastech Čech a Moravy společné cvičení vojsk a štábů pozemních a leteckých sil Sovětské armády, MLA, NLA NDR a ozbrojených sil ČSSR pod názvem Vltava. Uvedená cvičení rok od roku co do svého rozsahu a počtu zúčastněných vojsk překonávala předchozí. Nebyla ničím neobvyklým, nýbrž logickým vyústěním předchozích cvičení a ráznou odpovědí na rozsáhlá cvičení pravděpodobného nepřítele.

Ve dnech 12.—18. října 1970 se konalo na území NDR společné cvičení Bratrství ve zbraní. Tohoto cvičení se poprvé zúčastnily štáby a vojska pozemních a leteckých sil všech členských států Varšavské smlouvy. Do té doby největší spojenecké cvičení, zaměřené na odrazení agrese a přechod do útoku, násilný přechod vodních překážek a kombinované vzdušné a námořní operace prohloubilo poznatky v taktice, operačním umění a významně přispělo k dalšímu sjednocení způsobů přípravy a řízení spojeneckých vojsk. Spojenecké cvičení Bratrství ve zbraní v roce 1970 zahrnovalo důležité období internacionální vojenské spolupráce bratrských armád v šedesátých letech a zároveň zahájilo kvalitativně nové období spojeneckých cvičení, která se konala v sedmdesátých letech a v první polovině osmdesátých let. Toto cvičení je také charakteristické tím, že prakticky svým obsahem a zaměřením ukončilo důležité období spojeneckých cvičení představovaných např. cvičením Vesna-69, cvičením vojsk VPVS Varšavské smlouvy Zenit-69, spojeneckým cvičením Odra-Nisa-69, vojenskými manévry Dvina-70, spojeneckým cvičením Taran-70, spojeneckým operačním dvoustupňovým velitelsko-štabním cvičením Neutron-70 a celou řadou dalších, která v období let 1969

až 1970 plnila společně s odbornými vojenskými úkoly i významné internacionální poslání. Napomohla upevnit internacionální svazky mezi bratrskými armádami a lidem socialistického Československa i ostatních socialistických států.

Postupně s růstem znalostí a zkušeností velitelů a štábů z organizace a konání společných cvičení bratrských armád, rostla měřítka takovýchto cvičení, zdokonalovala se metodika jejich uskutečňování a zvyšovala se jejich efektivnost. Pro sedmdesátá a první polovinu osmdesátých let jsou charakteristická společná cvičení:

- operačně strategická, velitelsko-štabní cvičení typu Spojuz,
- operační a operačně taktická typu Bratrství ve zbraní a Štít,
- taktická cvičení s vojsky,
- cvičení druhů ozbrojených sil (PVOS, letectva, námořnictva),
- cvičení druhů vojsk (spojovacího, železničního),
- cvičení orgánů týlu.

Operačně strategická, velitelsko-štabní cvičení typu Spojuz probíhala v letech 1973 až 1984 za účasti štábu spojených ozbrojených sil, generálních (hlavních) štábů spojeneckých armád a operačních štábů pozemních vojsk, vojsk PVOS, letectva a štábů vojenského námořnictva. Základním úkolem těchto cvičení bylo procvičování otázek vedení společné bojové činnosti druhů ozbrojených sil a druhů vojsk, zdokonalování činnosti vyšších štábů bratrských armád a prohlubování součinnosti mezi nimi.

Nejvyšší formou společné přípravy spojeneckých armád k odrazení nepřátelské agrese jsou operační a operačně taktická cvičení, která v sobě organicky zahrnují všechny druhy bojové přípravy, potřebné k úspěšnému vedení boje a operace. Takových cvičení se společně účastní všichni nebo většina bratrských armád. Spolu s nimi cvičí velitelé a štáby, útvary a svazky spojeneckých armád různých druhů ozbrojených sil a druhů vojsk.

Komplexní cvičení umožňují dosahovat současně několika učebních cílů. Zejména zvyšovat úroveň operační, taktické a polní přípravy velitelů a štábů současně na 2 až 3 stupních velení, dále umožňují zkvalitňovat a nacházet nové způsoby součinnosti mezi štáby a vojsky jednotlivých spojeneckých armád a v neposlední řadě dosahovat jednoty názorů na použití vojsk a bojové techniky při plnění různých úkolů.

Taková cvičení výrazně přispívají k upevnění bojového přátelství a ke zvyšování

internacionální odpovědnosti všech účastníků. Na tom se podílejí účinné formy internacionální výchovy vojáků včetně kulturní výchovné činnosti. Např. v průběhu cvičení Štít-72 uskutečnily soubory zúčastněných armád 74 koncertů, jež shlédly desítky tisíc občanů ČSSR. Mítinky bojové družby, přátelská setkání v závodech a společné kulturní akce charakterizují internacionální atmosféru jednotlivých cvičení.

Spojenecké armády se pravidelně zúčastňují také společných taktických cvičení, při kterých otázky bojové a politické přípravy procvičují zpravidla útvary a svazky 2 až 3 sousedících bratrských armád. Jsou to především cvičení typu Družba, která se od roku 1970 každoročně organizují na území ČSSR. Pravidelně se jich účastní příslušníci ČSLA, Střední skupiny sovětských vojsk a případně i MLA.

Tato a všechna ostatní společná cvičení jsou příkladem realizace principů socialistického internacionalismu ve vzájemných vztazích bratrských zemí a jejich ozbrojených sil. Cvičení se konají na území všech členských států Varšavské smlouvy, řídí je ministři obran těchto států, hlavní velitel spojených ozbrojených sil, popřípadě další vysokí vojenská představitelé armád bratrských zemí. To ještě více zvýrazňuje rovnoprávnost všech účastníků Varšavské smlouvy, jejich vzájemnou důvěru a bratrské vztahy.

Spojenecká cvičení umožňují v praxi prověřit mnohé teoretické úvahy, vypracovat společné názory na principy a charakter vedení bojové činnosti v podmínkách současné války. Na cvičeních jsou prověřovány nové typy soudobé bojové techniky, kterou jsou vyzbrojeny bratrské armády.

Společná cvičení jsou náročnou školou polní, letecké a námořní přípravy vojsk a loďstev. Umožňují vypracovávat neefektivnější způsoby bojové činnosti. Spojené velení a štáb spojených ozbrojených sil hluboce analyzuje závěry spojeneckých cvičení, zobecňuje získané zkušenosti a rozpracovávají doporučení k jejich zařazení do praktické činnosti vojsk. To umožňuje nadále zdokonalovat bojovou a operační přípravu příslušníků spojeneckých armád.

Společná cvičení bratrských armád jsou významná i pro získávání zkušeností z práce a spolupráce politických orgánů těchto armád v průběhu bojové činnosti vojsk. Politické orgány spojeneckých armád nepovažují spojenecká cvičení pouze za dobrou internacionální školu bojové přípravy, ale také za důležitý prostředek internacio-

nální výchovy vojáků a pracujících socialistických států.

Rozvoj vlastenecké a internacionální výchovy tvoří základní složku ideově politického působení při přípravě a v průběhu každodenního spojeneckého cvičení. V této oblasti bylo již vykonáno velmi mnoho. Od roku 1955, kdy se uskutečnilo první spojenecké cvičení, došlo k podstatnému obohacení všech forem a metod spolupráce mezi bratrskými armádami. Tento proces neustále pokračuje a dále se rozvíjí. V jeho průběhu se získávají další a další zkušenosti, které pak napomáhají zkvalitňovat celkové ideové působení. Do těchto zkušeností svým podílem přispívá každý svazek a útvar ČSLA, který se cvičení zúčastní.

Komunistické strany a vlády členských států Varšavské smlouvy kladou velký význam na společná cvičení, která upevňují bojové soudružství bratrských armád, zvyšují jejich bojeschopnost a bojovou pohotovost.

Spojenecká cvičení shodně potvrzují prospěšnost mnohostranných forem a komplexního pojetí ideové výchovné práce. Kromě osvědčených forem, jakými jsou přednášky a semináře k aktuálním otázkám, vystoupení agitátorů s využitím speciálně připravených materiálů apod., plní důležitou úlohu rovněž výměna zkušeností mezi specialisty, veliteli a politickými pracovníky a příslušníky štábů všech stupňů. K dalšímu prohlubování citů přátelství a soudržnosti příznivě napomáhají také výměny upomínkových předmětů mezi účastníky cvičení. Již řadu let se při velkých cvičeních vydávají společné tiskoviny, zejména polní noviny.

Cvičení objektivně vyvolávají zvýšené úsilí a atmosféru soutěžení mezi bojovými přáteli. Tato činnost na každém konkrétním úseku práce přispívá k upevňování společné bojové síly socialistických armád. Přitom zvyšování bojeschopnosti spojeneckých armád nepokračuje pouze cestou nezištného poskytování vlastních zkušeností, ale také následováním příkladu bojových přátel.

Společná činnost zaměřená na vlasteneck-

kou a internacionální výchovu se neustále zdokonaluje, pozvedává na vyšší stupeň. Hluběji se studují zákonitosti historického vývoje socialistických národů a jejich armád, jasněji se ukazují názorné příklady jejich slílicí jednoty, nerozborného bojového svazku. Těsné přátelské styky se vyvinuly mezi vojáky sovětských vojsk dočasně rozmístěných na území NDR, MLR, PLR a ČSSR s příslušnými armád těchto zemí.

Např. mezi Střední skupinou sovětských vojsk a Československou lidovou armádou se v posledních letech praktikuje pravidelná vzájemná, časově omezená výměna vojenských jednotek. V roce 1979 přibližně 20 sovětských motostřeleckých, tankových a dělostřeleckých jednotek absolvovalo společný výcvik v ČSLA a stejný počet jednotek Československé lidové armády se cvičilo u útvarů Střední skupiny sovětských vojsk.

Praxe ukazuje, že tyto nové formy internacionální československo-sovětské bojové spolupráce představují ty nejširší možnosti pro získání konkrétních zkušeností z organizace a vedení bojové a politické přípravy. To umožňuje dlouhodobost a plánovitost, které u obou armád respektuje proces přípravy vojsk.

Sovětské vojáky často navštěvují českoslovenští straničtí a státní činitelé, zasloužilí účastníci revolučního hnutí, pracovníci ze závodů, umělci a spisovatelé. Na oplátku zase na pozvání československých vojenských a občanských orgánů přicházejí na návštěvu k vojenským útvarům ČSLA a našim pracovním kolektivům sovětské vojáky. To velmi přispívá k upevňování bojového soudružství ozbrojených sil a národů socialistických zemí.

Velitelé, politické orgány, stranické a mládežnické organizace spojeneckých armád tak přispívají k výchově svých příslušníků v duchu vlasteneckých a internacionálních tradic, k věrnosti revolučním idejím, k neustálé pohotovosti bránit před útokem imperialistických agresorů jak svou vlast, tak i ostatní státy socialistického společenství.

Politická práca vo vševojskových zväzoch a zväzkoch v príprave a vedení bojovej činnosti v podmienkach rádioelektronického boja

Spĺnenie úloh, ktoré vytýčil XVII. zjazd Komunistickej strany Československa vyžaduje venovať trvalú pozornosť aj ďalšiemu upevňovaniu bezpečnosti a obranných schopností našej socialistickej vlasti. Budovanie Československej ľudovej armády v duchu požiadaviek súčasného vojenstva je neoddeliteľne spojené so zvyšovaním účinnosti straníckopolitického práca (SPP), ktorá je základom jej bojovej sily, bojovej a mobilizačnej pohotovosti. Aby SPP pri riešení úloh ozbrojenej obrany socialistickej vlasti bola účinná, treba venovať zodpovedajúcu pozornosť novým procesom a javom v oblasti vojenstva a ich dopadom na proces uskutočňovania SPP.

Porovnanie možnej bojovej činnosti vševojskových zväzov a zväzkov s obdobím, napríklad 2. svetovej vojny ukazuje, že v ich činnosti došlo k mnohým zmenám, ktoré sú odrazom prebiehajúcej vojensko-technickej revolúcie. Prejavujú sa v možnosti použitia zbraní hromadného ničenia, vo vysokej rozhodnutej, intenzívnej a rýchlym priebehu bojovej činnosti. Jej odrazom je aj nasýtenie vojsk rôznymi elektronickými systémami a problematika rádioelektronického boja (REB). Ako zdôraznil v tejto súvislosti celoarmádny stranícky aktív k rozpracovaniu a realizácii záverov XVII. zjazdu KSČ v ČSLA, revoluč-

né premeny v oblasti riadenia vojsk pri-nášajú výpočtovú techniku a informačné systémy. Nové bojové prostriedky, komplety prieskumu a riadenia paľby zásadne ovplyvňujú činnosť veliteľov a vojenských kolektívov, kladú nové, zvýšené nároky na ich morálne a politické, psychické a bojové kvality.

Pre pochopenie riešenej problematiky politickej práce v podmienkach REB treba predovšetkým vychádzať z ich vzájomných vzťahov a súvislostí.

Z Bojového poriadku pozemného vojska ČSLA vyplýva, že REB je popri prieskume, ochrane proti zbraňam hromadného ničenia, maskovaní, ženijnom, chemickom, topograficko-geodetickom a hydrometeorologickom zabezpečení jedným z dôležitých prvkov bojového zabezpečenia vojsk. Skutočnosť, že REB je zaradený po prieskume a ochrane proti zbraňam hromadného ničenia na tretom mieste v poradí, ukazuje aj jeho význam pre politickú prácu. Jeho cieľom je dezorganizovať velenie vojskám, znížiť efektivnosť vedenia prieskumu a používania zbraní a bojovej techniky nepriateľa a zabezpečiť spoľahlivú činnosť vlastných systémov a prostriedkov velenia vojskám a riadenia zbraní.

Z uvedeného vymedzenia REB a jeho miesta v procese ozbrojeného zápasu vy-

plýva, že REB nemení podstatu ozbrojeného zápasu. Ozbrojený zápas naďalej zostáva organizovaným ozbrojeným stretnutím bojujúcich strán, ktoré zahŕňa úder, paľbu a manévry a ktorého cieľom je zničiť (rozdrviť) nepriateľa a splniť stanovené úlohy v určenom priestore a krátkom čase. Ide o materiálny proces. Z hľadiska politickej práce je pritom dôležité, že ide o organizované ozbrojené stretnutie, určitý spoločenský proces, spoločenský konfliktnú situáciu. Rozhodujúcu úlohu v ňom má človek, ktorý využíva prostriedky vedenia ozbrojeného boja na pôsobenie na nepriateľa, na ovplyvňovanie jeho činnosti paľbou, manévrom alebo iným pôsobením, ktoré by sťažovali jeho činnosť. Súčasne prostriedky vedenia ozbrojeného boja využíva pre zabezpečenie danej činnosti, to znamená na vytvorenie takých podmienok a predpokladov, ktoré by napomáhali realizácii stanovených cieľov ozbrojeného boja. Takými prostriedkami sú aj prostriedky REB. Nimi možno získať vo veľmi krátkom čase vierohodné správy o nepriateľovi, systémami navedenia a riadenia paľby viesť presnú paľbu a ničiť stanovené objekty do celej hĺbky už prvým výstrelom, narušiť činnosť systémov vedenia vojskám, protikozmické, protiraketovej, protivzdušnej obrany, systémov navádzania rakiet, riadenia delostreleckej paľby, paľby tankov, lietadiel a vrtuľníkov na cieľ. Možnosť REB sú dané tým, že pomocou rádiových, rádioradiolových prostriedkov, zariadení pre bezdrôtové diaľkové ovládanie, rádionavigačnej, laserovej, infračervenej, televíznej a inej techniky sa v súčasnosti zabezpečuje celý komplex úloh plnených v bojovej činnosti (pozorovanie nepriateľa na bojisku, použitie zbraní, uskutočňovanie rôznych výpočtov, prenos povelov, správ a pod.). Z uvedeného je zjavné, že od spoľahlivej a nepretržitej práce týchto prostriedkov závisí aj úspech bojovej činnosti.

Vzrastajúci význam prostriedkov REB vo všetkých fázach bojovej činnosti potvrdzujú v súčasnosti poznatky z izraelsko-arabských stretnutí, útoku Izraela na sýrske batérie PVO, útok letectva USA na Líbyu, alebo aj boje o Malvin. Treba doceniť, že stále väčší význam vedeniu vojny s použitím REB prikladajú aj vojenská predstaviťelia NATO. Z ich vojenských doktrín je zjavné, že REB bude neoddeliteľnou súčasťou uskutočnenia operácií armád NATO. Snahou pritom bude vytvoriť jednotnú údernú silu, ktorá by bola tvorená paľbou, manévrom a REB. V jednej z vojenských príručiek NATO sa v tejto súvislosti napríklad uvádza, že veliteľ musí udeľovať ve-

deniu REB takú istú pozornosť, ako i využívaniu palebných prostriedkov. Niektorí vojenská teoretici dokonca predpokladajú, že pre úspech armád NATO bude treba najskôr získať prevahu v prostriedkoch REB. To vychádza z toho, že prostriedky REB sa stávajú akýmsi univerzálnym faktorom pre ovplyvňovanie činnosti na bojisku a majú výrazný vplyv na konečný efekt bojovej činnosti a jej výsledky. (O význame vedenia REB svedčí aj skutočnosť, že použitie kompletov elektronického rušenia umožňuje, ako potvrdzujú skúsenosti z lokálnych vojen, znížiť straty bojových prostriedkov 2–5 razy; sťažiť alebo aj znemožniť vypúšťanie navádzaných rakiet, niekoľko razy znížiť účinnosť prieskumu ako i pozdržať alebo znemožniť odovzdávanie povelov a správ). To všetko určitým spôsobom determinuje uskutočňovanie politickej práce a vyžaduje zodpovedajúce zmeny predovšetkým v jej obsahu, ale i formách uskutočňovania. Treba si uvedomiť, že pri nových úlohách nevystačíme s navýšenými postupmi, formami a metódami práce, ktoré mohli byť úspešné v minulosti, ale dnes už strácajú svoju účinnosť. Táto myšlienka, ktorá zaznieva pri realizácii úloh prestavby národného hospodárstva, je v plnej miere platná aj v podmienkach armády a pri uskutočňovaní politickej práce v podmienkach REB.

Z hľadiska REB uskutočňovanie **politickej práce musí riešiť dva okruhy problémov:**

1. Ako pôsobiť na človeka, aby správne a efektívne využíval nové zverené prostriedky REB. Ide v podstate o problém majstrovského ovládania techniky a zbraní, ktorý je sústredený na jednotky a útvary, ktoré s danou technikou pracujú, ako i na orgány velenia, aby dokázali správne využívať uvedené prostriedky a doceňovali ich význam v bojovej činnosti.

2. Druhou stránkou v politickej práci je nutnosť docenenia vplyvu nepriateľských prostriedkov REB na naše vojská a na tomto základe zameranie jej obsahu. Prítom pôjde o široký komplex problémov spojených s činnosťou všetkých vojakov, ktorí musia doceňovať možnosti nepriateľských prostriedkov prieskumu REB, rušenia, riadenia zbraní a prijímať rad opatrení pre úspešnú činnosť v týchto podmienkach. O dôležitosti týchto opatrení svedčí aj skutočnosť, že iba v armádach USA, NSR a Francúzska je na Stredoeurópskom bojisku v súčasnosti zavedených okolo 207 druhov prostriedkov radiačného prieskumu a rušenia, 67 prostriedkov rádiotechnického prieskumu, 88 druhov aktívnych rádiolokačných rušičov, 48 druhov výstražných

rádiolokačných prijímačov, 8 druhov infračervených a výstražných prijímačov a 33 druhov prostriedkov rušičov infračerveného žiarenia. (Ide o približné počty prostriedkov, ktoré v jednotlivých prameňoch sa rôznia.)

Analýza vedenia bojovej činnosti za podmienok REB potvrdzuje, že **politická práca zostáva nenahradiateľným prostriedkom motivácie vojakov**, pričom jej úloha sa zvyšuje.

Vychádzajúc zo skutočnosti, že cieľ, charakter a úlohy bojovej činnosti sa za podmienok REB nemenia, **trvalú platnosť si zachovávajú aj úlohy politickej práce stanovené v Bojovom poriadku pozemného vojska**, týkajúce sa veliteľov a politických pracovníkov. Tieto úlohy budú platné a z nich musí vychádzať aj uskutočňovanie politickej práce v podmienkach REB.

Napriek tomu vedenie bojovej činnosti v podmienkach REB má určité zvláštnosti, ktoré sa musia v politickej práci odrážať.

Na základe možného vplyvu REB na ľudského činiteľa sa ukazuje, že úspech vojsk bude v rozhodujúcej miere závislý od vysokého morálneho a politického stavu, od morálnych, politických, bojových a psychických kvalít všetkých príslušníkov. Predovšetkým hlboké komunisticke presvedčenie, vlastenecké a internacionálne čítenie, pevná viera v spravodlivý charakter vojny socialistického štátu a v úplné rozdrvenie nepriateľa budú zabezpečovať morálnu prevahu príslušníkov armády nad nepriateľom. V tejto súvislosti treba upozorniť, že formovanie uvedených kvalít v podmienkach vedenia REB bude pravdepodobne oveľa náročnejšie. To súvisí s:

— Možnosťou širšieho prenikania nepriateľských názorov, zanášaných spojovacími prostriedkami nepriateľa cez obsluhu našich spojovacích zariadení. Pritom nemožno ani vylúčiť skutočnosť, že v určitom priestore sa nepriateľovi môže dočasne podariť zarušiť činnosť hromadných oznamovacích prostriedkov a prenos informácií. Bude sa pritom snažiť s využitím vlastných prostriedkov naše vojská dezinformovať, falzifikovať ciele a charakter vojny, zastrešovať ich technikou prevahou NATO, označovať ZSSR a štáty Varšavskej zmluvy za agresora, spochybňovať zmysel a spravodlivý charakter obrany socializmu.

— Charakterom pracovnej činnosti, ktorá je u obslúh prostriedkov REB, ako aj radu iných prostriedkov vedenia ozbrojeného zápasu značne individuálna. V tomto smere ukazujú skúsenosti, že čím individuálnejší je charakter činnosti vojaka, tým väčší význam nadobúda jeho politické pre-

svedčenie o celospoločenskom význame plnenia úloh. Z toho vyplýva, že čím významnejšie úlohy jednotliví vojaci a skupiny v príprave a vedení bojovej činnosti vykonávajú, tým viac si musia byť vedomí spoločenských dôsledkov a významu uvedených úloh.

Pozornosť v ďalšom sústredíme na určité špecifické úlohy politickej práce, ktoré budú vystupovať do popredia pri vedení ozbrojeného zápasu za podmienok REB. Vychádzam pritom z toho, že splnenie všeobecných úloh politickej práce (ktoré budú platné trvale v celom období vojny) a zvláštnych úloh, ktoré vyplývajú z daného druhu bojovej činnosti (sú stanovené v Bojovom poriadku pozemného vojska ČSĽA v článkoch 81 a 83) je základom a vytvára predpoklad aj pre riešenie špecifických úloh, ktorými sú úlohy politickej práce v podmienkach REB.

Bojový poriadok pozemného vojska ČSĽA stanovuje, že REB je súhrn opatrení a činností vojsk vzájomne zladených čo do cieľa, úloh, miesta a času na zisťovanie nepriateľských systémov a prostriedkov vedenia vojskám a riadenia zbraní, na ich jadrové a palebné ničenie, zmocnenie sa ich (vyraďenie z činnosti) a na rádioelektronické rušenie spolu so zabezpečením rádioelektronickej ochrany vlastných systémov a prostriedkov vedenia vojskám a riadenia zbraní a boja s nepriateľským technickým prieskumom.

Z dialektického vzťahu medzi materiálno-činnosťou, ktorou je vedenie boja v podmienkach REB a politickou činnosťou, ktorou je uskutočňovanie politickej práce vyplýva, že ak má byť táto práca účinná, musí určujúci vzťah materiálnej činnosti rešpektovať vo svojom obsahu, formách, metódach a prostriedkoch pôsobenia. Preto dané úlohy REB využijeme aj pri riešení úloh politickej práce. Využitie tejto klasifikácie vychádza pritom z toho, že politická práca musí byť tesne prímknutá k životu a činnosti jednotlivcov ako i plneným úlohám. V tom je jeden z predpokladov jej účinnosti.

Za základné oblasti **úloh politickej práce** v podmienkach REB je preto možné považovať:

- uplatnenie vplyvu na ničenie nepriateľských miest vedenia a rádioelektronických objektov,
- vplyv na plnenie úloh rádioelektronického rušenia,
- vplyv na riešenie úloh spojených s rádioelektronickou ochranou,
- vplyv na plnenie opatrení boja s nepriateľským technickým prieskumom,

— uplatnenie vplyvu na zisťovanie nepriateľských systémov a prostriedkov vedenia vojskám a riadenia zbraní.

Ako ukazujú poznatky zo súčasných cvičení ako aj predpokladaného charakteru bojovej činnosti, pozornosť pri uplatňovaní vplyvu na uvedené oblasti by bolo treba sústrediť predovšetkým na nasledovné okruhy problémov, ktoré by sa mali odrážať v prijímaných opatreniach:

1. V oblasti úloh spojených s ničením nepriateľských miest velenia a rádioelektronických objektov:

— správne chápanie a doceňovanie významu včasného a pohotového ničenia rádioelektronických objektov systémov vedenia vojsk a riadenia zbraní nepriateľa, síl a prostriedkov REB,

— nepretržitú pripravenosť a pohotovosť ľudí a prostriedkov ničenia na okamžité ničenie a umlčovanie zistených rádioelektronických objektov cieľov prvého poradia,

— objasňovanie dôležitosti úspešného a komplexného plnenia úloh REB.

2. V oblasti rádioelektronického rušenia pôjde v politickej práci o:

— objasňovanie významu účinného rušenia pre úspech boja vlastných vojsk,

— uplatnenie vplyvu na zvyšovanie odbornej pripravenosti veliteľov, osádok a obslúh špeciálnej techniky pre zvládnutie a plné využitie možností rušiacich staníc aj v najzložitejších podmienkach,

— pôsobenie na zvyšovanie vedomostí o rádioelektronických prostriedkoch nepriateľa, o jeho silách v prostriedkoch REB, ich parametroch, účinnosti a možnostiach použitia,

— upevňovanie prevádzkovej a technologickej disciplíny ako i vplyv na včasné plnenie uložených úloh,

— zabezpečenie nepretržitej informovanosti o výsledkoch rušenia nepriateľských systémov vedenia vojsk a riadenia zbraní,

— rozvíjanie schopností účelne využívať elektromagnetickú energiu vlastných prostriedkov pre zníženie efektívnosti zbraňových systémov nepriateľa a narušenie jeho bojových schopností,

— využívanie špeciálnej propagandy pre vstup do rádiových sietí nepriateľa.

3. V oblasti rádioelektronickej ochrany pozornosť v politickej práci treba zameriavať na:

— pochopenie významu a funkčnosti rádioelektronickej ochrany,

— dôsledné a umné dodržiavanie opatrení proti rádioelektronickému rušeniu a samonavádzacím strelám,

— majstrovské, iniciatívne eliminovanie následkov jadrových úderov na rádioelektronické prostriedky vlastných vojsk a zabezpečenie ich ďalšej činnosti,

— účinné pôsobenie proti dezinformáciám, vzniku strachu a paniky,

— ovplyvňovanie pripravenosti na prechod k využívaniu klasických prostriedkov vedenia a riadenia (spoľky, signály).

4. V oblasti boja s nepriateľským technickým prieskumom treba venovať pozornosť:

— objasňovaniu významu a využívaniu tabuľkových a výpomocných (prírodných) prostriedkov maskovania a imitácie,

— ovplyvňovaniu režimu rádiových prostriedkov v daných priestoroch, dodržiavaniu prevádzkovej disciplíny, používaniu správnych antén,

— pôsobeniu na dodržiavanie zásad a noriem svetelného a zvukového maskovania, organizáciu ochrany a obrany miest velenia,

— dodržiavaniu zásad utajenia presunov a pohybov vojsk, zamedzovaniu zbytočného zhromažďovania jednotiek a skupín.

5. V oblasti pôsobenia politickej práce na zisťovanie nepriateľských miest velenia a rádioelektronických objektov sú úlohy politickej práce obdobné ako pri plnení úloh prieskumu. Z tohto hľadiska treba venovať pozornosť:

— hlbokému pochopeniu významu včasného získavania správ o nepriateľovi, jeho systémoch vedenia vojsk a riadenia zbraní, prostriedkoch REB a prieskumu, ich charakteristikách a režimov činnosti,

— mobilizácii prieskumných jednotiek, bojových prieskumných hliadok, prieskumných skupín, hlbokého a špeciálneho prieskumu, prieskumu druhov vojsk na obetavé, iniciatívne a bezpodmienečné plnenie prieskumných úloh,

— podnecovaniu vojakov na rýchle, včasné a spoľahlivé odovzdávanie získaných údajov a správ, čo v podmienkach rádioelektronického rušenia môže byť aj značne problematické,

— formovaniu vytrvalosti, vojenskej chytrosti, lsti, všímavosti, predvídaní ako i zachovávaní vojenského tajomstva,

— zabezpečovaniu tesnej súčinnosti medzi orgánmi, ktorí sa účastnia na zabezpečovaní, získavaní a vyhodnocovaní výsledkov prieskumu a ich včasnému odovzdávaniu riadiacim zložkám.

To sú základné obsahové otázky, ktoré z hľadiska uskutočňovania politickej práce budú v podmienkach vedenia REB vystupovať do popredia. Ich množstvo a zložitost' ukazuje, že ich riešenie vyžaduje zodpo-

vedajúcu pripravenosť celého veliteľského zboru, politického aparátu, stranických a zväzových organizácií a ostatného bojového aktívu už v čase mieru.

Spoľahlivá a dôsledná realizácia úloh a obsahu politickej práce v podmienkach REB súčasne vyžaduje, aby im zodpovedali aj adekvátne formy a metódy. V tejto súvislosti treba zdôrazniť, že tak ako sú úlohy a obsah politickej práce v podmienkach REB neoddeliteľnou súčasťou všeobecne platných úloh a obsahu politickej práce v bojovej činnosti, tak aj používané a uplatňované formy a metódy majú túto všeobecnosť. Napriek tomu sa ukazuje, že predovšetkým pri uskutočňovaní jednotlivých foriem práce treba docieňovať súčasné systémy vyhľadávania a ničenia cieľov u nepriateľa, ktoré po zistení cieľa ho budú schopné okamžite ničť. To musí viesť k nevyhnutnosti prechádzať v politickej práci od práce vo väčších kolektívoch k menším ako je družstvo, četa, až k jednotlivcovi a dodržiavať aj pri jej uskutočňovaní zásady maskovania a ochrany pred zistením prostriedkami REB.

Uvedené úlohy v podmienkach REB rozširujú teda okruh problémov, ktoré treba v politickej práci počas bojovej činnosti riešiť. Skúsenosti z vykonávaných cvičení súčasne potvrdzujú, že politickí pracovníci svojou činnosťou už nemôžu nepretržite a cieľavedomo, osobne pôsobiť vo všetkých jednotkách, osádkach a obsluhách, ktoré sa účastnia na bojovej činnosti a ktorú ovplyvňujú. To zvyšuje význam pri uskutočňovaní politickej práce celého veliteľského zboru, stranického, zväzového a ostatného bojového aktívu, ktorý operatívne a včas môže riešiť stanovené úlohy. To zdôrazňuje aj Bojový poriadok pozemného vojska, ktorý stanovuje, že organizácia a uskutočňovanie politickej práce je najdô-

ležitejšou povinnosťou všetkých veliteľov (náčelníkov), politických orgánov a politických pracovníkov.

Značné priestorové vzdialenosti, či už v príprave na vedenie bojovej činnosti, tak aj v jej priebehu súčasne zvyšujú úlohu a význam najnižších veliteľov a celého bojového aktívu. Iba ich vysokou samostatnosťou, pohotovosťou a iniciatívou, operatívnym reagovaním na zmeny situácií bude možné zabezpečiť nepretržitosť a účinnosť pôsobenia politickej práce na všetkých vojakov. Možno predpokladať, že tento široký aktív, často bez pokynov vyšších orgánov bude musieť operatívne reagovať na zložité situácie, prejavovať schopnosť samostatne sa orientovať v zložitých udalostiach, hodnotiť konkrétne javy a udalosti na bojiisku, vyvracať výmysly buržoáznej propagandy, dezinformácie, objasňovať význam všetkých uskutočňovaných opatrení. To vyžaduje, aby mal hlboké znalosti marxizmu-leninizmu a politiky strany, vojenskej pedagogiky a psychológie, teórie stranicko-politickej práce a celého vojenstva, čo je predpokladom pre uskutočňovanie pohotovosti, účinnej a konkrétnej politickej práce v podmienkach vedenia REB počas bojovej činnosti. Je iba prirodzené, že ak má byť schopný tieto náročné úlohy plniť v zložitých podmienkach, musí byť na to zodpovedajúcim spôsobom pripravený a to už v čase mieru.

To sú základné východiská, ktoré by mali byť brané do úvahy pri uskutočňovaní politickej práce na vševojskových cvičeniach. Súčasnne upozorňujem, že som nemohol riešiť vzhľadom na súčasný stav rozpracovania, všetky problémy, ktoré v tejto súvislosti v zväzkoch a útvaroch ČSLA vystupujú do popredia. Ide skôr o základné prístupy a námety, ktoré treba ďalej rozpracovávať ako i overovať vo vojskovej praxi.

ZKUŠENOSTI Z REALIZACE OPATŘENÍ K POSÍLENÍ DŮVĚRY A BEZPEČNOSTI V ČSSR

V září roku 1986 byla završena stockholmská konference o opatřeních k posílení důvěry, bezpečnosti a odzbrojení v Evropě přijetím závěrečného dokumentu, který zavazuje všechny účastnické státy dodržovat dohodnutá opatření o předběžném oznamování určitých druhů vojenské činnosti, pozorování, předkládání ročních plánů a uskutečňování inspekce vojenské činnosti jiným účastnickým státem.

K realizaci dokumentu stockholmské konference byla přijata usnesení: PÚV KSČ č. 1663 a vlády ČSSR č. 23/86, na jejichž základě přistoupily resorty ministerstva zahraničních věcí, národní obrany a vnitra ve vzájemné spolupráci k plnění závazků, které vyplývají z tohoto dokumentu, jenž vstoupil v platnost 1. ledna 1987, pro ČSSR. Přijetí dokumentu stockholmské konference svými dopady ovlivnilo vojenskou činnost i na území ČSSR.

K realizaci jeho ustanovení byla u nás vytvořena **komise vládních zmocněnců a jejich zástupců** jmenovaných ministry zahraničních věcí, národní obrany a vnitra ČSSR. Zmocněncem ministra zahraničních věcí byl jmenován jeho 1. náměstek J. Johanes, ministra národní obrany 1. zástupce náčelníka GŠ ČSLA generálporučík J. Brychta a ministra vnitra ČSSR jeho náměstek generálmajor V. Hrušický. Koordinátorem komise byl vládou určen zmocněnec ministra zahraničních věcí ČSSR. Tato komise zahájila činnost a pracuje podle statutu, který stanoví odpovědnost každého z resortů. Meziresortní komise se jako orgán, který koordinuje plnění opatření dokumentu stockholmské konference v ČSSR plně osvědčila.

V jednotlivých ministerstvech je plnění úkolů zajištěno vnitřními opatřeními.

Federální ministerstvo zahraničních věcí jako gestor sleduje, analyzuje a vyhodnocuje zahraničněpolitické aspekty, ve kterých jde o plnění ustanovení dokumentu stockholmské konference a dbá o jejich využití v zájmu podpory zájmů československé zahraniční politiky i společného koordinovaného zahraničněpolitického postupu států Varšavské smlouvy. Zabezpečuje včasné spojení s ostatními účastnickými zeměmi Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), včetně diplomatické korespondence. Zajišťuje výměnu informací a konzultuje potřebné otázky s členskými státy Varšavské smlouvy v zájmu společného postupu při realizaci závěrů stockholmské konference i na mezinárodních fórech.

Tyto úkoly plní pracovní skupina v rámci odboru základních zahraničněpolitických otázek (ZPO) ve spolupráci s pracovníky dalších útvarů FMZV.

Federální ministerstvo národní obrany organizuje a uskutečňuje všechna nezbytná vojenskotechnická opatření pro plnění ustanovení dokumentu stockholmské konference. V souladu s ním dodržuje všechny zásady při vojenských činnostech ČSLA a v součinnosti s generálním štábem ozbrojených sil SSSR i velitelstvím Střední skupiny sovětských vojsk (SSkV) v ČSSR. Zabezpečuje oznamování těchto činností, přijímání i práci zahraničních pozorovatelů a inspektorů, přípravu, vysílání vlastních pozorovatelů a inspekčních skupin.

Federální ministerstvo vnitra ve spolupráci s FMNO zajišťuje bezpečnost cizích pozorovatelů a inspekčních skupin na území ČSSR, přijímá opatření ke znemožnění pokusů západních signatářských států zneužívat opatření k posílení důvěry k získávání zpravodajských informací.

Odpovědným orgánem za realizaci těchto opatření v rámci ČSLA je generální štáb ČSLA, jehož oddělení zvláštních úkolů a mezinárodních vztahů (OZÚMV) koordinuje zabezpečení úkolů, které vyplývají z dokumentu stockholmské konference v rámci ČSLA. GŠ ČSLA udržuje těsnou součinnost s orgány FMZV a FMV. Z hlediska tohoto dokumentu zodpovídá za oznamování určitých druhů vojenské činnosti v oblasti, na níž se vztahují opatření k posílení důvěry a bezpečnosti, organizačně zabezpečuje pozvání a pobyt zahraničních pozorovatelů na notifikovaná cvičení ČSLA, SSkV a ostatních armád států Varšavské smlouvy, která probíhají na území ČSSR. V souladu s ročními plány vojenských činností států NATO, neutrálních států a států Varšavské smlouvy organizuje přípravu a účast čs. pozorovatelů na těchto cvičeních. Kromě toho v součinnosti se zainteresovanými správami a samostatnými odděleními FMNO zpracovává Plán vojenské činnosti ČSSR, podléhající předběžnému oznamování v běžném roce, zajišťuje jeho sledění s generálním štábem ozbrojených sil SSSR, velitelstvím SSkV v ČSSR a ve stanovené lhůtě jej předává (diplomatickou cestou) všem účastnickým státům stockholmské konference.

Další jeho povinností je organizovat inspekce vojenské činnosti armád států NATO na jejich území a zabezpečit přijetí a pobyt inspekčních skupin NATO na našem území.

K uskutečňování inspekce v zahraničí je připravena **skupina inspektorů**, zabezpečená materiálně, technicky i finančně. K zajištění případného přijetí zahraničních inspekčních skupin na území ČSSR je vytvářena trvalá **operační skupina**. Letecké dopravní prostředky pro inspekční účely zajišťuje letka zvláštního určení FMNO.

K plnění tohoto úkolu je zpracována Metodika organizování a přijetí zahraničních inspekčních skupin na území ČSSR, která slaďuje činnost operační skupiny FMNO při zabezpečování požadavku některého účastnického státu na vykonání inspekce vojenské činnosti na našem území co do času a úkolu.

Přestože v ČSSR nebyla v roce 1987 inspekce vojenských cvičení ČSLA a Střední skupiny sovětských vojsk prováděna, jsou otázky přijetí zahraničních inspekčních skupin odpovědnými orgány FMNO pravidelně procvičovány a prověřovány. Návěky potvrdily, že úkoly, které vyplývají z dokumentu stockholmské konference v oblasti inspekce jsou všestranně zabezpečeny.

Generální štáb ČSLA zpracoval v součinnosti s generálním štábem ozbrojených sil SSSR, štábem Spojených ozbrojených sil (SOS) a velitelstvím Střední skupiny sovětských vojsk **Roční plán činnosti ČSSR**. Tento plán byl předložen ke schválení PUV KSČ. Plán vojenských činností ČSSR, podléhajících oznamování v roce 1987, byl ve stanovené lhůtě předán (diplomatickou cestou) ostatním účastnickým státům KBSE. V roce 1987 zahrnoval tři vojenská cvičení, která podléhala oznamování, z toho dvě s účastí pozorovatelů.

Roční plány na rok 1987 jsme obdrželi i od ostatních států **Varšavské smlouvy**. Rumunská socialistická republika oznámila, že cvičení podléhající oznamování na rok 1987 neplánuje.

Ze států NATO zaslalo plány 13 zemí s výjimkou Kanady, Lucemburska a Portugalska, z neutrálních zemí zaslalo roční plány šest států.

Plány států **Varšavské smlouvy** zahrnovaly celkem devět cvičení podléhajících pozorování. Většina cvičení armád států Varšavské smlouvy proběhla v prvním pololetí roku 1987. Cvičení armád **západních států** se uskutečnila převážně ve druhém pololetí. Získaly tím výhodu určitého časového předstihu při vyhodnocování vojenských aktivit. Neutrální a nezúčastněné země neuskutečnily v roce 1987 žádné cvičení s účastí pozorovatelů.

Státy NATO měly v roce 1987 pozvat pozorovatele na 10 cvičení organizovaných buď jednou nebo společně více zeměmi. Dle původních ročních plánů měl být počet pozorovaných cvičení NATO o jedno vyšší (cvičení vojsk USA v NSR Compass Point, jehož rozsah byl snížen).

Při celkově konstruktivním přístupu západních států k výměně ročních plánů a k notifikacím bylo možné zaznamenat i některé **rušivé jevy**, které kontrastují s úsilím států Varšavské smlouvy důsledně dodržovat literu i ducha dokumentu stockholmské konference.

USA a Itálie např. v měsíci dubnu r. 1987 využily výjimečného ustanovení a oznámily vojenská cvičení až v den zahájení s tím, že jde o „cvičení bez předběžného informování zúčastněných jednotek“ (prověrky bojové pohotovosti).

Za problematické, z hlediska svědomitého plnění ustanovení dokumentu stockholmské konference, považujeme i případy dodatečného snižování původně plánovaných rozsahů cvičení (Švýcarsko — všechna tři plánovaná cvičení, USA a NSR — dvě společná cvičení v červenci a říjnu, Francie v květnu). Státy Varšavské smlouvy reagovaly na tento přístup snížením rozsahu cvičení vojsk SSSR a PLR pod názvem *Przyjaźń-87* v červenci r. 1987 (pod hranici pozorování).

Vyskytly se i další nedostatky. Rakouská strana se např. omluvila, že v důsledku nedopatření oznámila cvičení *Wintersturm* v rozsahu 13 000 mužů opo-

děně, těsně před jeho uskutečněním (únor). Norsko udalo zcela chybné zeměpisné souřadnice cvičení (březen).

Tento postup západních partnerů pozorně sledujeme a analyzujeme, ve spolupráci s ostatními státy Varšavské smlouvy. Podle našeho názoru může jít o záměrné pokusy vyhýbat se zvaní pozorovatelů, popřípadě vyprovokovat odvetnou reaguenci nebo i inspekční činnost a pak ji zneužít proti socialistickým státům.

Na území ČSSR se uskutečnila v roce 1987 všechna tři plánovaná cvičení, která podléhala oznamování (z nich dvě za účasti pozorovatelů) při důsledném dodržování ustanovení dokumentu stockholmské konference.

Dvoustranné divizní taktické cvičení ČSLA ve dnech 2. až 6. února 1987 bylo **prvním vojenským cvičením** po stockholmské konferenci, které se v Evropě uskutečnilo za účasti pozvaných pozorovatelů. Zúčastnilo se jej 41 pozorovatelů z 22 států.

Vystupování západních pozorovatelů bylo korektní. Již během cvičení a pobytu v ČSSR hodnotili dobrou organizaci pozorování a naprosto kladný přístup ČSSR a vedení ČSLA k dodržování ustanovení dokumentu stockholmské konference (zástupci Rakouska, Norska, Jugoslávie, USA a Nizozemí). Někteří pozorovatelé (NSR, Kanada, Švýcarska) se pokusili využít tohoto cvičení k nepřipustné zpravodajské činnosti, na což byli na místě upozorněni.

Zástupci států Varšavské smlouvy hodnotili průběh cvičení i organizaci pozorování velmi kladně a získaných zkušeností využili při plánovaných cvičeních ve svých zemích.

Dvoustranné cvičení jednotek Střední skupiny vojsk Sovětské armády a ČSLA ve dnech 15. až 21. července 1987 se uskutečnilo za účasti 34 pozorovatelů z 18 států, z toho 24 pozorovatelů ze 13 západních států.

Západní pozorovatelé využili všech příležitostí k věcným dotazům, odpovědi pozorně zaznamenávali, zajímali se podrobně o předváděnou vojenskou techniku. Na rozdíl od předcházejícího cvičení se **vyhýbali** jednoznačně kladnému hodnocení cvičení před pracovníky hromadných sdělovacích prostředků a omezovali se přitom na konstatování, že ustanovení dokumentu stockholmské konference jsou československou stranou plněna. Někteří v osobních rozhovorech vyjádřili nespokojenost s údajně nedostatečnými možnostmi pozorování, vyskytly se i připomínky vojenskoodborného rázu. K negativním vystoupením však nedošlo.

Všemi pozorovateli byl oceňován vysoký morálně politický stav našich a sovětských vojáků, jejich profesionální připravenost a výtečný stav bojové techniky.

Obě vojenská cvičení na území ČSSR, na která byli pozváni pozorovatelé, proběhla v duchu posilování důvěry a bezpečnosti. Československá strana splnila všechna opatření spojená s přijetím pozorovatelů, jejich informovaností, stravováním a ubytováním, včetně zajištění dokumentace pro ně. Všichni oceňovali péči a vysokou úroveň celkového zabezpečení čs. stranou; zvláště příznivý zahraniční ohlas mělo cvičení Zima-87.

Generální štáb ČSLA předal získané zkušenosti z těchto cvičení ostatním GS (HŠ) členských států Varšavské smlouvy. Od některých obdržel poděkování za pomoc při přípravě podobných zaměstnání na území svých států.

Všechna cvičení na území Československa, podléhající oznamování, zejména s účastí pozorovatelů, proběhla úspěšně bez rušivých momentů. Dokumentovala, že vláda ČSSR plní a je rozhodnuta i nadále důsledně plnit závěry stockholmské konference.

Tiskové odbory ministerstev zahraničních věcí a národní obrany uspořádaly před zahájením obou cvičení **tiskové konference** pro československé a zahraniční pracovníky hromadných sdělovacích prostředků, na nichž vystoupili zástupci obou resortů a informovali o připravovaných cvičeních i o aktivním přístupu ČSSR k celoevropskému procesu, zahájenému helsinskou konferencí.

Zkušeností, které jsme získali z organizování těchto cvičení a z činnosti pozorovatelů, bylo využito k vystoupení na Vídeňské následné schůzce s cílem zaktivizovat její jednání a posunout je vpřed při vypracování mandátu v oblasti opatření k posílení důvěry, bezpečnosti a odzbrojení v Evropě.

V návaznosti na roční plány vojenských aktivit účastnických států v roce 1987 byl GŠ ČSLA zpracován **Plán účasti čs. pozorovatelů na notifikovaných cvičeních NATO, neutrálních států a států Varšavské smlouvy**. V uplynulém roce byla do plánu zahrnuta cvičení s pozváním pozorovatelů, kromě cvičení turecké armády (Mehmetick), kde nebyla účast čs. pozorovatelů shledána nutnou.

Při zpracování tohoto plánu jsme vycházeli ze zásady zabezpečení účasti našich pozorovatelů na všech notifikovaných cvičeních s cílem objektivizovat dodržování opatření k posílení důvěry a bezpečnosti a sledovat, zda nemají tato cvičení ohrožující charakter.

Byla zahájena a systematicky probíhala vojenskopolitická a vojenskoodborná **příprava** čs. pozorovatelů a inspektorů pro činnost v zahraničí, kteří byli vybíráni z řad zkušených odborně a jazykově schopných generálů a důstojníků ČSLA. Hlavní pozornost v jejich přípravě byla zaměřena na zvládnutí textu dokumentu stockholmské konference o opatřeních k posílení důvěry, bezpečnosti a o odzbrojení v Evropě, znalosti cizích armád, jejich organizačních struktur, výzbroje, techniky, taktiky, hodnotního označování. Kromě toho obsahem školení byly informace o vojenskopolitické, ekonomické a kulturní situaci ve státech, na jejichž vojenská cvičení byli čs. pozorovatelé vysíláni.

V rámci školení byl vytvořen prostor pro výměnu zkušeností z pozorování cvičení, zejména ze cvičení NATO.

Podle doporučení generálního štábu ozbrojených sil SSSR byla v uplynulém roce uskutečněna jednodenní **příprava všech pozorovatelů v rámci Varšavské smlouvy**, a to 10 až 15 dní před zahájením cvičení NATO, na které byli pozorovatelé pozváni. Na vojenská cvičení USA (Reforger Deployment-87, Reforger Redeployment-87 a Cetraim Strike) byla zabezpečena příprava generálním štábem ozbrojených sil SSSR, na vojenská cvičení Velké Británie (Keystone a Purple Warrior) GŠ PLA, na vojenská cvičení NSR (Kecker Spatz a Goldener Löwe) hlavním štábem NLA NDR, na vojenská cvičení francouzských ozbrojených sil (Extel) GŠ ČSLA a na vojenská cvičení Turecka (Mehmetick) GŠ BLA. Cílem této přípravy bylo zabezpečit koordinovanou činnost pozorovatelů socialistických zemí na notifikovaných cvičeních NATO a zajistit objektivní posouzení vojenských aktivit NATO z hlediska ustanovení dokumentu stockholmské konference. Závěrečná část přípravy čs. pozorovatelů byla uskutečněna GŠ ČSLA za řízení 1. ZNGŠ ČSLA bezprostředně před jejich odjezdem na cvičení. Účelem této přípravy bylo seznámit pozorovatele s nejnovějšími údaji o probíha-

jícím cvičení NATO a dořešit organizační otázky spojené s odjezdem a pobytem v zahraničí.

Zavedený systém přípravy se osvědčil a jeho pojetí není třeba v zásadě měnit.

Pokud jde o pozvání příslušníků armád členských států **Varšavské smlouvy** (VS), šlo o účast na šesti cvičeních (tři v NDR, jedno v PLR a dvě v SSSR). Význam účasti našich pozorovatelů na těchto cvičeních spočívá v tom, že mohli sledovat činnost pozorovatelů západních zemí, jejich zájmy, zaměření dotazů, chování a posuzování charakteru cvičení z hlediska dokumentu stockholmské konference. Účast čs. pozorovatelů na cvičeních Varšavské smlouvy přispěla i k neformální výměně zkušeností v oblasti zabezpečení přijetí a pobytu pozorovatelů na notifikovaných cvičeních.

Ve státech NATO se naši pozorovatelé zúčastnili celkem 8 cvičení: francouzské armády Extel (Crevecour) ve Francii, společného cvičení jednotek Francie a NSR Kecker Spatz (Moineaz Hardi) na území NSR, dvou společných cvičení (Certain Strike, Goldener Löwe) jednotek států NATO na území NSR, společného cvičení vojsk Velké Británie a NSR (Keystone-87) na území NSR, výsadkového cvičení Velké Británie (Purple Warrior) na území Skotska a cvičení jednotek USA (Reforger Deployment a Reforger Redeployment).

Z pobytu čs. pozorovatelů na cvičení NATO lze vyvodit tyto **závěry**:

— V nótách a oznámeních cvičení byla řada nepřesností a některé údaje chyběly. Opožděně bylo uváděno místo shromáždění pozorovatelů. Na cvičeních NSR a USA v rozporu s dokumentem byly předkládány dva programy pozorování, celkový a krátký. Ze strany organizátorů byla plná pozornost věnována krátkému programu, zatím co celkový program nebyl všestranně zabezpečován. Také prodloužené programy nebyly v průběhu pozorování dodržovány a často se měnily i v průběhu dne.

— Pozorování bylo soustředěno na činnost malých jednotek. Přesuny pozorovatelů a některá období sledování se uskutečňovaly z vrtulníků. Vstupní i denní briefinky neumožňovaly však pozorovatelům posoudit celkový zámysl a průběh cvičení, ale jen dílčí epizody.

— Všechny státy zprostředkovaly pozorovatelům dotazovat se vojáků i organizátorů na libovolné otázky, na které se ve většině případů dostávalo otevřených a uspokojivých odpovědí. Zejména řadoví vojáci odpovídali bez zábrán a bezprostředně. Všichni pozorovatelé ze států Varšavské smlouvy byli středem zájmu novinářů, fotografů a byli sledováni pracovníky speciálních služeb. Téměř všichni měli přiděleného důstojníka, který znal dobře ruský jazyk a byl dostatečně informován o současné situaci v socialistických státech. Případ diskriminace našich pozorovatelů na cvičeních NATO nebyl zaznamenán.

— Dokumentace, kterou hostitelské země jsou povinny předat pozorovatelům, obsahovala všechny náležitosti a měla celkově dobrou úroveň. Kladem bylo, že obdrželi podrobnější mapy než požaduje dokument stockholmské konference.

— Ubytování a stravování bylo v souladu s příslušnými požadavky.

Na základě zhodnocení poznatků získaných z jednotlivých cvičení můžeme **konstatovat**, že optimální podmínky pro práci pozorovatelů byly vytvořeny na cvičeních ozbrojených sil NSR, zatím co USA, Francie a Velká Británie zůstaly svým povinnostem v mnohém dlužny. Všeobecně je možné říci, že ze strany NSR byl prokázán vyšší stupeň tzv. otevřenosti. Konkrétně šlo o poskytování značného množství informačních a různých doplňkových materiálů o organi-

zační strukturu a rámcové činnosti cvičících jednotek, povolení používat fotografické aparáty a záznamovou audiotechniku prakticky bez podstatných omezení, poskytování map měřítka 1 : 250 000, neutajování skutečných názvů i číslování útvarů apod. Byly vytvořeny dobré podmínky pro kontakt pozorovatelů s příslušníky cvičících jednotek. Rozsáhlost poskytovaných informací a způsob jejich podání však v řadě případů nedávaly možnost přesné a výstižné zhodnotit období cvičení i jeho celkový zámysl a cíl.

V souhrnu je možné uvést, že **jednotlivá cvičení NATO sama o sobě neměla ve smyslu ustanovení dokumentu stockholmské konference ohrožující charakter.** Avšak skutečnost, že **poměrně v krátkém časovém období a v těsné blízkosti hranic NDR a ČSSR se zkoncentrovaly síly NATO o celkovém počtu 242 420 osob a 2292 tanků** (kromě cvičení Extel, které probíhalo na území Francie) **představovalo pro státy Varšavské smlouvy reálnou vojenskou hrozbu.**

V kontrastu je postup Varšavské smlouvy, která svá cvičení rozložila jak časově, tak teritoriálně do takové šíře, že v žádném případě **nemohla mít ohrožující charakter.** Tento přístup států Varšavské smlouvy k plnění ducha i litery dokumentu stockholmské konference se plně projevil nejen při samotných cvičeních ozbrojených sil Varšavské smlouvy, ale i potvrzoval výsledky inspekci provedených USA a Velkou Británií na území SSSR a NDR, rovněž tak inspekci SSSR a NDR na území Turecka a NSR, kdy bylo příslušnými orgány prokázáno, že kontrolované státy jednak vytvořily optimální podmínky pro činnost inspekčních skupin, a že prověřovaný proces přesně odpovídal její předchozí notifikaci.

Rok 1987 potvrdil **životaschopnost** dokumentu stockholmské konference v praxi a jeho reálný i opodstatněný význam pro upevňování důvěry a bezpečnosti v Evropě.

ČSSR a její ozbrojené síly významně přispěly svým důsledným přístupem k plnění ustanovení tohoto dokumentu a potvrzení nové reality ve vztazích mezi signatářskými státy. Jednoznačně byla rovněž stvrzena připravenost ČSSR napomáhat k zlepšování celkové mezinárodně politické a vojenské situace v Evropě i úsilí o její další pozitivní prohloubení a zkvalitnění ve smyslu Závěrečného aktu helsinské konference.

Dosavadní aplikace dokumentu stockholmské konference potvrzují, že **realizace opatření k posílení důvěry přispívá ke zlepšování atmosféry ve vztazích mezi signatářskými státy Závěrečného aktu KBSE.** Také ČSLA se v roce 1987 výrazně podílela na realizaci opatření k upevňování důvěry. Všechna vojenská cvičení na území ČSSR s účastí pozorovatelů **dokumentovala obranný charakter vojenské doktríny a neměla ohrožující ráz.**

Také účast čs. pozorovatelů na notifikovaných cvičeních NATO přispěla k vyšší informovanosti o vojenské doktríně těchto států i o jejich přístupu k plnění ustanovení dokumentu stockholmské konference. **Čs. pozorovatelé důstojně reprezentovali svou vlast, vystupovali aktivně a úzce spolupracovali s ostatními pozorovateli států VS. Své úkoly splnili dobře.**

V roce 1988 proces upevňování důvěry a bezpečnosti pokračuje. Na území ČSSR budou konána tři divizní taktická cvičení, která podléhají povinnosti

oznamování, z toho dvě s pozváním pozorovatelů. Po vyhodnocení ročních plánů vojenské činnosti účastnických států stockholmské konference GŠ ČSLA zpracoval Plán účasti čs. pozorovatelů na notifikovaných cvičeních Varšavské smlouvy, NATO a neutrálních států v roce 1988. Tento plán zahrnuje pozorování pěti cvičení armád VS, osmi cvičení armád států NATO a dvou cvičení ostatních států Evropy. Dodatečně byl plán rozšířen o pozorování jednoho cvičení neutrálního státu. V návaznosti na tento plán se uskutečnila soustředěná příprava čs. pozorovatelů s využitím zkušeností z uplynulého roku a následně bude organizována jejich účast na příslušných cvičeních.

ODRÁŽENÍ NEPŘÁTELSKÉ AGRESE A MOŽNOSTI ROZHODNÉHO NIČENÍ NEPŘÍTELE

„...nejnebezpečnější je podceňovat protivníka a uklidňovat se tím, že my jsme silnější. To je to nejnebezpečnější, co může způsobit porážku ve válce...“ (Projev na druhé všeruské poradě odpovědných organizátorů práce na vesnici dne 12. června 1920, V. I. Lenin. Spisy, sv. 31, s. 168, SNPL, Praha 1955.)

Tuto velmi vážnou myšlenku vyslovil V. I. Lenin v době, kdy mladý sovětský stát vedl boj se svými nepřáteli na polské frontě. I když od těchto událostí uplynulo téměř 70 let, je tato tehdy vyslovená pravda stále vysoce aktuální. Historické zkušenosti z minulých válek i poznatky z lokálních válek poučily mnohé státy, že se nevyplácí podceňovat nepřítele. Jestliže si připomeneme různá subjektivní hodnocení mezinárodní a vojenskopolitické situace, která jsme vyslechli od mnohých vedoucích představitelů v průběhu více jak 40 poválečných let, v řadě případů docházelo k neobjektivnímu přeceňování vlastních sil a k podceňování nepřítele.

Z těchto skutečností bychom měli vždy vycházet, zejména při posuzování pravděpodobného zahájení příští možné války.

Historické zkušenosti nás učí, že počáteční období války mělo v minulosti vždy svůj specifický obsah.

V 1. světové válce bylo toto období charakterizováno v roce 1914 oficiálním vyhlášením války jednotlivými státy navzájem, mobilizací a rozvinutím armád v příhraničních oblastech podle předem připravených plánů. Činnost vojsk krytu na státní hranici měla zpočátku charakter boje průzkumných jednotek a teprve potom došlo k překročení státních hranic silami bojujících armád a k pohraničnímu sražení.

Studujeme-li některé teoretické úvahy o charakteru příští možné války, které byly uveřejněny v SSSR před druhou světovou válkou (jako např. Vybrané spisy M. N. Tuchačevského), vidíme, že byl správně předvídan nový, moderní charakter bojové činnosti vojsk, zvláště pohraničního sražení. Tak např. M. N. Tuchačevskij v článku Charakter pohraničních operací požadoval úpravu organizace i ráz bojové činnosti vojsk v pohraničních operacích a své návrhy formuloval těmito stručnými závěry:

- vševojskové svazky v pohraničním pásmu musí mít počty, blízké válečným počtům,

- doplnění lidmi, koňmi a všemi přepravními prostředky útvarů může být založeno na jejich krátkém soustředění pěšky, bez využívání železniční přepravy, tzn. v prostoru do poloviny denního pochodu,

- hlavní masy osob pohraničního pásma se může využít jen při formování druhých sledů.

M. N. Tuchačevskij dále požadoval, aby mechanizované svazky byly v míru dislokovány ne dále než 50–70 km od hranice s tím, že by měly možnost v první den mobilizace přejít hranici. Z toho také vyplývá, že mechanizované svazky musí být na počtech blízkých válečným počtům. Mobilizační povolání se může uskutečnit jen z obvodu 10 km. Při konfrontaci těchto teoretických závěrů s praxí vidíme, že skutečnost neodpovídala plně teoretickým požadavkům.

Zahájení 2. světové války probíhalo ve zcela jiných podmínkách a obsah jejího počátečního období byl podstatně odlišný od předcházejících válek. Nové bojové prostředky a ekonomické možnosti umožnily útočnickovi zahájit válku s překvapením a přejít ještě v míru rozvinutými mohutnými silami do útočné činnosti.

V tomto období se projevil nový rys ve vývoji způsobů ozbrojeného boje. Charakter zahájení války hitlerovského Německa proti Polsku byl podstatně odlišný od 1. světové války. Zásadně se změnil a pronikavě vzrostl význam prvního hromadného úderu, který byl na počátku války veden tankovým vojskem v těsné součinnosti s letectvem.

Fašistickému Německu se podařilo soustředit při zahájení útoku na Polsko (které mělo 33 divizí, 500 tanků a 1000 letounů) celkem 53 divizí (z toho 6 tankových a 5 motorizovaných), 2500 tanků a 2000 letounů. Nenadálostí překvapení fašistického útoku bylo dosaženo tím, že divize, které byly již v míru na válečných počtech, velení wehrmachtu předem předsunulo do prostoru předpokládaného použití pod záminkou letních manévřů. Proto se útočnickovi podařilo 1. 9. 1939 nenadále zahájit útok, prolomit polskou obranu a vyjít na odchodové cesty polských vojsk k Varšavě. Průlom polské obrany uskutečnily tankové divize, za nimi útočily motorizované divize a zabezpečovaly je pěší divize.

Fašistický útok na Francii, Belgii a Holandsko zahájilo za svítání v květnu roku 1940 2000 německých letounů překvapivým hromadným úderem na 70 francouzských, belgických a holandských letišť. Současně byly v Holandsku vysazeny německé vzdušné výsadky, které se zmocnily důležitých mostů, umožňujících rychlý postup pozemních vojsk, některých významných letišť a dokonce měly obsadit hlavní město a zajmout holandskou vládu a královskou rodinu, což se jim nepodařilo.

Tyto příklady potvrzují, že již ve 2. světové válce vzrostl význam počátečního období války. Tak např. polské armády byly v podstatě zničeny již v tomto ob-

dobí. Ve Francii bylo hlavním obsahem činnosti počátečního období dosažení kanálu La Manche.

Zkušenosti z 2. světové války svědčí o tom, že útočník zahajoval nenadálý útok s využitím momentu překvapení s cílem zničit vojska prvního strategického sledu protivníka a vytvořit podmínky k vítěznému zakončení války. Hitlerovské velení se snažilo dosáhnout cílů války proti jednotlivým evropským zemím v průběhu jednoho tažení nebo strategické operace a k vedení prvního úderu vyčleňovalo zpravidla do prvního strategického sledu 50 až 80 % všech sil a prostředků, převážně tankových vojsk. Nahromaděním sil a bojové techniky na rozhodujících směrech dosahovalo převahy sil nad protivníkem, což jim umožňovalo rychle prolamovat jeho obranu a pronikat do hloubky státního území.

Zkušenosti z tohoto období dokazují, že nezbytným předpokladem úspěchu útočníka byla naprostá vzdušná převaha v prvních dnech války, která zajistila vedení (od samého počátku války) hromadných leteckých úderů na protivníka, jeho komunikace, železniční uzly, místa velení a střediska řízení. V důsledku toho se dařilo dezorganizovat řízení státu, národního hospodářství, narušit velení vojskům, jejich přeskupení, soustředění a schopnost vést organizovaný odpor proti útočícímu nepříteli.

Praxe potvrzuje, že tento způsob zahájení „bleskové války“ se fašistickým útočníkům dařil jen v případě útoku na slabšího protivníka, jehož vojenský a ekonomický potenciál nedovoloval úspěšně vést obranu. Schopnost odporu obránce byla ovlivněna i omezeným státním územím i narušeným nebo oslabeným morálně politickým stavem a vůlí bránit se proti agresorovi až do konce. Jestliže došlo k napadení státu, který disponoval mohutným vojenskoekonomickým potenciálem, rozsáhlým státním územím a především vysokým morálně politickým stavem, jako v případě Sovětského svazu, nemohl agresor splnit své válečné cíle „bleskové války“, i když se mu v počátečním období války dařilo dosahovat značných strategických úspěchů.

Při napadení Sovětského svazu vycházelo hitlerovské velení rovněž z teorie „bleskové války“ a předpokládalo, že se mu podaří nenadálým mohutným úderem rozhodnout o jejím celkovém výsledku. Hlavní tíhu tohoto úderu mělo opět nést tankové vojsko a letectvo, které byly považovány za rozhodující prostředek k dosažení strategického úspěchu. Historie potvrdila, že se fašistickým útočníkům nepodařilo při napadení Sovětského svazu realizovat jejich plány.

Přesto však po skončení 2. světové války začali na Západě v rámci příprav nového tažení proti komunismu a socialistickým státům velmi pozorně vyhodnocovat zkušenosti hitlerovského wehrmachtu z války v Sovětském svazu a připravovat proti němu nové „křížácké tažení“ světového imperialismu.

Všechny tyto poznatky byly v poválečném období v široké míře využívány i v některých lokálních válkách, především izraelskými agresory proti některým státům Blízkého východu.

Na základě poznatků z izraelské agrese v roce 1967 proti arabským státům zesílily hlasy zastánců „preventivní“ a „bleskové“ války v USA a NSR. Vojenští odborníci zintenzivnili studium zkušeností hitlerovských vojsk z 2. světové války, zejména jejich způsoby zahajování proti Sovětskému svazu. Velké množství

odborných prací se zejména v posledních letech zabývá na Západě hodnocením těchto zkušeností a možnými úvahami o zahájení války proti Sovětskému svazu a ostatním zemím socialistického společenství. Naši nepřátelé počítají v podstatě se stejnými faktory, jako Hitler při svém útoku proti Sovětskému svazu. Tenkrát fašistické velení kalkulovalo především s nenadálostí a s vedením mohutného počátečního útoku s využitím hlavních sil letectva a tankového vojska. Nyní obdobně spoléhají na moment překvapení, který jim mají umožnit především jaderné raketové zbraně a mohutné konvenční prostředky.

Podle současných názorů může nepřítel rozpoutat válku po předchozím zvyšování napětí v mezinárodní situaci nebo v podmínkách jejího prudkého zostření. Zahájení války může předcházet delší nebo kratší **období ohrožení**, v němž by došlo k maximálnímu zostření politických vztahů a aktivizaci bezprostředních příprav k válce. K tomuto období ohrožení za určitých podmínek však **ne musí dojít** a nepřítel se může snažit využít moderní prostředky ozbrojeného zápasu a silná bojeschopná uskupení svých vojsk a zahájit válku **nenadálým útokem**. Velení NATO považuje tento způsob zahájení války proti státům Varšavské smlouvy za nejúčinnější, a počítá s tím, že zajistí dosažení překvapení a tím i získání strategické iniciativy od samého počátku války.

Při zvažování možných způsobů zahájení války na středoevropském válčišti bude účelné připomenout si vojenskogeografickou strukturu Německé spolkové republiky, která se vyznačuje některými zvláštnostmi. Délka státní hranice s ČSSR je 356 km, s NDR 1393 km. Prostorová hloubka mezi západní a východní hranicí je značně omezena, jelikož nejužší místo mezi Francií a státy Varšavské smlouvy je pouze 225 km a největší vzdálenost činí 480 km. Podél hranic v pásmu širokém 100 km je soustředěno 35 % obyvatelstva a 25 % průmyslového potenciálu NSR. Na druhé straně celková délka státu ve směru sever — jih dosahuje 870 km. Tyto základní údaje potvrzují, že NSR nemá dostatečnou strategickou hloubku svého území a má nevýhodné rozmístění hlavních oblastí státu (poměrně blízko východní hranice). Z této skutečnosti vyplývá závěr, že podle strategicko-operačního principu „přední obrany“ bude snahou ozbrojených sil Severoatlantického paktu **přenést od samého počátku války její těžiště na území států Varšavské smlouvy a nedovolit větší ztrátu území NSR a ostatních zemí NATO**. Těmto požadavkům byla přizpůsobena i mírová dislokace svazků a útvarů pozemního vojska (v bezprostřední blízkosti státních hranic s NDR a ČSSR), což dovoluje rozvinout hlavní síly prvního strategického sledu paktu co nejbližší ke státní hranici.

Operační a bojová příprava ozbrojených sil NATO je zaměřena na zvýšení připravenosti k vedení prvních operací v omezené válce na evropském kontinentě. Nejčastěji jsou procvičovány takové formy aktivní činnosti, kdy pozemní vojsko zahajuje útok přesuny přímo z posádek nebo prostorů soustředění. Teprve v jeho průběhu dochází k vytváření druhých operačních sledů, a to po zmobilizování nebo po přísunu vojsk ze zámoří.

Při různých zaměstnáních se zpravidla cvičil průlom předního okraje prvního pásma protivníka na úzkých úsecích, kdy armádní sbor prolamoval na úseku 10 km, divize v šířce 5 km. Střední hustoty byly tvořeny: 70 až 90 tanků, 50 až 70 děl a minometů, 10 až 15 bitevních vrtulníků na 1 km fronty. Přitom byly široce využívány taktické vzdušné výsadky v síle roty až brigády vysazované do hloubky 15 až 80 i více km.

Není předmětem tohoto článku hodnotit konkrétní možnosti nepřítelů v nenadálém zahájení války proti státům Varšavské smlouvy. Ozbrojené síly Seve-

roatlantického paktu jsou udržovány ve vysoké bojové pohotovosti a příprava evropského válčiště je vybudována tak, že zabezpečuje rychlé rozvinutí ozbrojených sil a zahájení války bez dlouhodobých předchozích příprav a opatření disponujícími silami.

Počáteční období války může rozhodujícím způsobem ovlivnit další její průběh. V počátečním období 1. světové války byla uskutečněna mobilizace, soustředění a rozvíjení vojsk na válčišti k vytvoření strategického uskupení, jejich přesun do výchozích prostorů a postupné splnění nejdůležitějších bojových úkolů. V této době byly vedeny pohraniční boje a sražení dříve rozvinutými silami a konec počátečního období války byl chápán dobou zasazení hlavních sil obou stran do sražení.

Počáteční období ve druhé světové válce bylo možné charakterizovat jako poměrně krátké časové období, ve kterém probíhaly útočné i obranné operace, jichž se účastnila všechna vojska, rozvinutá do zahájení války.

Na straně agresora bylo hlavním obsahem počátečního období války vedení prvních operací mohutnými strategickými uskupeními všech druhů ozbrojených sil s nejrozhodnějšími cíli ke splnění nejbližších strategických záměrů. Této činnosti předcházelo mobilizační rozvinutí vojsk. Cílem agresora bylo zničit vojska prvního strategického sledu protivníka a vytvořit podmínky k vítěznému zakončení „bleskové války“.

Napadené státy vedly v tomto období těžká obranná sražení vojsky prvního strategického sledu, pod jejichž příkrytím probíhala mobilizace, soustředování a rozvíjení vojsk druhého strategického sledu.

V naší armádě byl termín „počáteční období války“ běžně používán v 50. a 60. letech a jasně vymezoval obsah činnosti vojsk při zahájení války. Přibližně v 70. letech se přestal užívat, což bylo zdůvodňováno tím, že válka bude zahájena hromadným použitím jaderných zbraní a jejich zasazení umožní dosáhnout cíle války ve velmi krátké době a není tudíž nutné její dělení na období.

V této době se používal jen termín „první operace“ (útočná nebo obranná). Předpokládalo se, že prvním obdobím bojové činnosti po zahájení nepřátelství bude na naší straně příkrytí státní hranice a odrazení agrese pozemních a vzdušných sil nepřítele a tím vytvoření podmínek pro přechod do útočné operace. Příkrytí státní hranice bylo obecně chápáno jako součást první operace a nikoli jako samostatný druh bojové činnosti. Podle těchto názorů obsahem první operace mohl být útok, obrana, střetný boj, pronásledování, obklíčování, odrazení protiúderu nepřítele apod.

V nedávné době byly přehodnoceny názory na dělení války na období a opět se začal používat termín počáteční období, na které by navazovalo jedno i více dalších a po nich závěrečné období války.

Počáteční období války je nyní charakterizováno jako rozhodující období války, které je časově vymezeno zahájením bojové činnosti až po splnění bližších strategických cílů, které jsou stanoveny prvním strategickému sledu ozbrojených sil. Je to nejpomnější období, ve kterém stát vstupuje do války, je vedena první strategická operace, při níž jsou plněny takové úkoly, které určují průběh i výsledek války. V tomto období jsou rozvíjeny ozbrojené síly, začíná přestavba ekonomiky státu na válečnou, je uskutečňována mobilizace a jiná důležitá opatření. Předpokládá se, že toto období může trvat několik dnů i týdnů.

Charakteristické rysy počátečního období války jsou dány úpornou bojovou činností vojsk, bojem o strategickou iniciativu, vysokou dynamičností, rychlými změnami vojenskopolitické situace, neočekávaným řešením kritických situací, změnami forem a způsobů bojové činnosti a neočekávaným použitím nových druhů zbraní. Zасаzení ozbrojených sil bude v tomto období záviset na různých stupních jejich připravenosti k okamžiku zahájení války.

Na rozdíl od zahájení druhé světové války, kdy agresor rozvínoval svá vojska prvního úderného sledu podél státních hranic, je možné zasazovat nenadálé údery přímo z mírových posádek a prostorů cvičení, z výcvikových prostorů, které má nepřítel rozmístěny v nevelké vzdálenosti od našich západních hranic a odkud může přímo přejít do útoku.

Při hodnocení možností nepřítele zahájit nenadálou agresi proti ozbrojeným silám členských států Varšavské smlouvy je nutné vycházet z možných variant, které zahrnují případy, kdy se nám podaří včas zjistit přípravy nepřítele k napadení a přijmout alespoň nezbytná protioopatření k odražení jeho útoku, až po nejtěžší možnou variantu, podle níž by se nepříteli podařilo zahájit překvapivé napadení, předstihnout naše vojska v rozvinutí a dosáhnout převahy v silách a prostředcích. Je pochopitelné, že nepřítel bude usilovat o realizaci této pro něho nejvýhodnější varianty zahájení války.

Rozhodující význam pro odražení nepřátelského útoku bude mít **skryté uvedení vojsk do bojové pohotovosti a zmobilizování** vyčleněných svazků a útvarů v místech stálé dislokace ještě do zahájení nepřátelské agrese. Tento způsob mobilizace dovoluje zaujmout operační sestavu bez zaujetí prostorů soustředění po bojovém poplachu, což do určité míry chrání vojska před nepřátelským průzkumem a umožňuje utajit zámysl a možnou operační sestavu. Tato varianta je sice z uvedeného hlediska výhodná, avšak nezabezpečuje vojska před pravděpodobnými údery nepřítele na místa stálé dislokace vojsk, která jsou nepříteli již v míru dobře známa.

Nejvýhodnější podmínky k úspěšnému odražení budou vytvořeny tenkrát, jestliže hlavní síly armády včas uvedeme do stavu plné bojové pohotovosti a vcelku zakončíme operační rozvinutí, včetně zaujetí obrany vojsky krytu v příhraničním pásmu do okamžiku, než nepřítel zahájí útok. Za této situace mohou vojska včas odrazit nepřátelský úder.

Je nutné počítat i s variantou, že se nepříteli podaří zahájit agresi v době, kdy budou naše vojska převáděna z mírového na válečný stav. V takovém případě bude odrážen úder nepřítele jen slabšími silami, a to těmi, které se stály rozvinout.

Podle soudobých doktrinárních názorů budeme v počátečním období války vést **první obranné operace** k odražení nepřátelské agrese a k vytvoření podmínek pro následující přechod do protiútoku.

Nové názory na vedení prvních obranných operací byly již zveřejněny v předcházejícím čísle Vojenské mysli. Pokusím se proto jen zdůraznit některé otázky, které bude **účelné dále upřesňovat** při rozpracování této problematiky.

Podle nových požadavků je **charakteristickým rysem vedení prvních operací** současně zaujetí obranných čar v taktické hloubce vojsky prvního a druhého sledu armády a vedení úporné obrany v těchto pásmech a postaveních. Je požadováno, aby obrana byla budována jako nepřekonatelná, poněvadž si v našich podmínkách nemůžeme dovolit ztrátu ani malé části území. Je nutné rychle zničit vklínivšího se nepřítele a přenést bojovou činnost na jeho území. Tato obrana nemůže mít poziční charakter.

Chceme-li mít **nepřekonatelnou** obranu a nedovolit ztrátu ani malé části území, pak si myslím, že to bude naopak vyžadovat budování **poziční** obrany. Nemá-li být obrana jednoznačně **poziční**, pak je nutné to především chápat ve strategickém a operačním měřítku, ale velmi nesnadné by to bylo uplatňovat na taktickém stupni. Vždyť samotné uspořádání obrany podle nových teoretických zásad předpokládá v podstatě „klasické“ uspořádání celého systému obrany, který zahrnuje pásma a postavení, složená z jednotlivých zákopů, jež mají být vybudovány průběžně v celé šířce obranného pásma. To dokazují i požadované nové **normy obrany**: hlavní její pásmo o 3 až 4 postaveních a hloubce do 20 až 25 km budovat bezprostředně na státní hranici. Tento způsob přípravy obrany vyžaduje značně mnoho sil, prostředků a zejména času, kterého bude v situaci před zahájením nepřátelské agrese naopak velmi málo. Kromě toho nesmíme zapomínat na utajení, jež se jeví jako nezbytný požadavek, ale vlastní jeho realizace je velmi problematická.

V opačném případě by bylo možné uvažovat s útočnou variantou, podle které bychom v rámci zásady „nedovolit ztrátu ani malé části území“ museli bezprostředně se zahájením nepřátelské agrese přejít do útoku. To by ve svém důsledku znamenalo zahájení příhraničního střetného sražení a s touto variantou jsme do nedávné doby počítali při řešení problematiky počátečního období války. Máme-li však podle současných doktrinárních názorů obranou operací odrazit nepřátelskou agresi, nelze, podle mého názoru, uvažovat s vedením příhraničního střetného sražení.

Chceme-li vybudovat **odolnou** obranu, schopnou odrazit nepřátelskou agresi, s předním okrajem obrany co nejbližší ke státní hranici, a vytvořit od samého počátku agrese vysoce úpornou obranu, nemůžeme současně, jak se požaduje, „rozptylovat bojové sestavy, abychom nevytvořili cíle pro úder nepřítel“.

Podle nových názorů má probíhat přední okraj hlavního pásma obrany v podstatě bezprostředně na státní hranici. Výjimečně se počítá s budováním zabezpečovacího pásma, hlubokého jen 5 až 10 km. Hlavní důvod této závažné změny budování tohoto pásma obrany tkví v základním požadavku nedovolit proniknutí nepřítel na naše území. S tímto názorem je nutné bezvýhradně souhlasit, avšak nesmí se stát šablonou, která povede k tomu, že se budeme snažit volit přední okraj na státní hranici bez ohledu na charakter terénu, možnosti pozorování, budování obrany a vedení účinných paleb do hloubky nepřátelského území. Vedení předního okraje přímo na státní hranici přináší řadu složitých problémů. Jde např. o omezení možnosti utajení systému naší obrany, včetně velkých těžkostí při jejím zaujímání vojsky, budování palebných postavení, provádění rekognoskací, organizování součinnosti v terénu apod.

Aktivnost obrany nemůže být chápána pouze v přípravě a vedení protiztečí a protiúderů, ale v celém komplexu opatření, která zabezpečují aktivitu spolehlivou organizací průzkumu, využíváním zátarasů, aktivní činnosti vojsk při protiztečích a protiúderech, rychlým obnovením bojeschopnosti vojsk, klamáním nepřítel o způsobech vedení obrany. Obránce především musí vnutit útočníkovi svou vůli a projevit v maximální míře iniciativu. Toho je možné dosáhnout vhodně volenými obrannými čarami a postaveními, včasným zahájením paleb na nepřítel, vytvářením palebných pytlů a dovedným sladěním palby se zátarasy, které přinutí nepřítel změnit plánované směry jeho útoku a bojové sestavy.

Protizteče a protiúder jsou dosud chápány jako nejvyšší forma aktivity obrany. Často jsme byli při cvičeních svědky toho, že mnozí velitelé podceňovali nepřítele a snažili se organizovat protizteče samoúčelně za každou cenu, bez ohledu na konkrétní situaci, jen proto, aby se projevila aktivita obrany. I zkušenosti z Velké vlastenecké války svědčí o tom, že nedostatečně připravené protizteče a protiúder nevedly k úspěchu, když měl nepřítel převahu sil a prostředků.

V současných podmínkách se podle zásad vedení operací NATO na středoevropském válčišti předpokládá, že v útočné operaci má být v pásmu průlomu vytvořena převaha vojsk nad protivníkem v poměru asi 6:1 a útočící vojska budou mít silnou leteckou a dělostřeleckou podporu. Lze si tudíž jen velmi těžko představit, jaký bude výsledek protiztečí, uskutečňovaných šablonovitě každým praporem, plukem a divizí. Vycházíme-li z těchto podmínek, bude zřejmě mnohem účelnější, zejména na taktickém stupni, druhými sledy praporů, pluků a divizí odrážet útočícího nepřítele, kterému se podaří proniknout do hloubky naší obrany a ničit jej palbou z dobře vybudovaných postavení.

Bude vhodné **armádní protiúder** vést silami divizí druhého sledu a částí sil prvního sledu zpravidla při vedení boje o udržení hlavního pásma obrany a v některých případech před armádní obrannou čarou. **Frontový protiúder** je možné uskutečnit při boji o armádní pásmo nebo před ním a někdy i při boji o taktickou hloubku obrany současně s armádním protiúderem, případně bude-li výhodná situace k přechodu do protiútoků.

To ovšem vyžaduje včas, prakticky při zahájení nepřátelské agrese odhadnout na daném stupni velení zámysl nepřítele, jeho hlavní úderné uskupení a včas se rozhodnout k vedení protiztečí a protiúderů. Především bude nutné velmi pečlivě zplánovat a zabezpečit přesuny druhých sledů, určených k protiztečím a protiúderům, na plánované nebo upřesněné čáry rozvinutí.

V článku jsem se pokusil ukázat na některé problémy odražení nepřátelské agrese, vycházejí z nedávno přijaté vojenské doktríny členských států Varšavské smlouvy a z ní vyplývajících nových zásad vedení obranné operace. Je pochopitelné, že tento pro naši armádu vysoce aktuální problém, který plyne z hlavního úkolu našich i spojeneckých ozbrojených sil, je potřebné velmi hluboce a nepřetržitě studovat a připravovat štáby a vojska realizovat všechna potřebná opatření v praxi.

Nenadálý úder agresora ve všech minulých válkách vedl k těžkým ztrátám a následkům pro napadenou stranu. V soudobých podmínkách by se tyto problémy mnohokrát prohloubily v důsledku zavádění neustále mohutnějších a účinnějších prostředků ničení.

Domnívám se, že by bylo účelné podrobněji se vrátit i ke zkušenostem Rudé armády z června 1941 z počátečního období války s fašistickým Německem a zejména intenzivně studovat a vyhodnocovat všechny poznatky z poválečných lokálních válek. Jsme povinni, jako stát bezprostředně sousedící s NSR, na jehož území jsou rozmístěny ozbrojené síly Severoatlantického paktu, tvořivě rozvíjet a využívat všechny tyto poznatky ke zvýšení celkové připravenosti naší armády a tím i k zabezpečení obrany naší země a celého socialistického společenství.

VEDENÍ BOJE V ZABEZPEČOVACÍM PÁSMU

Specifická úloha ČSLA v rámci Varšavské smlouvy vyplývá z geografického umístění ČSSR na styku dvou táborů s nejsilnějšími uskupeními vojsk nejen na kontinentě, ale ve světě vůbec. Proto ČSLA má v souladu s vojenskou doktrínou členských států Varšavské smlouvy ihned od samého počátku možného konfliktu stanoven jako jeden z rozhodujících úkolů odražení agrese pozemního a vzdušného nepřítele.

Změněné podmínky, ke kterým došlo v poslední době, nás v tomto směru přimotují nejen zdokonalovat současný stav, ale i hledat nové cesty ve vojenské teorii i praxi.

Jedním z důležitých opatření, které umožňuje od samého počátku války úspěšné vedení obrany, je znalost způsobů vedení boje v zabezpečovacím pásmu a v hlavním pásmu obrany.

Členské státy NATO přikládají zvláštní význam prvním operacím v počátečním období války. Plně přitom využívají zkušeností z lokálních válek, které zvýrazňují rostoucí úlohu právě počátečních úderů, zejména dosažením nadvlády ve vzduchu, dezorganizací systému velení vojskům, narušením systému PVO a ničením důležitých uskupení vojsk.

Výrazně je v **prvních operacích vedených nepřítelem** zdůrazněn význam vzdušného prostoru. Vzrůstá i úloha jaderného a palebného ničení k dosažení stanovených cílů, zvláště zvýšení síly a intenzity palebných úderů.

Za rozhodující podmínku úspěchu útočných operací je považováno vytvoření výrazné převahy sil a prostředků na zvolených směrech. K dosažení až šestinásobné převahy (v úsecích průlomu) se předpokládá především hromadné použití prostředků armádních sborů a divizí prvního sledu zároveň s použitím většiny sil taktického letectva.

Oproti minulosti je zvláštností to, že soustředění sil a prostředků na úsecích průlomu se nepředpokládá uskutečnit jejich včasným předsunutím, ale dosažením palebné převahy nad protivníkem, které využít k rychlému manévru vojsky z hloubky i podél linie fronty. Vysoké tempo má být zabezpečeno širokým použitím výsadek všeho druhu.

Udržení a získání iniciativy je plánováno soustředěním úsilí na směru hlavního úderu, značným přeskupováním sil a prostředků, překládáním směru hlavního úderu za silné letecké podpory pozemního vojska.

Armádní sbor může přejít do útoku podle situace z mírových posádek, prostorů po bojovém poplachu, ze zaujatých prostorů soustředění, prostorů cvičení, vojenských výcvikových prostorů a kombinací těchto způsobů. K dosažení rozhodující převahy je možné soustředit úsilí na jeden nebo několik úzkých směrů.

Divize prvního sledu za přesunu ke státní hranici se postupně rozvíjejí do bojové sestavy na jednotlivých čarách. Zvláštností je to, že divize v závislosti na úkolu může útočit s jednou, dvěma nebo třemi brigádami v prvním sledu, to znamená, že může útočit v úzkém pásmu i ve třech sledech. Organické a přidělené dělostřelectvo se předsunuje do prostoru zasazení divize a účastní se palebné přípravy útoku. V období přibližování ke státní hranici vysílají zpravidla brigády prvního sledu předsunuté odřady s úkolem ovládnout důležitý prostor a zabezpečit zasazení hlavních sil, nebo proniknout k taktickému vzdušnému výsadbku, který byl vysazen k ovládnutí přechodu přes státní hranici.

Současně se zahájením útoku na výhodných směrech bude mít nepřítel snahu obejít silně bráněné prostory, ohniska a uzly odporu. Tyto bude ničit údery z boků, týlu nebo je bude pouze blokovat. S výhodou při této činnosti může používat taktické vzdušné výsadky (TVV).

K zabezpečení operačního rozvinutí vlastních vojsk v první obranné operaci je organizováno **operační příkrytí**. Jeho úkolem bude zabránit nenadálému napadení nepřitelem, udržet důležité čáry a objekty v pohraničním prostoru, zabezpečit uvedení vojsk do plné bojové pohotovosti a zaujmout alespoň hlavní pásmo obrany.

K problematice příkrytí státní hranice a operačního rozvinutí vojsk se v současné době vede široká polemika. Je poukazováno na to, že vyčleněná vojska k příkrytí tím, že došlo ke zrušení pásma příkrytí státní hranice, zmenšení hloubky zabezpečovacího pásma na 5 až 10 (15 km) a vysunutí hlavního pásma obrany až ke státní hranici, ztratí své opodstatnění.

Tato tendence je podle mého názoru nesprávná. Význam těchto vojsk vyplývá již z úkolu, který budou plnit, a proto jejich místo a úloha v určitém období činnosti vojsk je nezastupitelná. A tak vojska příkrytí plní nadále svou funkci až do zaujetí operační sestavy vojsky armády (frontu). Problémem je právě nový pohled na to, jak tato vojska začlenit do nového systému uspořádání obrany. Domnívám se, že existuje několik základních způsobů jejich využití. Po zaujetí operační sestavy mohou plnit úkoly v zabezpečovacím pásmu nebo v hlavním pásmu obrany, nebo mohou být přeskupeny podle rozhodnutí nadřízeného velitele.

Způsob zaujímání operační sestavy zejména vojsky vyčleněnými do zabezpečovacího pásma k obsazení hlavního pásma obrany bude závislý na podmínkách mírové dislokace, stupni jejich bojové pohotovosti, charakteristice zaujímaného prostoru a celkové situaci.

K nejdůležitějším faktorům, které ovlivňují činnost vojsk, patří skutečnost, za jakých podmínek bude obranná operace zahájena. Zda po splnění všech opatření, kdy vojska dosáhla pohotovosti a jsou připravena k odrazení agrese, nebo při nedokončeném operačním a mobilizačním rozvinutí.

Při zahájení bojové činnosti v **zabezpečovacím pásmu** a v hlavním pásmu obrany, které v soudobých podmínkách může být uskutečněno současně, je důležitým požadavkem ukryt vojska před úderem nepřítele v době jeho palebné přípravy.

Je zřejmé, že v období přesunu a rozvinování nepřítele by obránce provedl vlastní palebné ničení jeho vojsk a vedl boj s nepřátelskými výsadbami, budou-li při zahájení agrese vysazeny. (Tato problematika byla již na stránkách časopisu řešena, a proto se jí nebudu zabývat.)

Činnost sil a prostředků vyčleněných do zabezpečovacího pásma bude závislá na řadě faktorů. Především na bojové hodnotě vyčleněných sil, stanoveném úkolu, hloubce zabezpečovacího pásma, silách nepřítele, které budou na jejich směru působit atd. Přitom lze vycházet z toho, že úspěšné splnění stanoveného úkolu je možné až do poměru sil 3 : 1, zejména za podmínek, kdy bude vhodně využito obranných zařízení vybudovaných již v míru a systému zátarasů.

Je možné, že boj v zabezpečovacím pásmu bude rozmělněn na místní, od sebe izolovaná ohniska vzhledem k tomu, že nepřítel vyvine snahu vést boj bez souvislých linií a zaměří se na přenášení úsilí proti nejslabším místům v naší bojové sestavě. Přitom jeho cílem bude udržet tak vysoké tempo, aby naše vojska nebyla schopna vykonat účinná protipatření. Jeho tempo postupu bude závislé především na poměru sil a terénních podmínkách. Oba tyto faktory můžeme významně ovlivňovat, a proto budou vysoce proměnné. Zatím co terénní podmínky může měnit především obránce, zřizováním zátarasů všeho druhu, poměry sil se budou snažit ovlivňovat obě strany, a to jak palebným ničením, tak i manévrem silami a prostředky.

Lze předpokládat, že tempo útoku v zabezpečovacím pásmu může dosahovat 3 až 4 km · h⁻¹ a při průlomu hlavního pásma kolem 2 km · h⁻¹.

K proniknutí jednotlivými obrannými pásmy nepřítel bude zasazovat nezbytné síly a prostředky. Jeho snahou bude útočit v poměrně úzkých pásmech a dosáhnout tím výraznější změny v poměru sil.

Jestliže předpokládáme, že v zabezpečovacím pásmu na určitém směru zaujme obranu motostřelecký prapor, pak je schopen úspěšně odrazit útok předsumutého odřadu brigády prvního sledu.

Především chci zdůraznit požadavky na zesílení protitankové obrany, a to rozdělením tankového praporu po rotách k motostřeleckým praporům, zásahy PTZ pluků již na zádi prvních postavení, PTZ divizí již mezi prvním a druhým postavením. Zároveň s těmito prostředky je účelné plánovat zásahy POZ i čáry zásahu bojových vrtulníků. Z hlediska zesílení protivzdušné obrany je účelné předsumut stíselce S-2M do bezprostřední blízkosti státní hranice.

Vzhledem k tomu, že v současné době mohou být ve stejné vzdálenosti (1 až 2 km) od státní hranice jak přední okraj zabezpečovacího pásma, tak i hlavního pásma obrany podle konfigurace terénu, je zapotřebí, aby přímá střelba protitankovými prostředky (tanky, PTRS) byla vedena na přechody přes státní hranici.

Efektivním prostředkem, zejména na směrech, kde je vytvořeno zabezpečovací pásmo, ale i v hlavním pásmu obrany, mohou být léčky, které jsou schopny zničit 1 až 2 tanky.

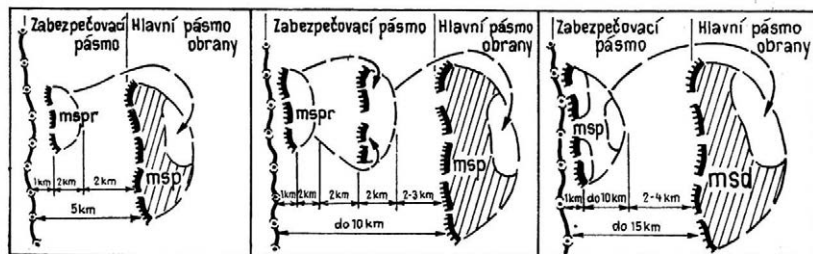
Soustředěné úsilí nepřítele především na vybraných směrech, využití mezer mu umožní pronikat do hloubky sestavy našich vojsk, rozdělovat a ničit ji po

částech. Je dost pravděpodobné, že na těchto směrech utrpí jednotky a útvary daleko větší ztráty než na jiných směrech. Zároveň je nutné počítat s tím, že část sil se může dostat i do obklíčení.

V poslední době se vyskytují názory i na úmyslné ponechání vojsk v obklíčení. Myslím, že k tomuto problému je potřebné přistupovat uvážlivě. **Úmyslné ponechání jednotek v obklíčení** je podle mého názoru varianta méně vhodná a potvrzují to i zkušenosti z Velké vlastenecké války. V obklíčení je možné ponechat jednotky před uskutečněním protiúderu, nebo jestliže se v brzké době počítá s přechodem do útoku apod. Jinak by naopak měla být snaha nepřipustit obklíčení, protože ve většině případů budou tyto jednotky zničeny nebo alespoň jejich větší část. Domnívám se, že je výhodnější mít pluk (prapor) před nepřítelem a využít jej k přehrazení určitého směru a zabránění mu v proniknutí do hloubky. Právě ty síly, které již bojovaly s nepřítelem a mají zkušenosti, je nutné využít vhodnějším způsobem. Síly v obklíčení totiž nemají volnost manévru a většinou jsou v pasivitě. Naopak v týlu nepřítele (ne v obklíčení) je vhodné ponechávat síly, které mají volnost manévru a využít je jako přepadových odřadů ke zničení důležitých objektů.

Změněné podmínky tvorby jednotlivých obranných pásem nás nutí i k přehodnocení některých dosavadních poznatků. Jde např. o to, že v některých materiálech je uváděno, že v průběhu boje o pásmo přikrytí státní hranice musí být zjištěny směry hlavního úderu nepřítele. Jsem toho názoru, že toto v současné době již nebude dost možné splnit, zejména za podmínek, jestliže předpokládáme vytvoření hlavního pásma obrany na směru hlavního úderu nepřítele na státní hranici. O to složitější, ale i promyšlenější budou muset být rozhodnutí velitelů o vytvoření jednotlivých pásem.

Počet čar a doba trvání obrany na nich bude závislá na terénu, silách a prostředcích ke zdržení postupu nepřítele. Vzhledem k malé hloubce zabezpečovacího pásma je obtížné volit několik čar odchodu tak, jak tomu bylo doposud. Z hlediska soudobých požadavků na vedení boje v zabezpečovacím pásmu je potřebné změnit i vzdálenost mezi jednotlivými čarami z doposud prosazovaných 4 až 6 km na 2 až 4 km. Proto podle mého názoru při boji v zabezpečovacím pásmu půjde o jednu, maximálně dvě čáry v závislosti na hloubce zabezpečovacího pásma, terénních podmínkách a vyčleněných silách. Možné varianty a hloubky — viz obr.

Obr.

Vojska vyčleněná do zabezpečovacího pásma zahajují odchod na základě rozhodnutí nadřízených velitelů. Nejdůležitější při tom je, aby probíhal organizo-

vaně po jednotlivých čarách, po četách, rotách, praporech postupným přebíráním boje jednotkami, které zaujaly obranu v hloubce. Převzetí boje dalšími silami umožní odcházejícím jednotkám projít sestavou vojsk bránících další čáru a jejich vyvedení na další mezilehlá postavení. Je-li to zapotřebí, mohou být současně s vyváděním sil do hloubky vedeny i krátké protizteče, které převzmou boj za vyváděné síly a umožní jim vyvedení z boje. Tento velmi složitý manévra je nutné zabezpečit především palbami dělostřelectva.

Zásadním společným rysem vedení obrany v zabezpečovacím pásmu i v hlavním pásmu obrany je nedovolit nepříteli její průlom na jednotlivých směrech. Ten by mu totiž umožnil obejít uzly odporu, proniknout do týlu, využít odkrytých boků a ničit jednotlivé odpory z boků a týlu.

Ke znemožnění tohoto manévru bude nutné využívat záloh, paleb dělostřelectva a úderů letectva. Z tohoto pohledu vyplývá pro obranu nový požadavek, a to je **pružnost**. Spočívá v úkolu nedovolit nepříteli prolomit obranu, včas vyvést vojska zpod úderu nepřítele k zaujetí výhodnější čáry nebo prostoru. Na ohrožené směry přesunovat druhé sledy a zálohy z hloubky i pasivních směrů. Jestliže nepřítel nebude moci narušit celistvost obrany těmito způsoby, bude nucen organizovat její průlom a soustředit nezbytné síly a prostředky.

K ničení nepřítele, který se **vklinil do obrany našich vojsk**, je možné vést protizteče a protiúder jako efektivní prostředek k jeho zničení. Jejich uskutečnění bude závislé na mnoha faktorech jako je hloubka, ale i šířka vklínění, celková situace na frontě, rozmístění druhých sledů a záloh.

Na druhé straně budou situace, zvláště při bojích v zabezpečovacím pásmu i v hlavním pásmu obrany, kdy protizteče a protiúder nebudou efektivní a jejich vedení nemusí být vždy účelné. Půjde především o podmínky, kdy nepřítel má výraznou převahu a útočí ve výhodném terénu. V takových případech budou jednotky, útvary a svazky úporně bránit zaujatá postavení a obranná pásma, palbou všeho druhu působit nepříteli maximální ztráty na živé síle a bojové technice a vytvářet podmínky pro protiúder silami frontu.

Bojů o udržení hlavního pásma obrany se mohou účastnit nejen vojska prvního sledu, ale i zálohy. Bránící se vojska musí odrazit útok nepřítele a způsobit mu maximální ztráty. Hlavní úsilí je nutné soustředit na udržení nejdůležitějších prostorů a postavení.

Úspěšné vedení obrany v hlavním pásmu obrany bude mít bezprostřední vliv na možnosti maršování úsilí armády (frontu) v hloubce především na nejdůležitějších směrech. **Zvláštní význam má proto manévra** v průběhu vedení obrany ke zvýšení její odolnosti především úderu raketového vojska, dělostřelectva, letectva, zatarasy, a hlavně vojsky. Jen tak je totiž možné v krátkých lhůtách měnit poměr sil na nejdůležitějších úsecích fronty.

Odházející síly z hlavního pásma obrany by měly být vyváděny k zaujetí příčných postavení nebo druhého pásma obrany, pokud není obsazeno.

Vyvedení vojsk do hloubky k zaujetí určených prostorů by mělo být plánováno předem a při organizaci součinnosti skloubeny možné varianty přechodu vojsk sestavou na předním okraji dalšího pásma obrany nebo postavení. Jestliže připustíme, aby vyvedená vojska nezaujala plánované prostory v hloubce a tyto budou v jiném prostoru, může to vážně narušit činnost bránících se sil, např. při protiztečích, kde jim tyto síly mohou zatarasit komunikace apod.

□

Vedení boje v zabezpečovacím pásmu a v hlavním pásmu obrany bude patřit k rozhodujícím momentům obranných operací. Vzhledem k tomu, že v současné době dochází k přehodnocování některých názorů na uspořádání systému obranných pásem, bude to mít vliv i na způsob vedení bojové činnosti vojsk v těchto pásmech. To zároveň od nás vyžaduje i hledání způsobů k jejich nejefektivnějšímu využití.

K ODCHODU VOJSK A JEJICH ROZVINUTÍ NA MEZILEHLÝCH ČARÁCH

Na otázky odchodu vojsk je třeba se dívat z hlediska požadavků obranné vojenské doktríny. Není možné připustit ztrátu vlastního území v obranné operaci na počátku války. Přesto však v průběhu války nelze vyloučit možnost odchodu vojsk zvláště v taktickém měřítku, ve výjimečných případech i v operačním. Protože rychlé a náhlé změny situace předurčují značnou nerovnoměrnost vývoje soudobých operací, na různých směrech bude pevnost obrany i operační situace vojsk frontu i armád různá a v důsledku toho budou používány různé formy a způsoby vedení operace a za nepříznivých podmínek budou vojska nucena bojovat v obklíčení nebo uskutečňovat odchod.

Odchod vojsk je používán v těch případech, kdy v průběhu války jen dočasnou ztrátou části území je možné zásadním způsobem změnit nepříznivé se vyvíjející operační situaci a zaujmout vlastními vojsky daleko výhodnější postavení pro následné vedení obrany nebo pro přechod do protiútoků. V tomto spočívá hlavní podstata odchodu jako jedné z forem manévru, který je organizován a uskutečňován k vyvedení vojsk zpod úderu nepřítele, který má převahu s cílem zaujmout daleko výhodnější postavení pro vedení následujících činností, získat čas, zkrátit průběh linie fronty a uvolnit síly k jejich použití na jiných směrech.

Odchod, na rozdíl od jiných forem manévru a způsobů bojové činnosti, má řadu **charakteristických rysů**, které je zapotřebí zvažovat při jeho přípravě a provedení:

- organizovaný odchod vyžaduje vykonání komplexu opatření, která směřují k tomu, aby byl zdržen (zpomalen) útok úderných uskupení nepřítele, aby byla vyvedena z boje vlastní vojska, získán čas pro jejich odpoutání od nepřítele a aby bylo možné organizovat pevnou obranu na konečné čáře odchodu,

- odchod vojsk je zpravidla uskutečňován ve prospěch splnění nového bojového úkolu, což ve svém důsledku znamená i vytvoření nového obranného a za výhodných podmínek i protiútočného uskupení vojsk,

- odchod bude uskutečňován nejčastěji pod úder vzdušného i pozemního nepřítele, který má převahu, což vyžaduje od velitelů a štábů značnou předvídatost, sebeovládání i náročnost při provádění a zabezpečování činnosti vojsk i štábů, ale i operativnost a přesnost v práci, od vojsk odvalu a organizovanost při plnění stavených úkolů,

- dočasná ztráta části území je spojena s nutností evakuace nebo i zničení cenného majetku a zásob.

Právě při krajně nepříznivé situaci bude mít zvlášť důležitý význam objektivní zhodnocení stavu a operační situace vlastních vojsk i nepřítele, správný a reálný předpoklad vývoje dalších událostí a **včasnost přijetí**, v případě nutnosti, **rozhodnutí** pro odchod a vyvedení vojsk zpod úderu při značné převaze nepřítele. Zkušenosti z minulých válek potvrzují, že když tento požadavek nebyl brán v úvahu, často docházelo k těžkým důsledkům.

Podmínky vzniku odchodu v obraně mohou být různorodé. Nejčastěji nutnost odchodu v obranné operaci může **vzniknout** v tom případě, kdy nepřítel hromadným použitím buď jaderných, nebo i konvenčních zbraní způsobí vojskům značné ztráty, podaří se mu vklínit hluboko do naší obrany současně na několika směrech, vyjít do boků a týlu bránících se vojsk a je vytvářena úhroza jejich obklíčení.

Nepříznivá situace se může vytvořit např. při protiúderu. Na protiúderné uskupení v průběhu jeho přesunu nebo při rozvíjení mohou být vedeny jaderné údery nebo hromadný úder letectvem případně úder průzkumnými palebnými systémy a vysoce přesnými zbraněmi nepřítel, s následujícím úderem jeho uskupení do boku a týlu protiúderného uskupení, kterému se podařilo vklínit do pásma obrany na směru, jenž může vyvést vojska nepřítel do týlu našeho protiúderného uskupení. V důsledku způsobených ztrát budou protiúderná uskupení i svazky, které vedou před nimi bojovou činnost, přinuceny z počátku se opevnit na dosažené čáře a postupně odcházet k zaujetí obrany na výhodnější čáře.

Odchod může být uskutečněn i při vyjití z obklíčení, kdy vojska, vyčleněná pro příkrytí úderného uskupení, jež prolomuje frontu obklíčení, po splnění úkolu příkrytí zahájí odchod na novou čáru obrany.

Odchod může být **vynucený, nebo zá-
měrný.**

Záměrný odchod je uskutečňován ke zkrácení linie fronty, uvolnění sil a jejich přeskupení k využití na jiných, výhodnějších směrech. Takový odchod v řadě případů, zvláště nevyvíjí-li nepřítel na daném směru příliš aktivní činnost, může být organizován předem. **Vynuceného odchodu** je obvykle používáno v těch případech, kdy není možné silami, které jsou k dispozici, udržet zaujatou čáru (prostor) a vytváří se reálná úhroza jejich obklíčení. Je organizován v přímém dotyku s nepřítelem, pod údery jeho vojsk, která jsou v přesile, a v krátkých lhůtách.

Na způsoby odchodu má bezprostřední vliv činnost nepřítel, stanovený úkol a terénní podmínky. V souvislosti s tím je možné odchod vykonávat v jednom případě s rozvinutím části vojsk k vedení bojové činnosti na předem stanovených mezilehlých čarách a ve druhém případě současně všemi silami najednou na konečné čáře obrany (odchodu).

Odchodu vojsk s rozvinutím na mezilehlých čarách používáme zpravidla při vynuceném odchodu a za podmínek vysoce

aktivní činnosti nepřítel. Tento způsob je daleko složitější, ale na druhé straně v soudobých podmínkách může být typický.

Odchodu vojsk současně všemi silami na konečnou čáru bude obvykle používáno při záměrném odchodu do nevelké hloubky a na pasivních směrech.

V každém případě je odchod prováděn jen **na rozkaz** a se **souhlasem nadřízeného velitele**, organizovaně, utajeně, s včasným vyvedením vojsk v bojeschopném stavu do určeného prostoru nebo se zaujetím obrany na nových čarách.

Odchod vojsk musí být pečlivě připraven. Veškerá opatření jsou uskutečňována v krátkých lhůtách a s maximálním utajením. **Mezi hlavní opatření přípravy odchodu patří:**

- přijetí rozhodnutí,
- stanovení úkolů vojskům,
- plánování odchodu,
- organizace součinnosti,
- stanovení a příprava odchodových cest, mezilehlých čar i konečné čáry obrany (odchodu),
- příprava zátarasů a ničení v pásmu odchodu,
- organizace odsunu raněných, nemocných, poškozené techniky, výzbroje a materiálních prostředků.

V rozhodnutí pro odchod velitel armády stanoví:

- cíl odchodu,
- úkoly svazu (svazků),
- mezilehlé čáry a konečnou čáru obrany (odchodu),
- síly a prostředky pro příkrytí odchodu a organizaci obrany na mezilehlých čarách, lhůty jejich zaujetí a udržení,
- uskupení vojsk a objekty nepřítel, ničené jadernými i konvenčními zbraněmi,
- způsob činnosti při odpoutání se od nepřítel a přesunu do týlu,
- lhůty odchodu,
- způsob zaujetí konečné čáry a úkoly vojsk po zakončeném odchodu,
- organizaci protivzdušné obrany,
- opatření k vytvoření zátarasů a stanovení prostorů k ničení,
- základy součinnosti a úkoly všestranného zabezpečení,
- způsob vyvedení svazků a útvarů speciálního technického zabezpečení, druhých svazků, útvarů a zařízení,
- organizaci velení.

Rozhodnutí pro odchod přijímá velitel zpravidla na mapě, při čemž rekognoskace v terénu s cílem upřesnění rozhodnutí může být uskutečněna jen při dostatku času.

Pro odchod je armádě stanoveno pásmo. Pro divizi může být určeno pásmo nebo je možné jak pro armádu, tak i pro divizi stanovit jen obecný směr odchodu. V pásmu odchodu určuje velitel několik mezilehlých a konečnou čáru obrany (odchodu). Mezilehlé čáry jsou určovány na takovou vzdálenost, aby nepřítel, pokud ovládne jednu z nich, byl přinucen k ovládnutí následující změny palebného postavení dělostřelectva a znovu organizovat útok. Kromě toho tato vzdálenost musí zabezpečit přechod hlavních sil z jedné čáry na druhou a organizaci obrany na této čáře, zpravidla v průběhu jedné noci. Vzhledem k soudobým prostředkům ničení a mobilnosti vojsk by taková vzdálenost měla být minimálně 20 až 25 km.

Jako mezilehlé čáry při odchodu je zapotřebí v široké míře využívat předem připravené čáry, jednotlivé prostory a uzly obrany, příčná pásma i postavení a další výhodné čáry v týlu našich vojsk. Počet mezilehlých čar je závislý na cíli a hloubce odchodu, času, v jehož průběhu je nutné uskutečnit odchod a na způsobu činnosti nepřítele.

Uskupení vojsk pro odchod vytváří příslušný velitel s ohledem na stanovené úkoly, hloubku odchodu, podmínky situace a na předpokládanou činnost nepřítele. Je zapotřebí, aby uskupení vojsk bylo schopné čelit hlubokým obchvatům nepřítele, odrazit jeho nenadálé úder z libovolného směru a tím zabezpečit plánovitý odchod vojsk. Těmto požadavkům nejvíce odpovídá sestava v jednom sledu, případně ve dvou sledech s vyčleněním silných záloh.

Svazky prvního a druhého sledu armád postupně organizují obranu na mezilehlých čarách. Z motostřeleckých (tankových) divízi prvního sledu velitelé vyčleňují zadní voje v síle zesíleného motostřeleckého (tankového) pluku, jehož hlavním úkolem je zabezpečit odpoutání hlavních sil od nepřítele a plánovitý odchod. V některých případech je možné v armádě ke splnění úkolu zadního voje vyčlenovat celé motostřelecké (tankové) divize.

Do sestavy zadních vojsk je zapotřebí vyčlenovat nejbojeschopnější divize a pluky, převážně tankové a na bojových vozítech pěchoty, které mají velkou údernou sílu, jsou vysoce pohyblivé a schopné samostatně odrazit úder nepřítele, který je v přesile. Jeví se výhodné posilovat je samohybným dělostřelectvem, útvary a jednotkami PVO, ženijními a chemickými jednotkami se zatarasovacími a zadýmovacími prostředky, podporovat je úderu letectva, zvláště vojskového letectva, jedině

v takovém případě bude mít činnost zadního voje manévrový charakter, založený na pevném udržení zaujímaných čar v průběhu potřebného času spojeného s vedením krátkých, ale rozhodných protiztečí.

Při organizaci **protitankové obrany** je nutné zabezpečit:

- rozdělení protitankových prostředků mezi krycí jednotky, pochodové záštity i jejich rozmístění do proudů hlavních sil,

- vytvoření silných protitankových záloh a pohyblivých odřadů zatarasovacích a jejich použití na nebezpečných tankových směrech,

- vytvoření protitankových zátarasů a přípravu k ničení mostů, komunikací a přeprav na směrech předpokládané činnosti tankových uskupení nepřítele.

Pro boj se vzdušnými výsádky, průzkumnými a diverzními skupinami, aeromobilními vojsky nepřítele je zapotřebí v plné míře využívat vojsko PVO, frontové a vojskové letectvo a zálohy.

S cílem zabezpečit utajení a oklamat nepřítele o sestavě našich uskupení, směrech a zahájení jejich vyvádění z boje je nutné, aby krycí útvary přísně dodržovaly dřívější režim bojové činnosti, uskutečňovaly klamná přeskupení vojsk, v široké míře používaly zadýmování a další maskovací prostředky, zesílily průzkum všeho druhu.

Posloupnost odchodu vojsk je zapotřebí upřesňovat v závislosti na konkrétní situaci. Raketové technické, technické, týlové svazky, útvary a zařízení i útvary speciálních vojsk, vybavené těžkou, nedostatečně rychlou bojovou technikou by bylo vhodné vyvádět do stanovených prostorů zpravidla v prvním pořadí.

V průběhu odchodu část sil se zpravidla rozvíjí a vede bojovou činnost na mezilehlých čarách podle zásad vedení obrany na široké frontě a na samostatných směrech. Vyčleněná vojska vedou úpornou obranu, do stanovené doby drží mezilehlé čáry a způsobují útočícímu nepříteli maximální ztráty.

Doba trvání bojové činnosti na mezilehlých čarách bude vždy záviset na konkrétní situaci. Reálný předpoklad je od jednoho do několika dnů.

Uskupení nepřítele, se kterým se předpokládalo, že vyjde do boků odcházejících vojsk nebo na osy odchodu, je ničeno buď jadernými zbraněmi nebo hromadnými palbami raketového vojska a dělostřelectva, úderu letectva a vedením rozhodných protiztečí svazků a útvarů.

V případě, že se podaří nepříteli vyjít na odchodové cesty hlavních sil armády, mohou být vedeny protiúder, které však musí být podporovány hromadnými údery letectva, raketového vojska a palbou dělostřelctva. V podmínkách, kdy jsou používány jaderné zbraně, je uskupení nepřítel, kterému se podařilo proniknout do týlu odcházejících vojsk, ničeno jadernými údery.

V průběhu odchodu na konečnou čáru může být připravována i následující obranná operace. S tímto cílem je třeba dokončení odchodu na konečnou čáru uskutečňovat tak, aby bylo možné v co nejkratší době vytvořit potřebné obranné uskupení vojsk, palebný systém, provést ženijní budování pásma obrany, připravit protizteče a protiúder. Za výhodných podmínek je možné připravovat i protiútočnou operaci.

Při odchodu vojsk s cílem zabezpečit boky svazků, spolu s organizací boční ochrany je zapotřebí vést nepřetržitý průzkum, připravovat údery letectva, raket a palbu dělostřelctva na předpokládané prostory (čáry) rozvinutí nepřítel na bocích našich vojsk, vytvářet zátarasy a ničit rozhodující úseky komunikací, které nepřítel předpokládá využít. Rovněž je nutné při-

pravit i manévr silami a prostředky na ohrožené směry.

Při organizaci **ženijního zabezpečení** činnosti odcházejících vojsk, kromě obvyklých opatření, je třeba zajistit přípravu odchodových komunikací, vybudování, udržování a rychlé zrušení přeprav přes vodní toky, zničení mostů po přechodu našich vojsk, vybudování mezilehlých čar i konečné čáry obrany (odchodu), zřízení zátarasů a ničení pro překrytí odchodu vojsk a ztížení pohybu nepřítel. Mezilehlé čáry je nutné ženijně připravovat tak, aby se na nich mohla odcházející vojska rozvinout a zdržet útočícího nepřítel na stanovenou dobu. Konečnou čáru je zapotřebí budovat tak, aby zabezpečovala pevnou obranu nebo organizaci další činnosti vojsk v závislosti na stanovení úkolu a situaci.

Velení vojskům v počátečním období odchodu je možné uskutečňovat z dříve rozvinutých míst velení pro obrannou operaci. S odchodem hlavních sil přemísťujeme místa velení tak, aby zabezpečovala nepřetržitě velení vojskům na mezilehlých čarách i v průběhu celého odchodu. Zvlášť významné bude v těchto obdobích činnosti široké využívání vzdušných míst velení a spolehlivě organizovaná pořádková služba.

Tato problematika souvisí s charakterem vojenské doktríny, kdy zejména v obranných operacích na počátku války bude nutné držet vlastní území a nepřipustit jeho ztrátu. Přesto je zapotřebí si uvědomit, že v průběhu války je možné s odchodem vojsk počítat. Proto jsem chtěl poukázat na význam opatření k zabezpečování a uskutečňování odchodu vojsk, který bude prováděn ve složité pozemní i vzdušné situaci. Myslím, že je potřebné, aby velitelé a štáby s touto činností počítali. Jedině tak je možné uchovat bojeschopnost vojsk a připravit se ke zničení útočícího nepřítel.

ORGANIZACE PŘESKUPENÍ DIVIZE

Tímto článkem chci volně navázat na předcházející své příspěvky, ve kterých jsem se zabýval útokem z přímého dotyku [VM č. 3/1988], zásadami vystřídání a přeskupení [VM č. 4/1988] a organizací vystřídání [VM č. 5/1988].

Znovu zdůrazňuji myšlenku, že **organizace přeskupení divize**, které předchází útoku zahajovanému z přímého dotyku, patří k velmi náročným úkolům především z hlediska požadavků na jednoduchost manévru, přesných a reálných časových propočtů a dodržení zásad utajení celého přeskupení.

Myslím, že přeskupení v rámci divize může mít **několik forem**:

● **Jednoduchou**, kdy prvek bojové sestavy opustí dosavadní prostor (postavení) zaujatý podle principu strukturálního uspořádání obranného pásma divize, aniž by jej musel někomu předávat a **zaujme nový prostor** (postavení), který odpovídá rozhodnutí velitele divize k zaujetí bojové sestavy pro útok. Tak tomu bude např.: u oddílu vojenských raket, DDS, PTZ, POZ, protiletadlového raketového pluku, divizního týlu. Při organizaci těchto prvků bojové sestavy musí štáb divize zabezpečit, aby větší část těchto prostředků byla v neustálé pohotovosti k boji a jen část byla „v pohybu“.

K jednoduché formě bude rovněž patřit **přeskupení tankového pluku druhého sledu**, určeného za útoku do prvního či druhého sledu. V tomto případě půjde o opuštění obranného úseku, jehož přední okraj je vzdálen 14 až 18 km od čáry dotyku, a soustředění se v praporech (rotních) prouděch **ve vyčkávacím prostoru**, vzdáleném 12 až 15 km (pluk bude v prvním sledu) nebo 15 až 20 km (pluk je určen do druhého sledu) od linie fronty. Přeskupení může být uskutečněno těsně před zahájením útoku.

Přitom **pluk určený do prvního sledu** bude vhodné přemístit na požadovaný směr jeho zasazení do průlomu (jiný úkol než průlom těžko předpokládat, půjde tudíž o krátký manévr podél fronty). Tankový **pluk určený do druhého sledu** může být po opuštění obranného úseku ponechán v praporech shromazdištích a teprve po zahájení útoku se přemístí na určený směr a současně se i přeskupí do potřebné pochodové sestavy.

● **Složitější**, ve které půjde o:

— **motostřelecký pluk druhého sledu (vševojskovou zálohu)**, pokud je určen do prvního sledu; v tomto případě motostřelecké prapory vystřídají v určeném útočném pásmu část pluku prvního sledu divize (prakticky jeden z jeho motostřeleckých praporů) a zajmou východiště k útoku, tankový prapor vyčkávací postavení, ostatní prvky své postavení či prostory; protože obranný úsek, který pluk opouští, není nutné nikomu předávat, **může zahájit přeskupení** jako první ze vševojskových útvarů,

— **pluk prvního sledu na směru útoku nové divize**, pokud bude určen do druhého sledu, protože po vystřídání novou divizí zakončí přeskupení zaujetím východního prostoru ve druhém sledu divize (15 až 20 km od předního okraje obrany); určen tohoto pluku **do druhého sledu** (pokud to není např. pluk na BVP, který vzhledem k potřebnému výhodnému poměru sil bude nutné zasadit do prvního sledu) je **účelné** pro zjednodušení přeskupení; tato činnost dalších pluků pak není totiž vázána na jeho vystřídání a může být tak s přeskupováním započato ihned tím, že využijí svých praporů druhých sledů.

● **Velmi složitou**, která se vztahuje k dalším **motostřeleckým plukům divize určeným do prvního sledu**, protože pro ně přeskupení bude znamenat:

— **vyjít jednotek z opěrných bodů čet a rot do četových a rotních shromaždišť** se současným **předáním** opěrného bodu **novým velitelům** (zpravidla o stupeň vyšším, tj. velitelům rot a praporů); pro shromaždiště je potřebné vybrat takové prostory a pochodové osy, aby nebránily přebírajícím jednotkám rychle zaujmout východiště k útoku a nedocházelo také ke zbytečné koncentraci vojsk na předním okraji,

— **přesun v rotních proudcích** (v některých případech ještě soustředění do praporních proudů a přesun v těchto proudcích) **do východního prostoru k vystřídání**; složitost tohoto přesunu je dána tím, že jde o **pochod podél fronty**, což mnohdy bude vyžadovat, aby vojska po opuštění shromaždiště zpočátku ještě pokračovala v přesunu do hloubky obranného pásma a teprve zde jim byl upřesněn směr do nového prostoru, aby tak bylo alespoň v nejnútější míře zabezpečeno utajení tohoto pochodu,

— **vystřídání jednotek** dalšího pluku (nebo vlastního pluku), zpravidla o stupeň nižších, tj. prapor rotu, rota četů a **zaujetí** určeného místa (východiště k útoku, palebných postavení, vyčkávacího postavení apod.) **ve východím prostoru divize**.

Pro tyto jednotky tím přeskupení skončilo, pro vystřídání naopak začalo, protože před nimi stojí stejný úkol — vyjít z opěrných bodů, přesunout se do východního prostoru k vystřídání a po něm zaujmout určené místo v bojové sestavě pluku prvního sledu. Jako poslední bude vystřídán prapor, který je určen do druhého sledu (vševojskové zálohy) pluku, přeskupení bude pro něj jednodušší v tom, že po opuštění obranného rájnu zaujme stanovený východní prostor ve druhém sledu pluku. Stejně tak jednodušší úlohu budou mít motostřelecké prapory druhého sledu, které tím, že obranný rájnu nemusí dále předávat, mohou v rámci pluku zahájit přeskupování jako první.

Domnívám se, že uvedená zhodnocení obtížnosti přeskupení jednotlivých prvků bojové sestavy divize (i když jejich kvalifikace může být ještě podrobnější) mohou být jedním z rozhodujících vodítek pro štáb divize (pracovní skupinu, která řídí přeskupení), jak naplnit důležitý požadavek na co nejjednodušší zámysl přeskupení, protože jeho jednoduchost, volba přesunů na co nejkratší vzdálenosti, velmi výrazně přispěje k tomu, aby splnění tohoto úkolu proběhlo skrytě a utajeně, přitom rychle a přesně podle stanoveného harmonogramu.

Organizaci přeskupení bude především charakterizovat:

— Skutečnost, že přeskupení bude probíhat ve „známém“ terénu, který byl již důkladně prostudován a poznán již při přípravě obranného pásma divize, případně se v něm již vedl úspěšný obranný boj. To umožňuje veliteli divize a jeho štábu, aby **zámysl přeskupení i útoku přijal** (a domnívám se, že velmi kvalifikovaně) **na mapě** a připravil stejné odpovědné návrh i pro velitele střídající divize.

To neznamená, že se celá organizace přeskupení omezí jen na přijetí opatření podle mapy, protože i v tomto případě zůstává těžiště organizace přeskupení na práci v terénu, ale rozhodně může mít podstatně menší rozsah než např. u velitelů střídající divize a pluků, kteří ve svém východním prostoru pro útok jsou poprvé.

— **Úsilí klamat nepřítel** o chystaném přechodu do útoku tím, že budou přijata opatření, která vytvářejí dojem, že dochází k zesilování obraných opatření a tím k předpokladu pro další pokračování v obranném boji. Pokud nepřítel zjistí naše přípravy k útoku — a to je třeba rovněž předpokládat — pak nedovolí, aby mohl specifikovat směr hlavního úderu a nové uskupení našich vojsk. Naopak je potřebné přijmout taková opatření. aby jeho vojska byla do zahájení útoku ohrožována na všech možných směrech útoku.

— **Organizační a materiální pomoc** střídajícím vojskům, zvláště jejich velitelům a odborným funkcionářům, pro které je třeba připravit nejen ústní informaci a možný návrh na průběh vystřídání, ale i další podklady využitelné např. pro organizaci útoku této divize, vedení účinné palby, zabezpečení utajeného spojení apod.

— Každá neúplnost či nepřesnost v rozhodnutí k útoku znamená, že bude třeba upravovat, doplňovat či měnit i plán přeskupení a toho je třeba se vystříhat.

Organizaci přeskupení ovlivňuje řada faktorů, které musí velitel a jeho štáb zvažovat a při tvorbě plánu přeskupení plně respektovat.

Je nutné, aby si především uvědomil, že přeskupení **souvisí s novým bojovým úkolem**, kterým je útok z přímého dotyku. To znamená, že velitel divize musí **nejprve přijmout rozhodnutí k tomuto útoku**. Z jeho obsahu ovlivní zámysl přeskupení především **směr hlavního úderu divize (úsek průlomu)**, na kterém bude potřebné včas (ale ne předčasně) vytvořit rozhodující převahu sil a prostředků a dále zamýšlené **uspořádání bojové sestavy, míst velení a prvků všestranného zabezpečení**. Samozřejmě respektovat požadavek jednoduchosti manévru při přeskupování znamená, že zásadní vliv na uspořádání sestavy bude mít i **dosavadní sestava divize v obranném pásmu**.

Důležitým faktorem, který ovlivňuje organizaci přeskupení, je **rozhodnutí velitele armády o způsobu přechodu nových sil do útoku** v tom úseku, kde dosud bránci se divize útočit nebude. Mohou vzniknout totiž tyto varianty:

— nové divizi bude stanoveno přejít **do útoku z přímého dotyku** a dojde proto k **vystřídání** jednotek (pluků) divize; přeskupení zásadně ovlivní doba a pořadí střídání jednotek a útvarů novou divizi, která přichází z hloubky a přebírá část obranného pásma divize,

— čerstvé síly budou přecházet **do útoku po přesunu z hloubky**, pak:

● **dojde k vystřídání**, ovšem jen takovými silami, které byly až dosud v obraně, případně i slabšími; k převzetí této části obranného pásma si nová divize v tomto případě pravděpodobně předsune část svých sil (např. motostřelecký pluk nebo jen některé jeho prapory), které při překračování hlavními silami se mohou k jejich útoku připojit a nebo se mohou po překročení hlavními silami soustředit a přejít do druhého sledu divize či pluků, což pokládám za pravděpodobnější,

● divize v obraně obdrží úkol **ponechat zde část svých sil a prostředků**, aby bylo možné zachovat dosavadní ráz činnosti; pro přeskupující se divizi tak vznikne dost složitá situace, protože jednak o tyto síly budou dočasně sníženy její bojové možnosti v útoku a jednak musí velitel divize řešit, jakým způsobem je zařadit do bojové sestavy po překročení útočící divize z hloubky; s tím budou spojeny i problémy velení, všestranného zabezpečení a další, proto by mělo být takové řešení výjimečné.

Výrazný vliv na organizaci přeskupení mají některá **zásadní ustanovení** Bojového řádu pozemního vojska ČSLA, část 1, uvedená především v člancích 156 a 393.

V článku 156 je stanoveno, že: „...všechna **místa velení** útočících vojsk musí být rozvinuta **do zahájení přeskupení** (směny)“. To však znamená, že nebude vždy možné (účelné) řídit přeskupení z těchto nově zaujatých míst velení, zejména pak přeskupování jednotek v té části obranného pásma, kde dochází ke střídání novou divizí.

Navíc článek 393 hovoří, že: „...**odpovědnost za ochranu střídání a velení** v období střídání má velitel střídané divize (pluku)“. Bude proto vhodné, ne-li přímo nutné, vytvořit **dočasný prvek velení, tj. pomocné velitelské stanoviště (PoVS)** v prostoru střídání, ze kterého bude plnit velitel divize určené povinnosti jak při řízení přeskupování vlastní divize, tak při velení k zabezpečení ochrany střídání.

V článku 156 je rovněž uvedeno, že „... motostřelecké (tankové) jednotky zaujímají východiště k útoku (vyčkávací postavení) utajeně, **obvykle v noci před útokem**“. Znamená to, že naše střídané motostřelecké a tankové jednotky budou moci zahájit přeskupení rovněž až poslední noc před útokem, tj. až po předání opěrných bodů. Tuto skutečnost musí respektovat velitel divize nejen při tvorbě zámyslu přeskupení, ale také při uspořádání bojové sestavy pro útok, tj. rozhodnout, **zda je vůbec reálné** využít střídány motostřelecký (tankový) pluk do prvního sledu pro útok z přímého dotyku, když se přeskupí jako poslední.

Navíc je ve stejném článku vysloven takový požadavek, že raketový útvar a dělostřelectvo bránci se divize, pokud se nepřibírají k vedení jaderných úderů, k palbě přípravě a k podpoře zteče, jakož i prostředky protivzdušné obrany, se přemísťují do nových prostorů až **po úplném vystřídání pluků prvního sledu** (jinými slovy — rovněž poslední noc před útokem).

Článek 393 tento požadavek dále zpřesňuje, a sice tak, že tyto útvary (jednotky) **zůstávají v původních místech** „do té doby, dokud přicházející motostřelecké a tankové

útvary [jednotky] neprovedou střídání, nezaujmu svá postavení a **nezorganizují palebný systém a velení**“.

Nezanedbatelný vliv na organizaci přeskupení budou mít i **požadavky střídajících velitelů** na:

- účast velitele divize a pluků a jejich příslušníků štábů při společné rekognoskaci k přípravě vystřídání a popř. i útoku z přímého dotyku,
- ponechání (předání) sil a prostředků (materiálu) spolu s možnostmi střídání, jak je nahradit, popř. kdy, kde a kým je opět převzít zpět od střídajících vojsk.

Rovněž požadavky na **rozsah palebného zabezpečení střídání**, za jehož ochranu plně zodpovídá střídaný velitel divize (a proto ji bude muset zabezpečovat především vlastními prostředky), povedou ho k tomu, že část jich bude muset zabezpečovat i z nových palebných postavení (a současně se připravovat k účasti v palebném ničení nepřítele za útoku).

Přeskupení může částečně ovlivnit i způsob zabezpečení předního okraje výchozího prostoru divize na směru útoku tankového pluku, pokud je určen do prvního sledu a zůstává po přeskupení ve vyčkávacím prostoru vzdáleném od čáry dotyku 12 až 15 km.

Nepsanou zásadou pro velitele divize a jeho štáb musí být to, že **se vždy přeskupuje menší část divize**, zatímco většina sil a prostředků je připravena k odražení útoku vzdušného a pozemního nepřítele.

Základním bojovým dokumentem, podle kterého velitel divize nebo jím pověřený funkcionář řídí přeskupování, je **Plán přeskupení**. Zpracovává jej štáb divize na samostatné mapě, při přeskupování malého rozsahu na pracovních mapách velitele, náčelníka štábu, náčelníka operační skupiny a dalších funkcionářů, zabezpečujících přeskupení. Údaje, které nelze vyjádřit na mapě graficky, jsou uváděny v tabulkách, příloze nebo v pracovním sešitě jako textová část, přitom velmi konkrétně, adresně a výstižně s potřebnými časovými údaji a zabezpečením silami, prostředky i materiálem.

Předpisy jeho obsahovou ani formální stránku neuvádějí. Domnívám se však, že v tomto **Plánu je možné uvést** následující údaje:

1. **Cíl přeskupení** — jak má přispět k vytvoření potřebné převahy sil a prostředků na směru hlavního úderu útočící divize.

2. **Nepřítel** — především z pohledu, jak může ohrozit předpokládané přeskupení; to především znamená:

- jeho uskupení proti obrannému pásmu divize, charakter dosavadní činnosti,
- možné směry útoku pozemních a vzdušných sil nepřítele v průběhu přeskupování, jejich kapacita,
- možné prostory vysazení (shozu) výsadků, aeromobilní, diverzní průzkumné činnosti.

3. **Vlastní vojska** — tak, aby bylo na první pohled zřejmé současné rozmístění všech prvků divize a jejich nové místo ve výchozím prostoru divize pro útok; proto je možné uvést:

- současné uskupení v obranném pásmu divize,
- výchozí prostor k útoku a v něm místa jednotlivých prvků bojové sestavy, všestranného zabezpečení a míst velení,
- střídající vojska a jejich výchozí prostor k vystřídání,
- sousedy a jejich činnost v době přeskupování,
- místa převzetí nových posilových prostředků.

4. **Zámysl přeskupení** — považují jej za nejdůležitější součást tohoto plánu. Vyjadřujeme jej graficky s potřebným barevným rozlišením mezi jednotlivými útvary (jednotkami), v podobě tabulek, ve kterých jsou vyjádřeny jak časové údaje, tak i pochodové osy. Může obsahovat:

- pořadí přeskupování,
- shromaždiště jednotek po vyvedení z opěrných bodů (rajónů obrany),
- záložní a hlavní pochodové osy do výchozího prostoru k vystřídání, výchozí místa, rozchodiště,
- časové údaje přeskupení, dobu průchodu výchozími místy, rozchodiště, popř. jinými body,
- opatření, kterým věnovat zvláštní pozornost,

- opatření k odražení úderů pozemního a vzdušného nepřítele na směrech možného útoku,
- pohotovost divize ve výchozím prostoru divize k útoku.

5. Zabezpečení přeskupení — vyjádřit nejen přijímaná vlastní opatření, ale i opatření velitele armády, sousedů a střídajících vojsk. Zaměřit je především k:

● **ochraně střídání a přeskupení:**

- palebné zabezpečení střídání (v předávaném prostoru) a přeskupení v útočném pásmu,
- organizace protivzdušné a protivýsadkové obrany,

● **bojovému zabezpečení:**

- vedení průzkumu v prostoru přeskupování a střídání,
- maskování, opatření ke skrytí, dezinformaci a ke klamání nepřítele, použití dýmů, aerosolů apod.,
- způsob úpravy pochodových os (kdo, kdy a jakými silami),
- další opatření jako např. REB, OPZHN apod.,

● **zachování dosavadního režimu života vojsk:**

- ženijní opatření, vedení palby, osvětlování, pozorování a naslouchání, pohyb techniky, zásobování vojsk atd.,

● **pořádkové službě a průvodcům:**

- rozdělení odpovědnosti za pořádkové úseky, zabezpečení pořádkové služby silami a prostředky,
- vyčlenění, vybavení a způsob přípravy průvodců (bude-li organizováno na stupni divize).

6. Velení:

- místa a způsob velení ve výchozím prostoru k útoku a v prostoru předávaném nové divizi,
- způsob řízení přeskupení poslední noc před útokem,
- zásady používání spojovacích prostředků,
- hlášení (jaká, kdy a jakým způsobem podat),
- signály.

7. Pohotovost — jednotlivých útvarů k zahájení přeskupení do výchozího prostoru k útoku a jeho zaujetí.

8. Kontrolní opatření.

Takto zpracovaný Plán přeskupení umožní veliteli divize vydat nejen ucelené **nařízení pro přeskupení**, ale především **formulovat úkol** podřízeným velitelům útvarů a předat jim i potřebné výpisy ze zpracovaných tabulek (harmonogramů), oleáty apod.

Podřízeným je nutné stanovit:

1. Zásady přeskupení jejich útvaru, tj.:

- kam a které pochodové osy využívat k přemístění do nového prostoru; výchozí místa a rozhodistiště na nich; zvláště nebezpečné prostory z hlediska použití výsadků nepřítelem, aeromobilní, diverzně průzkumné činnosti,
- způsob a časové údaje tohoto přemístění,
- jaká zařízení (materiál) předat a nově (kde, kdy) převzít,
- kam odeslat posilové prostředky, kde a kdy převzít nové.

2. Podíl útvaru na zabezpečení přeskupení divize, zejména:

- opatření k udržení většiny sil divize v pohotovosti,
- zabezpečení ochrany přeskupení (střídání) palbou, manévrem jednotkami, vyčleněnými protivýsadkovými zálohami apod.,
- klamná opatření (jaká připravit, kdy zahájit a ukončit, rozsah a popř. i jejich cíl),
- podíl na zachování dosavadního režimu života vojsk (co uskutečňovat, dokdy),
- úprava a vyznačení pochodových os, doba a způsob jejich využití,
- zodpovědnost za boj s výsadky a vojsky nepřítele, které vedou aeromobilní, diverzně průzkumnou činnost,
- příprava množství sil a prostředků k vyčlenění do jednotlivých prvků bojového zabezpečení (např. do průzkumných orgánů, OON apod.),

- podíl na pořádkové službě, vyčlenění průvodců pro jiné útvary,
- opatření, kterým věnovat zvláštní pozornost.

3. **Údaje** (informace, mapy, oleáty, letecké snímky palebné náčrty apod.), které přivést pro přebírajícího velitele.

4. **Místa velení** v jednotlivých obdobích přeskupení (střídání), spojení, hlášení.

5. **Pohotovost** k přeskupení, k zahájení přesunu do výchozího prostoru k útoku a k jeho zaujetí.

Součinnost, která by měla být při přípravě přeskupení vždy organizována, má za cíl zhodnotit možné varianty narušení přeskupení pozemními či vzdušnými silami nepřítele a na tomto základě **sladit činnost** hotovostních sil divize, vyčleněných palebných prostředků, záloh i přeskupujících se vojsk k odražení nepřítele. Současně i způsoby **odstranění následků** jaderných a palebných úderů na vojska, pochodové osy a další opatření, která přispívají k organizovanému pokračování v přeskupování a vyrovnání případného časového skluzu oproti předpokládanému harmonogramu. Obsahem součinnosti by se měla stát i potřebná opatření a podíl jednotlivých prvků sestavy divize na nich v případě nepřátelského **minování na dálku**.

Rozhodující úlohu musí při přeskupování mít velitel divize. Přesto je zapotřebí vidět, že tak jak se bude blížit zahájení útoku, tak bude vrcholit jeho organizace a příprava vůbec. Proto lze uvést, že příprava přeskupení musí být uskutečněna **za osobního řízení velitele**, jeho **provedením** pak může být pověřen **zástupce velitele divize** (a poslední noc před útokem to považují za pravidlo) s dostatečně silnou řídicí skupinou vytvořenou z jednotlivých pracovišť štábu. Je však nutné, aby velitel divize byl pravidelně o jeho průběhu informován a případná závažná rozhodnutí (pokud nehrozí časové prodlení) osobně schvaloval.

K PROBLEMATICE PŘÍSUMU A UKLÁDÁNÍ POHYBLIVÝCH ZÁSOB MUNICE

Důležitou součástí zvyšování úrovně bojové pohotovosti svazků, útvarů a jednotek ČSLA je zlepšování stavu zabezpečení municí. Charakteristická jsou opatření, která postupně vedla ke zvýšení naplněnosti osob a přepravních prostředků u divizí stálé pohotovosti a ke zvýšení pohyblivých zásob munice (PZM) do stupně svazku. Jejich hlavním cílem a prvořadým úkolem je dosažení bojové pohotovosti jednotkami prvního sledu v co nejkratším čase a zvýšení efektivity bojového použití zavedené výzbroje. Analýza plnění přijatých opatření, výsledky z inspekčních prohlídek a kontrolní činnosti však ukázaly na rozdíly, které se vyskytly v kvalitě uskutečňovaných opatření při ukládání a způsobu přísumu PZM. V článku chci ukázat především na příčinu těchto rozdílů, a tak přispět k ujednacení způsobů ukládání a vývozu PZM, a tak i napomoci velitelům a odborným orgánům při odstraňování zjištěných nedostatků.

Z opatření, která jsou zaměřena na zabezpečení svazků a útvarů ČSLA municí ve stálé bojové pohotovosti, má rozhodující úlohu hlavně uložení a způsob vyvezení PZM. Uložení munice musí respektovat:

- rozložení munice podle jednotlivých stupňů,
- připravenost k jejímu bojovému použití,

- dodržování bezpečnostních opatření pro její uložení,
- možnost rychlého vyvezení.

V rozložení PZM na jednotlivé stupně je nutné dodržovat ustanovení předpisu Vševojsk-5-3 a nelze připustit, aby jej velitelé a odborní funkcionáři svévolně uzpůsobovali a měnili. Pro zabezpečení správného rozložení jsou v ČSLA vytvořeny potřebné podmínky jak ve výši palebných průměrů jednotlivých zbraní a ráží, tak i v jejich složení. Nedostatky, které se vyskytují v rozložení PZM, jsou většinou způsobeny nedůsledností při překládání munice před výjezdem na jednotlivá cvičení, ošetřování techniky, obměně munice apod. V každém takovém případě musí velitel daného stupně zabezpečit vyvezení PZM v plné výši na jednotlivých stupních při uvádění do vyšších stupňů bojové pohotovosti. Vedle zpracování Doplnku k plánu bojové a mobilizační pohotovosti je nutné dodržet stanovenou výši a složení palebného průměru u jednotky a útvaru, v mimořádném případě i za cenu krátkodobého přetížení nebo překročení obloženosti vozidel útvaru nebo jednotky. Rychlý přechod do vyšších stupňů bojové pohotovosti vyžaduje nepřetržitě zabezpečení stanoveného rozložení PZM pro jednotlivé stupně. V průběhu uvádění do bojové pohotovosti není možné nově rozdělovat, doplňovat nebo jiným

způsobem manipulovat s PZM mezi jednotlivými stupni. Proto je nutné o každé, třeba i krátkodobé změně, mít přehled a každou takovou část munice správně označit, aby se dostala včas k dané zbraní, jednotce nebo útvaru.

Dalším důležitým prvkem, který zvyšuje efektivnost bojového využití zbraní a urychluje činnost v technických postavech jak při uvádění útvarů (jednotek) do vyšších stupňů bojové pohotovosti, tak i při vedení operace, je především **připravenost** munice k jejímu bojovému použití. K zásadním požadavkům připravenosti munice patří:

- rozřídění a označení zásob po druzích, útvarech, jednotkách, rozložení podle laboračních údajů a hmotnostních značek,
- vedení balistických parametrů pro střelbu,
- vlastní připravenost k okamžitému bojovému použití.

Kontrolní technické prohlídky patří mezi základní způsoby posouzení připravenosti munice a udělení odborných úkonů. Realizaci uvedených požadavků je však nutné uskutečňovat i v době stanovené na ošetřování techniky, včetně parkových a hospodářských dnů, ošetřování po taktickém cvičení a přípravě techniky na letní (zimní) provoz. Nelze souhlasit s dosavadní převládající praxí, že se provádění odborných prací často zaměřuje pouze za údržbu skladových prostorů, odstraňování dřívě zjištěných nedostatků, přípravu munice k revizím apod. Zejména dnes, kdy ještě přetrvává nedostatek kapacit vhodných skladových objektů a část munice je ještě uložena na volných skládkách, na vozidlech, pod přístřešky nebo na volných prostranstvích, připravenost PZM k bojovému použití vyžaduje zvýšenou péči především o takto uloženou munici. V této souvislosti vystupuje do popředí úloha odborných orgánů, odpovědných velitelů za její připravenost k bojovému použití a za provedení odborných úkonů. Tyto orgány musí prosadit, aby plány uskutečnění kontrolních technických prohlídek, popřípadě dalších odborných prací s municí, byly realizovány v plném rozsahu. K tomu je zapotřebí včas napláňovat a zabezpečit potřebný počet osob, hlavních druhů techniky (jako jsou vozidla a manipulační prostředky) a další materiální zabezpečení. Prozatím však ne všechny útvary jsou naplněny potřebným počtem manipulačních prostředků a tak schopny zabezpečit prováděné práce s využitím techniky. Je nutné, aby tyto útvary daly včas požadavek na velitelství vyššího stupně, které

může zorganizovat využití manipulačních prostředků v rámci svých podřízených jednotek a útvarů. Pokud není možné ani tímto způsobem zabezpečit uvedené prostředky, je nutné zvýšit počet osob na zabezpečení směrností provádění manipulačních prací. Z toho je zřejmé, že již období přípravy je důležité a podstatnou měrou pak ovlivňuje kvalitu uskutečňovaných prací.

Provedení prací vyžaduje především profesionální přístup odborných funkcionářů a je náročné na jejich organizátorskou a řídicí práci. Na jednotlivých pracovištích, vybavenými ochrannými pomůckami, musí být přítomni odborníci a zaškolení pracovníci, pro které je třeba zajistit stravování a odpočinek. Právě v této oblasti jsou při kontrolách zjišťovány dosti velké nedostatky, které vyplývají z toho, že pracovníci nejsou podle potřeby včas zaškoleni, nebo jsou často vyměňováni. Důsledkem toho je pak nižší kvalita prací či nesplnění plánu, snižuje se tak životnost munice a má to i negativní vliv na stav bojové pohotovosti a připravenosti útvaru (jednotky).

Odborný funkcionář, který je pověřen řízením prací s municí, nesmí toto dopustit. Je povinen včas vzniklé problémy řešit ve své pravomoci a pokud to není v jeho silách, tak předkládat veliteli požadavky s návrhem na jejich řešení. Pouze úzká součinnost odborných a velitelských orgánů umožní efektivně využít určenou dobu ke kvalitnímu vykonání plánovaných prací.

Nedílnou součástí ukládání munice v prostoru kasáren a v posádkových municiích skladech, které jsou poblíž obydlí prostorů, je dodržování opatření, jež jsou stanovena bezpečnostními směrnici. U některých útvarů (jednotek) nejsou předepsaná bezpečnostní opatření v plné míře dodržována. I přes udělované výjimky v ukládání munice je nutné, aby velitelé skvělé orgány, jež odpovídají za bojovou pohotovost, této důležité oblasti věnovali stálou pozornost. Avšak udělení výjimky některým útvarům (jednotkám) podstatu problému neřeší. Je nutné dosáhnout toho, aby výjimka nebyla udělována dlouhodobě nebo dokonce nastálo. Kontrola plnění opatření bezpečnostních směrnic se musí stát trvalou součástí kontrolní činnosti. Důsledky jejich porušení by totiž mohly mít značné následky. Proto se nesmí velitelé útvarů a jejich nadřízení spokojovat s udělením výjimky, ale musí přijímat opatření k odstranění příčin jejího udělení. Tato opatření by měla být součástí udělené výjimky, aby se jejich plnění mohlo kontrolovat.

Opatření v rozložení a připravenosti PZM vytvářejí podmínky pro její rychlé vyvezení. Rychlé vyvezení potřebného množství munice je již předem zabezpečeno jejím naložením na vozidlech a paletizací.

Pro svazky a útvary stálé pohotovosti je charakteristické, že výše palebného průměru pro zbraň je naložena na vozidlech (tahačích, ve zbraních) u výbroje, výše palebného průměru pro útvar je naložena na vozidlech útvaru v posádkových muničních skladech a výše palebného průměru pro svazek na vozidlech svazku v jeho muničních skladech. Dílčí odlišnosti, které se vyskytují, vyplývají z konkrétních podmínek jednotky, útvaru nebo svazku. U ostatních svazků a útvarů je vyvezení PZM závislé na množství techniky a osob podle tabulek počtů, stupni paletizace a mobilizačních opatřeních.

Z hlediska zabezpečení stálé bojové pohotovosti a rychlého přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti, zejména u svazků a útvarů stálé pohotovosti je rozhodující uložení a způsob vyvezení munice potřebné pro možnost okamžitého zahájení bojové činnosti, tzn. v celkové výši palebného průměru pro stupeň útvar. Lze říci, že tato oblast zabezpečuje splnění úkolů bojové a mobilizační pohotovosti a je v ní zjišťováno nejméně problémů. Rozdíl, který existuje u jednotlivých svazků a útvarů, jsou způsobeny rozdílnou kvalitou plnění opatření při ukládání a způsobu vývozu PZM.

Základem pro sjednocení jednotlivých opatření je Organizačně metodická směrnice pro přípravu pozemního vojska ČSLA ve výcvikovém roce 1987–1988, která stanoví zařazení výbroje. Změnou poměru uložené a provozní techniky a výbroje byl vytvořen předpoklad k zabezpečení rychlého vyvezení stanovené výše PZM pro jednotlivé stupně a vytvoření podmínek pro efektivní výcvik jednotek a útvarů. Po této úpravě je možné zabezpečit uložení a rychlé vyvezení PZM u základní organické jednotky (rota, baterie), bez přetřetí nebo překročení ložné plochy tahačů, muničních vozidel a přívěsů. Pohyblivá zásoba munice roty (baterie) je umístěna na uložené technice a výbroji roty (baterie). Takový způsob uložení PZM odstraňuje nutnost skládat ji nebo její část před zahájením výcviku a opětovně nakládat po jeho ukončení. Tímto se šetří jak síly, tak i čas obsluh a náklady na údržbu PZM.

U některých útvarů jsou ještě dílčí nedostatky ve vhodnosti typů muničních vo-

zidel používaných jako tahače (např. ZIL 131). Vznikly v rámci přezbrojování a část PZM je složena nebo uložena na provozní technice a tím znemožňuje její provoz. Tento nedostatek je možné odstranit tak, že se nově rozdělí dopravní kapacity v rámci svazku nebo svazu za vozidla obdobného charakteru (např. PV3S, u kterých obložnost vyhovuje). Podobně je tomu u raketometné munice, kde zvýšení PZM bylo pokryto přidělením vleků. Ty ale neodpovídají v plné míře požadavkům na manipulaci a vývoz munice, proto ke zlepšení současného stavu se ověřuje možnost využití palet z muničních vozidel vz. 70. Ty by uvedený nedostatek z větší části odstranily.

Pohyblivá zásoba munice pro útvar je uložena v posádkových muničních skladech, u svazků stálé pohotovosti je naložena na muničních vozidlech a přívěsech, u ostatních svazků podle tabulek mírových počtů na muničních vozidlech a zbytek v paletách v muničních skladech. Nedostatkem je prozatím nižší stupeň paletizace (okolo 80 %). Obecně platí, že čím je vyšší stupeň paletizace, tím rychlejší a snadnější je i vyvezení materiálu. Převážná většina svazků a útvarů má k dosažení úplné paletizace vytvořené podmínky; nelze k ní však přistupovat šablonovitě. Právě z hlediska rychlého vyvezení munice je nutné zvážit, jaké konkrétní předpoklady mají jednotlivé svazky a útvary a možnosti při využití zvedacích a manipulačních prostředků a dopravních prostředků povolávaných z národního hospodářství. Není účelné vyžadovat úplnou paletizaci munice tam, kde je nutné palety při vyvezení znovu rozdělovat a munici překládat na dopravní prostředky jednotlivě, protože za těchto podmínek není možné využít manipulační prostředky. **Paletizace na jedné straně sice zlepšuje skladové podmínky, ale na druhé straně ztěžuje vlastní vyvezení munice. Proto je vhodné munici, která není paletizována, připravit na zvláštní nakládací místa tak, aby nebránila včasnému vyvezení paletizovaných zásob a přitom mohla být nakládána současně.** Velitelé všech stupňů musí usilovat o splnění požadavku na úplnou paletizaci munice a k tomu jsou povinni včas přijímat potřebná opatření k výstavbě vhodných a úpravě dosavadních skladových prostorů.

U svazků a útvarů stálé pohotovosti je vyvezení PZM zabezpečováno v prvním pořadí. Ostatní svazky a útvary musí zabezpečit v souladu s mobilizačními úkoly v prvním pořadí vyvezení munice pro zbraň, **ve druhém pořadí pak zásoby pro**

útvary a ve třetím pořadí pro svazek. Při vyvezení PZM **ve druhém a třetím pořadí** je možné již předpokládat použití vozidel a prostředků pro nakládání z národního hospodářství. To vyžaduje od příslušných funkcionářů štábu důsledné zpracování **Plánu vývozu materiálu NZ**, který řeší organizaci vyvezení PZM v časových lhůtách. Jde o základní dokument pro vyvezení munice při bojové a mobilizační pohotovosti. **Zpracovává jej zástupce velitele pro týl a podílejí se na něm i odborní náčelníci. A právě v otázkách jejich součinnosti jsou při kontrolách zjišťovány neustálé nedostatky.** V plánu pro vyvezení zásob munice je třeba stanovit přesné počty vozidel pro vyvezení munice, počty a složení nakládacích skupin včetně jejich zabezpečení (proviantního, zdravotnického, prostředků pro práci v noci a ve ztížených povětr-

nostních podmínkách) a organizaci nakládání a vyvezení zásob. Při tvorbě plánu musí zpracovatelé respektovat hlavně požadavky na realizaci rychlého vyvezení munice a nalézt optimální způsob splnění úkolu.

U mnoha svazků a útvarů je obvyklé, že nakládají a vyvážejí část nebo celou zásobu munice ze skladů, které mají více uživatelů. V takovém případě je nutné, aby držitel skladu, na základě dohod s uživateli, zpracoval souhrnný časový a prostorový grafikon příjezdu, cirkulace a odjezdu vozidel. Údaje tohoto grafikonu jsou závazné pro činnost jak ve skladu, tak i při vyvezení materiálu a munice pro všechny uživatele. Útvary se stálou pohotovostí jsou v této činnosti upřednostňovány.

Je třeba zdůraznit, že ukládání a vývoz PZM výrazným způsobem ovlivňuje mobilizační a bojovou pohotovost ČSLA. K zabezpečení realizace opatření těchto částí činnosti vojsk byly provedeny po analýze současného stavu úpravy tabulek počtů s doplněním osob a přepravních kapacit, které umožňují vyvezení PZM ve stanovených časových lhůtách a úpravy rozložení PZM. Tato opatření není však možné bez iniciativního přístupu velitelů a odborných orgánů na jednotlivých stupních splnit. Proto jsem se v článku snažil zobecnit některé závažnější poznatky, a seznámit velitele s možnými návrhy na zlepšení současného stavu. K uváděným opatřením je nezbytné přistupovat komplexně ve smyslu vydaných předpisů a směrnic tak, aby spolu s dalšími úkoly bojové a politické přípravy ve výcvikovém roce bylo zabezpečeno splnění rozhodujícího úkolu ČSLA, a to nepřetržitá vysoká bojová a mobilizační pohotovost.

ORGANIZACE SOUČINNOSTI MEZI JEDNOTLIVÝMI DRUHY LETECTVA

V současné době uplatňování výsledků technického rozvoje ve vojenství se projevuje plně i v zavádění nové, moderní letecké techniky u frontového i vojskového letectva. S tím souvisí několik aspektů. Jednak je to zvýšení úderné síly, přesnost používané výzbroje, jejíž účinnost pak umožňuje snižovat nutné počty letounů v jednotlivých úderných skupinách, nebo proti cíli je možné působit stejnými silami, ale s vyšší pravděpodobností ničení a s vyššími účinky. To nám poskytuje další možnost v tom, že daným počtem letounů můžeme pokrýt daleko větší počet cílů. To vše, včetně působení letectva v hromadných úderech, kladě velký důraz především na otázky součinnosti mezi letectvem a pozemním vojskem, zejména mezi raketovým vojskem, dělostřelectvem a vojskem protivzdušné obrany, ale rovněž mezi jednotlivými druhy frontového letectva, popřípadě mezi frontovým letectvem a dál-

kovým letectvem hlavního velení, nebo mezi letectvem frontu a letectvem protivzdušné obrany státu. Z tohoto výčtu je patrné, že otázky součinnosti jsou velice obsáhlé, mnohostranné a patří mezi jedny z nejdůležitějších pro dosažení konečného výsledku a cíle plánovaných akcí. V článku se zabývám **problematikou součinnosti mezi jednotlivými druhy letectva frontu**, dále může být chápána ještě v operačním smyslu, a to jako taktická nebo operační.

Taktickou součinností máme na mysli takovou součinnost, kdy partneři působí navzájem v palebném styku a výsledky bojové činnosti jednoho prostředku jsou využívány druhým prostředkem ve velmi krátké době. Kdežto operační součinností rozumíme takový druh součinnosti, kdy partneři působí mimo palebný styk a výsledky bojové činnosti nejsou bezprostředně využívány druhým.

Organizace součinnosti mezi jednotlivými druhy letectva

Podle obecné definice je součinnost vzájemné sladění činnosti dvou či více různých prostředků co do místa, času a způsobu. Jejím obsahem je pak sjednocení úsilí v jediný systém, s cílem využít předností jednoho prostředku a eliminovat nevýhody prostředku druhého. Toho je možné docílit správným, lépe řečeno racionálním rozdělením úkolů mezi dané prostředky a jejich vhodným zplánováním.

Bojové řády jednotlivých druhů letectva otázky součinnosti upřesňují následovně: „**Součinnost letectva (stíhacího, stíhacího bombardovacího, průzkumného, dopravního) se svazy (svazky) pozemního vojska a se svazky (útvary) jiných druhů letectva a vojsk protivzdušné obrany záleží na sladění činnosti podle úkolů (cílů), prostorů (čar) a času. Organizuje ji nadřízený velitel. V nutném případě sladíže**

(upřesňuje) jednotlivé otázky společné činnosti velitel pluku, a to buď osobně, nebo prostřednictvím štábu.

Současně je v těchto předpisech ukázáno, jakým způsobem je možné dosáhnout úspěchu v součinnosti. Obecně lze říci, že úspěchy se docílí tehdy, bude-li jednotně pochopen cíl činnosti, budou-li vzájemně známy bojové úkoly, posloupnost jejich plnění a způsoby společné činnosti. To vše však vyžaduje přesné plnění úkolů co do cíle, prostoru nebo času. V průběhu bojové činnosti je pak nutné včas stanovit doplňující úkoly, součinnost neustále upřesňovat a jestliže byla narušena, pak ji neprodleně obnovit.

Při dohovorech součinnosti či jejím upřesňování je nutné mít na zřeteli i otázky vzájemného rozpoznávání, udávání cílů, označování vlastních vojsk, jakož i udržení či vytvoření jednotného systému uvědomování a orientace. K dosažení úspěchu je i nevyhnutelné udržování nepřetržitěho spojení a stálá výměna informací o situaci. K tomuto napomáhá i výměna představitelů mezi velitelskými stanovisky útvarů letectva a protiletadlových raketových útvarů nebo i mezi jednotlivými druhy letectva navzájem.

Potud obecně chápané otázky součinnosti tak, jak jsou dány bojovými řádů. Tyto je však nutné rozpracovat na konkrétní podmínky v dané situaci a mezi danými druhy letectva. Jedním ze součinnostních vztahů, které je nutné řešit, je součinnost mezi stíhacím letectvem PVOS a frontou.

Tento vztah má řadu zvláštností v souvislosti s tím, že praktické stránky součinnosti jsou řešeny již v mírových podmínkách vzhledem k zařazení pilotů stíhacího letectva letecké armády do hotovostního systému PVOS při každodenní ostraze státní hranice. Přesto je nutné i zde otázky součinnosti upřesňovat, zejména při prověrkách hotovostních sil či nácvicích taktické součinnosti.

Součinnost mezi stíhacím letectvem frontu a PVOS se převážně zabezpečuje výměnou operačních skupin na stupni front – velitelství PVOS, nebo představitelů mezi stíhací leteckou divizí a divizí PVOS.

Cílem součinnosti je sladení bojové činnosti jednotlivých druhů vojsk k jednomu cíli, a to je co nejefektivnější využití sil a prostředků na náletovém směru k účinnému ničení prostředků vzdušného napadení.

Součinnostní orgány velitele PVOS (v období, kdy ještě nedošlo k oddělení systému PVOS a protivzdušné obrany vojsk)

v součinnosti s představiteli stíhacího letectva frontu řeší tyto základní otázky:

- přidělení prostorů odpovědnosti stíhacího letectva frontu,
- přidělení čar zasazení do boje frontového stíhacího letectva,
- činnost na společných čarách zasazení a její koordinace v průběhu bojové činnosti.

Základem k dosažení úspěchu při odražení prostředků vzdušného napadení je již vlastní uskupení vojsk PVOS a frontu, které může být řešeno jako pásmové nebo prostorové. Toto uskupení by mělo zabezpečit zejména:

- u protiletadlového raketového vojska dotyk mezi útvary,
- u stíhacího letectva hlavně na styku překryt,
- využití radiolokační informace souřad pro zvětšení hloubky radiolokační informace.

Při řešení těchto otázek součinnosti mezi frontem a PVOS je třeba mít na zřeteli především tři základní cíle veškerého úsilí součinnostních partnerů, a to:

- sladit vzájemnou činnost tak, aby zabezpečovala nepřetržitě působení na nepřátelské prostředky vzdušného napadení po čas celé doby jejich letu prostorem součinnostních svazků,
- řešit otázky poskytování vzájemné pomoci svazkům a útvarům, které nejsou schopny vést boj se vzdušnými cíli následkem početní převahy nepřítele,
- vyřešit problematiku společného ničení prostředků vzdušného napadení ve styčných mezi útvary PVOS a stíhacího letectva frontu; tato otázka se však plně vztahuje na činnost i ostatních druhů vojsk, zejména PLRV.

V průběhu bojové činnosti pak součinnost mezi frontovým letectvem a PVOS by měla být zaměřena na soustředění úsilí k rozbití uskupení nepřátelského letectva, k nepřetržitému a efektivnímu působení na nepřítele a na zabezpečení rozšíření prostoru činnosti PVOS za postupujícími vojsky frontu. Otázka oddělení obou systémů, PVOS a protivzdušné obrany vojsk je řešena v průběhu plánování útočné operace v komplexu všech problémů, které s sebou přináší.

V průběhu bojové činnosti PVOS působí ve prospěch frontu a naopak frontové letectvo, ale i ostatní druhy vojska frontu, mohou působit ve prospěch PVOS.

PVOS může např. ve prospěch protivzdušné obrany vojsk plnit tyto úkoly:

- bránit pozemní vojska jak při jejich

rozvinování, přeskupování, tak i bránit jejich týlové objekty,

— organizovat výstrahu vojsk před napadením letectvem nepřítelů,

— bránit vzdušné výsadky v prostorech soustředění, při letu k linii fronty a od ní.

Frontové letectvo naopak ve prospěch PVOS může plnit následující úkoly:

— vést vzdušný i radiolokační průzkum vzdušných cílů nepřítelů,

— ničit prostředky vzdušného napadení, řídicí a velitelská stanoviště nepřátelského letectva na zemi,

— vést úspěšně bojovou činnost v prvním sledu, a tím vytvořit i výhodné podmínky pro vedení bojové činnosti vojskem PVOS.

Zvláštní pozornost je třeba věnovat součinnosti při společném působení stíhacího letectva frontu a PVOS. Tato činnost ovlivní již sestava a uskupení součinnostních sil a prostředků. Při součinnosti je mezi oběma partnery nutné vyřešit zejména:

— postup při odrážení prostředků vzdušného napadení,

— průzkum vzdušných cílů a organizaci výstrahy vojsk,

— součinnost mezi stíhacím letectvem frontu a PVOS při vysouvání protivzdušné obrany vojsk z prostoru bojové činnosti PVOS; tato otázka je řešena v komplexu s protiletadlovým raketovým vojskem i radiotechnickým vojskem.

Dále je třeba nově rozdělit prostory odpovědnosti při rozšiřování prostoru za postupujícími vojsky, způsob velení i materiálně technické zabezpečení, což jsou další důležité otázky, které by v praxi přinesly ještě další problémy, a ty by bylo nutné rychle vyřešit.

Při společné činnosti stíhacího letectva frontu a PVOS je nutné určovat a rozdělovat úsilí podle čar či podle cílů. Vždy je ale nutné přesně stanovit způsob velení a navádění stíhacího letectva. Je nezbytné, aby stíhací letectvo frontu mělo vždy určené prostory střežení a způsob manévru v nich. Velitel PVOS pak určuje stupeň hotovosti vyčleněných sil a způsob bojové činnosti stíhacího letectva v prostorech účinné palby PLRV. Zvláštní otázku zůstává i zabezpečení letištního manévru stíhacím letectvem.

Další součinností, která je uskutečňována mimo rámec frontového letectva, je součinnost s dálkovým letectvem hlavního velení. Jejím cílem je vytvoření podmínek pro splnění úkolu dálkového letectva. To znamená, že úkolem frontového letectva je zabezpečení průletu dálkového letectva ve stanoveném úseku jeho pásma průletu.

Na tomto úkolu se mimo dopravního letectva podílejí všechny druhy frontového letectva.

Stíhací letectvo frontu zabezpečuje stíhací obranu dálkového letectva, a to podle konkrétní situace a podmínek všemi způsoby bojové činnosti, od přepadu ze střežení na letišti až po vyčištění vzdušného prostoru. Tato činnost je pak konkrétně stanovena při dohovoru součinnosti, kde jsou určeny jednotlivé čáry, prostory střežení ve vzduchu, činnost je sladěna časově a jsou dohovoreny další podrobnosti, jako je způsob spojení, identifikace, volací znaky a všechny otázky, které zabezpečují splnění tohoto úkolu.

Stíhací bombardovací letectvo, bitevní a je-li v sestavě tak i bombardovací letectvo vedou ve prospěch dálkového letectva úderu proti pozemním cílům, které by mohly nepříznivě ovlivnit splnění úkolu dálkovým letectvem. Převážně půjde v tomto případě o úderu na předem plánované cíle, na které budou uskutečněny současné nebo postupné úderu. Zejména umlčení prostředků protivzdušné obrany nepřítelů v průletu dálkového letectva a na jeho bocích, místa velení, navádění a uvědomování letectva, letiště stíhacího letectva, prostředky radioelektronického boje a další cíle podle konkrétní situace. Při součinnostním dohovoru pak jde zejména o časové a prostorové sladění činnosti jednotlivých skupin frontového letectva, stanovení způsobu plnění těchto úkolů, včetně režimů letu k cílům a od nich.

Dálkové letectvo může využívat výsledků bojové činnosti i průzkumného letectva, ale i činnosti prostředků radioelektronického boje.

Zabezpečení všech těchto úkolů je uskutečněno výměnou představitelů mezi dálkovým a frontovým letectvem, kteří upřesňují požadavky podle toho, jak se jeví situace a konkrétní podmínky. Zabezpečení průletu dálkového letectva je důležitým úkolem frontu, a proto vedle letectva jej zabezpečují i další druhy vojska. Důraz je položen především na přípravu a následné zplánování konkrétní činnosti. Dohovor součinnosti se pak uskutečňuje mezi představiteli do všech podrobností.

Toto byla prozatím součinnost, která se uskutečňuje vně letectva frontu. To znamená s partnery, kteří velení frontu přímo nepodléhají a tudíž jde o spolupráci při plnění nebo zabezpečování společných úkolů dvou rozdílných partnerů.

Součinnost uskutečňovaná mezi jednotlivými druhy letectva frontu je prováděna

odbornými funkcionáři jako předchozí, ale jinými prostředky a způsoby. **Základním stupněm, kde se řeší otázky součinnosti, je front.** Zde stanovené závěry jsou výchozí pro součinnost na nižších stupních a vycházejí ze základního dokumentu, kterým je výpis z **Plánu organizace součinnosti**. Cílem součinnosti mezi jednotlivými druhy frontového letectva je vedle efektivního využití letectva frontu i zabezpečení jeho bezpečnosti vzájemně mezi sebou. Jejím základem je zplánování bojové činnosti, zejména jde-li o současnou činnost ve smyslu sladění úsilí co do času a prostoru. Ze zplánované bojové činnosti pak vyplývají úkoly pro jednotlivé druhy frontového letectva. V našich podmínkách to jsou úkoly pro stíhací, stíhací bombardovací, bitevní, průzkumné a dopravní letectvo. Avšak součinnost je uskutečňována i s vojenským letectvem, které může v určitých obdobích, zejména při plánování hromadných úderů protivzdušné i vzdušné operace působit ve prospěch frontového letectva, nebo naopak např. při vysazování taktických vzdušných výsadků vojenským letectvem je toto frontovým letectvem zabezpečováno.

Stíhací bombardovací letectvo je jedním z druhů frontového letectva a je jeho základní palebnou silou. Proto jednotlivé vazby v součinnosti mezi druhy frontového letectva popisují ve vztahu ke stíhacímu bombardovacímu letectvu, které uskutečňuje součinnost s celou řadou partnerů mimo rámec letectva (s pozemním vojskem, výsadky, RVD apod.), tak i mezi druhy letectva.

Součinnost s ostatními druhy letectva může být uskutečňována ze dvou hledisek:

- je-li stíhací bombardovací letectvo jiným druhem letectva zabezpečováno,
- působí-li stíhací bombardovací letectvo ve prospěch jiného druhu letectva.

Tato hlediska ovlivňují i obsah projednávaných součinnostních otázek. První hledisko je typické ve vztahu ke stíhacímu letectvu, druhé pak ve vztahu k dopravně výsadkovému nebo bombardovacímu letectvu, je-li toto v sestavě frontového letectva.

Stíhací letectvo může ve prospěch stíhacího bombardovacího letectva působit např. při zabezpečení letů úderných skupin, a to buď vytvářením skupiny přímé ochrany před napadením nepřátelskými stíhacími letouny nebo obranou prostoru bojové činnosti, blokováním letišť stíhacího letectva nepříteli apod. Podle konkrétní situace a úkolu je uskutečněn i dohovor součinnosti a jsou upřesněny i všechny

součinnostní otázky tak, jak stanoví bojové řády. Dále může stíhací letectvo zabezpečovat obranu letištního uzlu stíhacího bombardovacího letectva, a to buď průběžně v rámci obrany vzdušného prostoru, nebo speciálně v určených obdobích činnosti stíhacího bombardovacího letectva, např. při uskutečnění hromadných úderů, kdy zabezpečuje vzlet, popř. přistání úderných skupin před prostředky vzdušného napadení apod. Jiný vztah však nastane, když stíhací bombardovací letectvo se má zúčastnit odražení vzdušných cílů a tím posiluje stíhací letectvo. Pak bude nutné projednat i otázky navádění stíhacího bombardovacího letectva na tyto cíle, možnosti využívání naváděcích stanovišť stíhacího letectva či navádění stíhacích bombardovacích letounů letovody stíhacího letectva. Dále je nutné určit i jednotlivé prostory (odpovědnosti, střehu ve vzduchu), čáry zasazení do boje apod. až po způsob předávání vzájemných informací atd.

Je-li v sestavě frontového letectva zařazeno i bombardovací letectvo, bude součinnost s ním převážně představovat sladění úsilí co do času a prostoru. Toto je zabezpečeno při plánování bojové činnosti na stupni frontu např. při uskutečnění hromadných úderů. Avšak bude-li stíhací bombardovací letectvo působit ve prospěch bombardovacího letectva, např. při umlčování protivzdušné obrany před jeho průletem, pak je opět nutné k tomuto úkolu provést součinnostní dohovor s tím, že cíle, které je nutné ve prospěch bombardovacího letectva umlčet, určuje jeho velitel. Činnost je třeba sladit i časově, stanovit tratě letů, popřípadě způsob shromáždění skupin jednotlivých druhů letectva, způsob předávání či přebírání informací vzdušného průzkumu apod.

Součinnost stíhacího bombardovacího letectva s průzkumným bude uskutečňována na základě přejímání a předávání výsledků vzdušného průzkumu, ale zejména využíváním hromadné činnosti stíhacího bombardovacího letectva průzkumným letectvem, kdy je toto začleňováno do jednotlivých sledů a plní vlastní úkoly vzdušného průzkumu. K plnění těchto úkolů je možné však využít průzkumné letouny, a to k přímému průzkumu pohyblivých cílů, navedení úderných skupin stíhacího bombardovacího letectva na tyto cíle, nebo alespoň upřesnění jejich polohy jednotlivým skupinám. Toto je opět otázkou pro dořešení všech podrobností při dohovoru součinnosti.

Součinnost stíhacího bombardovacího letectva s dopravní výsadkovým letec-

tvem bude uskutečňována zpravidla při zabezpečování výsadkových operací, při zásobování operačních manévrovacích skupin a podobných úkolech. To však budou operace, které bude nutné plánovat komplexně na stupni frontu a otázky součinnosti budou převážně řešeny též na tomto stupni. Stíhací bombardovací letectvo se při tom bude podílet především na umlčování protivzdušné obrany, letišť stíhacího letectva, velitelských stanovišť, naváděcích, či stanovišť uvědomování letectva, rovněž i dalších cílů ve prospěch operačních manévrovacích skupin nebo výsadků samotných.

Způsob plánování a zabezpečení bezpečnosti skupin frontového a vojskového letectva, součinnost s PVO

Základním stupněm při plánování bojové činnosti letectva zůstává front. Plánování probíhá na základě zámýslu velitele frontu na velitelství letectva frontu. Je tam vytvořena skupina pro plánování bojové činnosti pod vedením náčelníka štábu nebo určeného funkcionáře, ve které jsou zástupci letovodské služby, operačního oddělení a zpravodajského oddělení. Tato skupina v součinnosti se skupinou plánování velitele frontu stanoví úkoly jednotlivým druhům letectva, cíle a úsilí na splnění určených úkolů. Na základě těchto údajů je letovodskou službou uskutečněno detailní zplánování činnosti letectva se základními propočty účinnosti i časovými rozpčty. V tomto období plánování je již uvažováno i se zabezpečením jednotlivých skupin frontového letectva, které se zúčastní společné činnosti. Jsou stanoveny osy tratí letů, čímž je zabezpečeno prostorové rozdělení letectva a tím i koordinace jeho činnosti. Je stanovován i způsob průletu průletišť, jeho zabezpečení radiotechnickými prostředky atd. Jsou sestavovány jednotlivé sledy letectva a způsob jejich zabezpečení prostředky radioelektronického boje i jejich obrana stíhacím letectvem.

Vlastní způsob plánování bojové činnosti je uskutečňován:

— Ručně, pomocí předem zpracovaných pomůcek a tabulek, na mapách a oleátech.

— S využitím výpočetní techniky pomocí již předem připravených projektů. K tomuto účelu byly výzkumným ústavem GŠ připraveny projekty pro hromadný oblet průzkumného letectva a řešení hromadného úderu frontovým letectvem. Tyto projekty pak poskytují i výsledky ve formě výstupních sestav (tabulek) i grafické podobě podle zvoleného měřítka.

Na základě dohovoru se zpracovává **Grafikon součinnosti**, ve kterém se uvádějí:

- hlavní úkoly jednotlivých druhů vojsk, které se na plnění úkolu podílejí,
- úkoly jednotlivých útvarů letectva,
- další otázky součinnosti jako zabezpečení, místa velení apod.

Jak jsem uvedl, otázky součinnosti mezi jednotlivými druhy frontového letectva mají velmi rozmanitý charakter a mohou být i různá hlediska, ze kterých je nutné pak k jednotlivým dohovorům součinnosti přistupovat.

— Dalším způsobem je i kombinace obou předchozích způsobů, tj. ručního plánování tratí letů a časových rozpčtů a využití výpočetní techniky, kdy pomocí připravených projektů jsou uskutečněny účinnosti výpočty.

Tyto způsoby plánování mají své výhody, ale i nevýhody.

Ruční způsob má výhodu v tom, že skupina plánování není prakticky závislá na jiných prostředcích či odděleních. Je soběstačná a vychází již z předem připravených podkladů a údajů. Nevýhodou je ovšem pracnost a časová náročnost, kdy vše je nutné zpracovat manuálně.

Oproti tomu využití projektů pro hromadný oblet, nebo hromadný úder frontového letectva dává možnost variantního řešení v relativně krátkém časovém údobí, má alfanumerický i grafický výstup. Protože tyto programy nám řeší řadu optimalizačních úloh, jako např. výběr cílů, dolety jednotlivých typů letounů, přiřazení cílů typům letounů podle stanovených palebných průměrů apod., jsou velmi náročné na zadání vstupních údajů. Všechny prostorové údaje je nutné zadávat v pravouhlých souřadnicích, neustále je aktualizovat, což se jeví jako velmi náročné na čas i vytížení lidí různých odborností. To je v současných podmínkách největší nevýhodou uvedeného projektu. Velkou výhodou však na druhé straně je především možnost variantního řešení optimálního použití letectva a v neposlední řadě grafický výstup ve zvoleném měřítku podle měřítka používané mapy.

V současných podmínkách jako nejvýhodnější se jeví třetí možný způsob, tj. kombinace ručního zpracování zákresů tratí letů, ale časové výpočty uskutečňovat pomocí rychlostních pravítek a účinnosti

nostní výpočty pomocí výpočetní techniky na základě připravených projektů. Tento způsob využívá výhod předchozích způsobů a částečně eliminuje jejich nevýhody.

Na základě takto připravených plánů jsou vytvořeny i předpoklady pro vlastní součinnost mezi jednotlivými svazky, útvary, či druhy letectva.

Další otázkou v tomto období plánování je součinnost s PVO pro zajištění bezpečnosti vlastního letectva před účinky vlastních prostředků PVO. Základem je vytvoření společného místa velení letectva a PVO frontu, kde je možnost vzájemného využívání informačních systémů i přímého spojení s podřízenými jak z letectva, tak i PVO.

Při hromadné činnosti letectva se osvědčilo využití výpočetní techniky pro sledování činnosti letectva v informačním systému na společném velitelském stanovišti, kdy je možné pomocí průmyslové televize přes televizní ústřednu na monitorech zobrazovat jednotlivé situace zakreslované na planšety letectva či PVO nebo zobrazit výstup z počítače MOMI ADT-4500 a další informace.

Pro využití počítače MOMI ADT-4500 v informačním systému byl zpracován projekt **Bojová činnost úderného letectva v průběhu hromadného úderu**. Tento projekt je určen k urychlení a ulehčení práce velitele letectva frontu a jeho štábu v období plánování hromadných úderů letectva frontu a k názornému zobrazení činnosti úderného letectva v jeho průběhu.

Na jednotlivých monitorech se zobrazuje plánovaná činnost letectva frontu, poloha jednotlivých skupin letounů v průběhu plnění bojového úkolu je znázorněna smlouvenými symboly v podobě plánové tabulky letů, interval zobrazení v reálném čase byl zvolen 1 minuta, což se ukazuje pro stanovený účel dostatečně.

Projekt nám zabezpečuje zpracování údajů pro 54 skupin v časovém rozpětí do 180 minut. Současně je však možné zná-

zornit, vzhledem ke kapacitě obrazovky, 18 skupin na dobu 35 minut. Po uplynutí této doby se automaticky znázorní další plánovaná činnost těchto skupin. Aby byla zabezpečena kontinuita sledování zobrazené činnosti, posledních 5 minut předchozího zobrazení zůstává zachováno.

V průběhu plánované činnosti je možné ji upravovat podle skutečného průběhu letu na základě nařízení velitele, hlášení podřízených či radiolokační informace a hlášení osádek. V průběhu zobrazení bojové činnosti je možné dělat např. tyto změny:

- změnit bojový úkol dané skupině letounů,
- opozdit vzlet skupiny po určený časový interval nebo vzlet odložit na neurčito,
- znázornit vzlet opožděných skupin,
- změnit plán letu nebo bojové činnosti,
- změnit počet letounů ve skupině podle skutečného počtu.

Vstupní údaje pro tento projekt zpracovává letovodská služba v průběhu plánování bojové činnosti. Při zahájení bojové činnosti pak probíhá zobrazení plánované činnosti v reálném čase a tato činnost je zobrazována na monitorech průmyslové televize na jednotlivých pracovištích jak na síle bojového velení i PVO, tak na síle řízení a koordinace letů. Tím je zabezpečen přehled o poloze jednotlivých skupin v průběhu hromadné činnosti letectva jak při letu k cíli, tak při návratu. Vytvořením tohoto systému informací, znalostí plánované činnosti a stanovením režimu letů v průletistích při letu k cíli a zpět se vytvářejí předpoklady pro bezpečnost vlastního letectva před účinky prostředků vlastní PVO. Bezpečnost mezi skupinami jednotlivých druhů letectva je zajišťována již při plánování činnosti letectva, zplánováním letů co do času, prostoru a výšky letu. Toto vše pak je výchozím předpokladem pro úspěšnou součinnost mezi jednotlivými druhy letectva frontu i PVO.

Ve svém článku jsem se zabýval otázkou součinnosti mezi jednotlivými druhy letectva a nastíhl jsem i způsob součinnosti mezi letectvem frontu a PVO. Tato otázka je životně důležitá vzhledem k vlastní bezpečnosti letectva, na druhé straně i k zabezpečení co nejúčinnějšího použití prostředků PVO proti vzdušným cílům nepřítelů.

Z toho vyplývá, že otázkami součinnosti se musí zabývat velitelé všech stupňů, aby zabezpečili efektivní využití sil a svěřených prostředků při obraně vlastního území i v rámci koalice států Varšavské smlouvy.

POUŽITÍ DÝMŮ V OBRANĚ

Mezi základní úkoly chemického zabezpečení, podle ustanovení Bojového řádu pozemního vojska ČSLA (Všeob-Ř-1), patří i použití dýmu a aerosolů.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války potvrzují nutnost realizace tohoto úkolu i v současných podmínkách. V operacích Sovětské armády v letech 1943 až 1945 byly dýmové prostředky používány především při průlomu protitankové obrany, dále při násilném přechodu vodních překážek, ale i v bojích za ovládnutí důležitých úseků terénu, osad atd. Proto byly využívány nejen v taktickém, ale i v operačním měřítku, a to i k maskování důležitých objektů v hloubce území SSSR.

Efektivnost použití dýmů ukazují názorně tato fakta:

— V roce 1945 bylo v průměru měsíčně dýmem maskováno 94 přepravišť přes vodní překážky. Za 4 měsíce na tato přepraviště nepřítel použil 12 400 letounů k bombardování. Důsledné maskování dýmem přispělo k tomu, že z 9700 leteckých pum dopadlo na cíl pouze 37, tj. 0,4 % z celkového množství. V některých případech fašistické letouny nenašly pod dýmovou clonou ukrytý cíl a musely se vrátit zpět na letiště.

— V průběhu války bylo více jak 560 nejdůležitějších týlových objektů na území SSSR maskováno dýmem. Ze 33 000 svržených leteckých pum dopadlo na cíl pouze 80, tj. 0,24 % z uvedeného počtu.

Použití dýmů v současné době vychází především z obranné doktríny členských

států Varšavské smlouvy a nabývá na významu v souvislosti s rozvojem vědy a techniky. Je to dáno i tím, že nepřítel vyvíjí vojska novými prostředky průzkumu, zaměřování a navádění na cíl. Rozsáhlé použití nejrůznějších optoelektronických zařízení ve výzbroji armád a specifické požadavky na ně a další zařízení vedou k rozšiřování používaného spektra.

Mezi hlavní požadavky na maskování dýmem patří:

- zvýšení rozsahu a prodloužení doby zadýmování,
- zkrácení doby potřebné k vytvoření dýmové clony,
- úspora lidí a materiálu při vytváření dýmových clon a zejména pak **rozšíření zastíracího účinku** v různých pásmech spektra elektromagnetického záření (zastíracího účinku je zapotřebí dosáhnout nejen ve viditelné oblasti, ale v celém rozsahu infračerveného a radiolokačního pásma; je nutné maskováním dosáhnout i absorpce laserových paprsků).

Z toho vyplývá nezbytnost rozvoje oblasti používání dýmů v jednotě minimálně dvou na sebe těsně navazujících oblastí, a to v použití dýmů v obranném boji (operaci) a ve zvýšení maskovacího účinku používaných i nových zadýmovacích prostředků v požadovaném spektru. Při plnění těchto úkolů je nezbytné vycházet ze zkušeností Sovětské armády ve Velké vlastenecké válce, ze zkušeností z poválečného období, ze současných lidských a materiálových možností a z výsledků rozvoje vědy a techniky.

Použití dýmů v obranném boji a v obranné operaci

Použití dýmů v obranném boji praporu

Mezi základní úkoly použití dýmů v obranné motostřelecké (tankové) praporu patří:

- maskování jednotek při bojové činnosti v zabezpečovacím pásmu,
- maskování praporu při posilování obrany manévrem silami a prostředky, dále i při přenášení úsilí obrany do hloubky.

Při boji v zabezpečovacím pásmu rozhoduje o použití dýmu velitel praporu v souladu s rozhodnutím velitele pluku. Dýmové clony se budou používat k maskování palebných postavení a zejména pak při odchodu bojem s cílem odpoutat se od útočícího nepřítele ke skrytému uskutečnění manévru. Dále při přesunu jednotek (oddílů) do záložních palebných postavení, při odchodu na druhý zákop a pro oslepení nejdůležitějších palebných prostředků nepřítele a jeho pozorovacích stanovišť, včetně technických prostředků průzkumu.

Při odpoutávání se od nepřítele a při přechodu z jednoho postavení na druhé se dýmy používají na široké frontě. K vytvoření dýmové clony je vhodné využívat v tomto období především zadýmovací zařízení tanků a BVP, ale dále pak i dýmovnice a ruční dýmové granáty připravené předem na čarách dýmování.

Dýmové clony je nutné vytvářet tak, aby tvořily jednotný systém se systémem palby.

Při maskování manévru se dýmem přikrývají k zesílení obrany především jednotky, které jej uskutečňují, a to i s využitím bočních dýmových clon, zejména proti pozemnímu pozorování a mířené palbě nepřítele. Nepřátelské pozorovatelné je v této situaci nutné oslepit dýmem.

Rozhodnutí k použití dýmu při boji v zabezpečovacím pásmu přijímá velitel praporu samostatně, při vedení obranného boje v sestavě pluku pak na základě souhlasu velitele pluku.

V rozhodnutí na použití dýmu velitel praporu stanoví:

- úkol k použití dýmů,
- síly a prostředky vyčleněné k vytváření dýmových clon,
- místo (čáry) dýmování, dobu zahájení a ukončení dýmování po prostředcích (tanky, BVP, dýmovnice, ruční dýmové granáty),
- úkoly dělostřelectvu k oslepení pozorovatele nepřítele,
- signály.

Úkoly k dýmování se jednotkám stanovují současně s bojovými úkoly nebo samostatnými nařízeními.

Použití dýmů v obranném boji divize (pluku)

Základními úkoly použití dýmu v obranném boji divize (pluku) jsou:

- přikrytí boje jednotek v zabezpečovacím pásmu,
- dezorganizace bojové činnosti nepřítele při jeho rozvíjení a vyvádění na čáru zteče,

— přikrytí ženijních jednotek při plnění úkolů ženijního zabezpečení (minování, opevňovací práce),

— přikrytí manévru silami a prostředky při zesilování obrany na ohrožených úsecích a směrech,

— přikrytí manévru útvarů divize při přenášení úsilí obrany z jednoho postavení (směru) na druhé,

— imitace obranných rájů obrany, palebných postavení raketového vojska a dělostřelectva, soustřeďování sil a prostředků k protiztečím, dalších objektů apod.

Přikrytí boje jednotek dýmovými clonami se uskutečňuje na základě rozhodnutí velitelů jednotek, které brání zabezpečovací pásmo. Přípravu k použití dýmu je nezbytné uskutečnit současně s úkolem vedení způsobu obranného boje. K tomu je nutné stanovit čáry dýmování, připravit je zejména a zabezpečit i dostatek materiálu (dýmovnic a ručních dýmových granátů).

Odchod jednotek může být potom cílevědomě přikryt dýmovými clonami, které je možné doplnit i dýmováním z tanků, BVP, ale i použitím dýmového střeliva dělostřelectvem divize.

Dezorganizace bojové činnosti nepřítele při rozvíjení a při jeho vyvádění na čáru zteče se dosahuje především překvapivým vytvořením oslepující dýmové clony vysoké hustoty. Dýmovou clonu je zapotřebí vytvářet 2 až 3 km od předního okraje obrany v době, kdy nepřítel začal dělostřeleckou přípravu, jeho vojska se rozvíjejí do bojových sestav a vycházejí na čáru zteče. Doba zadýmování by v daném případě měla dosáhnout 8 až 10 minut. Tím se vytvoří situace, kdy jednotky nepřítele, které vycházejí z dýmové clony, mohou být efektivně ničeny palbou zbraní pluku, popř. divize.

Maskování ženijních jednotek dýmem při plnění některých úkolů ženijního zabezpečení se organizuje na základě rozhodnutí velitele pluku (divize). K vytvoření dýmových clon se pak používají všechny dýmotvorné prostředky.

Při opevňovacích pracích může být zadýmován celý prostor ženijních prací i okolní terén. Při minování je vhodné vytvářet oslepující a boční dýmové clony s cílem zbavit nepřítele možnosti vést mířenou palbu na ženijní jednotky. Doba dýmování bude záviset nejen na povětrnostních podmínkách, ale i na množství zadýmovacích prostředků, které jsou k dispozici a zejména na délce doby ženijních prací.

Přikrytí manévru jednotek, útvarů pluku (divize) na ohrožený směr obrany se uskutečňuje zadýmaváním úseků terénu, které jsou v dosahu nepřátelských pozorovatelů čelními a bočními dýmovými clonami, ale i oslepováním jeho pozorovatelů. Dýmové clony je pak nezbytné vytvářet na širokém úseku, a tak ztěžovat nepříteli vedení mířené palby a zamezit zjištění našeho zámyslu. Dýmové clony se vytvářejí zadýmavacím zařízením tanků, BVP a dýmovnicemi.

Zasazení druhého sledu do protizteče se uskutečňuje většinou pod dýmovými clonami, které jsou předem časově i prostorově naplánovány a materiálně zabezpečeny. K jejich přípravě a uskutečnění je vhodné vyčlenit chemické jednotky (útvary) s dýmovnicemi a zadýmavacími agregáty.

Dýmové clony v závislosti na směru větru mohou být čelní a boční a při přípravě protizteče je nutné připravit obě varianty.

Imitace obranných rájů, palebných postavení raketového vojska a dělostřelectva, soustředění sil a prostředků se uskutečňuje komplexně podle jednotného plánu. K vytváření dýmových clon je účelné určovat chemické jednotky (útvary) s příslušným materiálním vybavením (dýmovnice a zadýmavací zařízení všech typů).

Použití dýmů v obranném boji pluku a divize se uskutečňuje na základě rozhodnutí velitele pluku (divize) a na základě nařízení nadřízeného.

V rozhodnutí k použití dýmů v obranném boji velitel pluku (divize) stanoví:

- cíl a úkoly použití dýmů do zahájení a v průběhu obranného boje,
- síly a prostředky k vytváření dýmových clon, způsoby jejich použití v jednotlivých obdobích boje,
- síly a prostředky, které jsou vyčleněny k vytváření klamných dýmových clon a způsob jejich použití,
- možná omezení v použití dýmů na základě toho, jak se vyvíjí bojová situace a v závislosti na skutečných povětrnostních podmínkách,
- organizaci velení při použití dýmu.

Úkoly k použití dýmu se vydávají vykonavatelům současně v bojovém rozkazu velitele divize (pluku) nebo samostatnými bojovými nařízeními.

Použití dýmu je zakotveno i v Plánu chemického zabezpečení, kde se uvádějí:

- doby příjmu a rozdělení dýmotvorných prostředků,
- úkoly chemických jednotek v dýmování,
- organizace vytváření dýmových clon v jednotlivých obdobích bojové činnosti (časově, prostorově a vykonavatelé),
- způsoby manévru silami a prostředky určenými k vytváření dýmových clon,
- způsob součinnosti s ženijními jednotkami, pro které se úkoly dýmování plní.

Použití dýmů v obranné operaci armády (frontu)

Základní úkoly použití dýmu v obranné operaci jsou tyto:

- maskování manévru raketových a dělostřeleckých útvarů a jednotek, sil a prostředků určených k uskutečnění protiúderu z dočasných palebných postavení,
- maskování manévru silami a prostředky na ohrožených směrech,
- maskování druhých sledů, záloh, míst velení, raketového vojska, letectva na letištích a objektů armádního a frontového týlu,
- maskování přesunujících se a rozvíjejících se druhých sledů a záloh při protiúderu,
- imitace prostorů soustředění vojsk, palebných postavení raketového vojska a dělostřelectva a dalších objektů s cílem oklamat nepřítel,
- maskování manévru bránících se vojsk při přenášení úsilí obrany do hloubky v průběhu vedení obranné operace.

Tyto úkoly vyžadují značné množství sil a prostředků k jejich realizaci. Proto je nezbytné již při plánování obranné operace velmi podrobně ujasnit úkoly, zhodnotit současnou a možnou situaci a stanovit pořadí plnění úkolů, síly a prostředky a všestranně materiálově je zabezpečit.

Použití dýmů v obranné operaci se organizuje na základě rozhodnutí velitele, ve kterém se stanoví:

- cíl a úkoly použití dýmů,
- objekty přikrytí dýmem do zahájení a v průběhu operace,
- síly a prostředky, které jsou vyčleněny k vytváření dýmových clon po objektech, jež přikrývají,
- síly a prostředky určené ke splnění úkolů operačního maskování a způsob jejich použití,
- omezení v použití dýmů v závislosti na skutečném vývoji bojové situace a na skutečných povětrnostních podmínkách.

Vykonavatelům se úkoly k použití dýmu stanoví současně s bojovými úkoly nebo samostatnými nařízeními.

Při organizaci součinnosti se na základě

rozhodnutí velitele, Plánu obranné operace a plánů náčelníků druhů vojsk upřesňují otázky použití dýmů z hlediska času, prostorů a vykonavatelů.

Chci konstatovat, že použití dýmů a aerosolů bude mít v současné bojové činnosti stále větší význam, který je zdůrazněn charakterem obranné doktríny členských států Varšavské smlouvy. To vyžaduje, aby kompetentní orgány důsledně teoreticky rozpracovaly způsoby a metody používání dýmů a rovněž ověřily všechny teoretické poznatky v praxi při cvičeních na jedné straně a na druhé straně je třeba urychlit vývoj a zavedení nových vícesložkových dýmotvorných směsí, které jsou schopné maskovat a zamezit pozorování průzkumnými prostředky nepřítele ve stále širším vlnovém spektru, do výzbroje.

ZKUŠENOSTI Z TECHNICKÉHO ZABEZPEČENÍ TANKOVÉ DIVIZE

Organizace a realizace technického zabezpečení ukázkového divizního taktického cvičení byla uskutečněna na základě úkolů cvičení, vycvičenosti vojsk, technického stavu výzbroje a techniky, stavu dílenských a vyprošťovacích prostředků a ročního období.

Po obdržení úkolů ke zplánování a uskutečnění ukázkového divizního taktického cvičení tankové divize (UDTC) na téma **Zasazení divize do útoku po přesunu z hloubky vlastního teritoria** bylo nutné realizovat v technickém zabezpečení divize tato opatření:

- ovlivnit výcvik všech kategorií vojáků (včetně vojáků v záloze),
- stanovit a udělat ošetřování výzbroje a techniky v souladu s rozježděností,
- upřesnit doplnění útvarů automobilní technikou z národního hospodářství,
- rekognoskovat osy přesunu a zplánovat technické zabezpečení dalekého přesunu,
- připravit munici a imitační prostředky, doplnit zásoby všech druhů materiálů a stanovit způsob jejich vyvážení.

Tato opatření byla zplánována a splněna i s přihlédnutím ke zvláštnostem, které ukázkové divizní cvičení podstatně ovlivnily:

- cvičení se uskutečnilo ve třech vojenských výcvikových prostorech (Libavá, Mimoň a Hradiště),
- bylo spojeno s přesuny vojsk na velké vzdálenosti v zimním období,
- zúčastnilo se jej značné procento vojáků ze zálohy.

Proto bylo nutné především vojáky z povolání naučit řídit a uskutečnit praktické přesuny pásové techniky po komunikacích. Velitelé a štáby zvládli tyto zásady řízení provozu a ošetřování techniky i výzbroje v polních podmínkách v zimním období. Důraz byl při přípravě položen na zvládnutí zásad bezpečnostních opatření při provozu, na organizaci přesunů a opatření k předcházení havárií motorů tankové techniky. Zároveň byli proškoleni a přezkoušeni i velitelé vozů.

S řidiči pásové i kolové techniky (a to i řidiči ze zálohy) byl proveden plánovaný výcvik v řízení vozidel po komunikacích a byla s nimi prakticky procvičena činnost na krátkých zastávkách i v místě celodenního odpočinku. Byli rovněž proškoleni a přezkoušeni ze znalostí vyhlášky FMV č. 100/75 Sb.

Se všemi kategoriemi vojáků byla prakticky procvičena a zvládnuta kontrolní prohlídka, každodenní ošetřování techniky, činnost při vzniku poruchy a při dopravní nehodě.

S řidiči ze zálohy byly učební otázky procvičeny ve výcvikových prostorech při druhé etapě bojového stmelení.

Dílenští specialisté prakticky zvládli provádění ošetřování a oprav výzbroje a techniky v polních podmínkách v zimním období s využitím pojízdných dílenských prostředků. Obsluhy a osádky vyprošťovacích a evakuačních prostředků byly vycvičeny ve vyprošťování a vlečení výzbroje a techniky po komunikacích. Zvláštní důraz byl položen na praktický výcvik dílenských specialistů, kteří zabezpečovali přesun v místech technické pomoci.

Příprava osob proběhla za řízení velitele a štábu divize za účinné pomoci funkcionářů vyzbrojování a technického zabezpečení armády.

Při přípravě výzbroje a techniky se vycházelo z jejího skutečného technického stavu, dále ze zvláštností plánovaného přesunu v horském a zalesněném terénu v zimním období. Na základě toho pak zástupce velitele divize pro výzbroj stanovil lhůty, rozsah a pořadí ošetřování i oprav.

U výzbroje a techniky, která byla vzata z uložení, bylo nutné překontrolovat především těsnost chladicí, mazací a palivové soustavy, dále kvalitu náplní, pryžových spojů a seřizení. U provozní pásové techniky byly překontrolovány koleje pásy a pásy s menší zásobou kilometrů byly vyměněny (v průměru 1 až 2 tanky u pluku).

Byla přijata i další opatření pro zabezpečení provozu výzbroje a techniky, a to zvlášť v těžkých podmínkách (jako byl např. horský a zalesněný terén, nízké teploty ovzduší, značná vlhkost). K realizaci těchto opatření bylo plně využito především parkových dnů v období přípravy na cvičení.

Uspěla se zároveň i rektifikace veškeré výzbroje, protože ve druhé etapě bojového stmelení byly plánovány ostré bojové střelby tankových a motostřeleckých praporů. Byla připravena a vyvezena potřebná munice, imitační prostředky a cvičné střelivo. Důraz v období přípravy byl položen i na prosazení bezpečnostních opatření při manipulaci s municí a se zbraněmi. Plně byl realizován předpis Vševojsk-5-6, hlava 5, články 73, 74.

Na cvičení byla vyvezena technika a výzbroj v plánovaných počtech s dodržením zásad, které jsou stanoveny v rozkaze MNO č. 013/1986. Vzhledem k plánovanému průběhu kilometrů (u jednotlivých tankových a motostřeleckých pluků v průměru 400 km na jedno vozidlo) bylo nutné žádat FMNO o udělení výjimky z RMNO č. 013/1986. Počty a technický stav výzbroje i techniky a zvýšené normy průběhu nám pak zabezpečily veškerý výcvik v průběhu druhé etapy bojového stmelení i plánované úkoly cvičení.

Pro zabezpečení reálných přesunů bylo zároveň nutné, vzhledem k charakteru a délce osy přesunu, vytvořit nadřazeným stupněm potřebné technické zabezpečení.

Celkem bylo na dvou osách přesunu divize z VVP Libavá přes VVP Mimoň do VVP Hradiště (celková délka pochodu 460 až 600 km) vybudováno přes 30 míst

technické pomoci. Ta byla obsazena 400 dílenskými specialisty a více než 200 dílenskými a vyprošťovacími prostředky.

Veliteli míst technické pomoci byli určeni zkušení důstojníci z technických skupin. Dílenské prostředky byly zabezpečeny potřebným nářadím, materiálem, svářečskými prostředky apod.

Do místa celodenního odpočinku byla předsunuta rota oprav pásové techniky, četa oprav kolové techniky a četa evakuačních prostředků. Zabezpečení přesunu byla věnována maximální pozornost a zároveň byly při něm využity zkušenosti z přesunu motostřelecké divize na velké vzdálenosti. Technické zabezpečení přesunu bylo plánováno a budováno na principech míst technické pomoci s využitím teritoriálních prostředků na vlastním území. Odsuny nepojízdné pásové techniky zabezpečily vyprošťovací tanky a podvalníky, které byly zařazeny na záď pochodových proudů, a do některých míst technické pomoci.

Takto připravené osoby, výzbroj i technika, munice, dílenské a vyprošťovací prostředky pak v dalším zabezpečily splnění úkolů cvičení s dobrými výsledky.

Technické zabezpečení v průběhu cvičení

Cvičení bylo zplánováno, řízeno a uskutečněno na základě zpracovaného **Plánu technického zabezpečení divize**. Na jeho základě jsme stanovili úkoly vojskům k udržení výzbroje a techniky v dobrém technickém stavu, předpokládané prostory vzniku poruch, poškození výzbroje a techniky, členění a manévry dílenskými a vyprošťovacími prostředky, osy odsunu a shromaždiště poškozené techniky, prostory rozvinutí rot a praporu oprav techniky, místa technické pomoci a ostatní prvky technického zabezpečení. Byl znovu uskutečněn technický průzkum VVP Libavá, pochodových os VVP Mimoň a VVP Hradiště.

Divize se přesunula do prostorů kombinovaným způsobem. Značnou část osob a automobilní techniky tvořili vojáci ze zálohy a technika z národního hospodářství. Bojová technika a výzbroj byla v první etapě bojového stmelení vzata z uložení, a to jak krátkodobého, tak i dlouhodobého.

Odkonzervování výzbroje a techniky a její uvádění do bojové pohotovosti vyžadovala pečlivou přípravu skupin pro odkonzervování a dobrý stav prostředků (APS-55 M, přípravky pro nalévání AKB apod.). Automobilní technika, dodávaná z národního hospodářství byla upravena v souladu s plánem jejího určení (korby, lavičky, plachty, oblouky).

Veškerá výzbroj a technika byla po uskutečnění etapě stmelení přesunuta kombinovaným způsobem do výcvikových prostorů.

Organizace a řízení technického zabezpečení v první etapě bojového stmelení byly vykonány v souladu se zpracovanými mobilizačními plány. Základem dobrých výsledků technického zabezpečení této etapy byl především dobrý technický stav veškeré uložené výzbroje a techniky. Znovu se potvrdilo, že je nutné již v míru velmi přísně posuzovat kvalitu i způsob uložení výzbroje a techniky. Ukázalo se, že značný význam má i kvalita řidičů a osádek povolanych na cvičení z národního hospodářství.

Nejllepší technický stav byl u techniky, která byla uložena v garážích do polyetylenových fólií. Velmi dobře bylo materiálně i organizačně zabezpečeno nalévání suchých, předem nabitých akumulátorových baterií.

Druhá etapa (výcvik vojsk) bojového stmelení byla zabezpečena výzbrojí, technikou a municí. K tomu přispěl v plné míře i **Plán technického zabezpečení druhé etapy bojového stmelení**. Jeho důsledná realizace zabezpečila kvalitní ošetřování veškeré výzbroje a techniky i výcvik dílenských a vyprošťovacích prostředků. Základ přípravy tvořilo především každodenní ošetřování výzbroje a techniky, které bylo spojeno s důsledným odstraňováním závad. Tento systém ošetřování umožnil 10hodinový denní provoz, aniž by v jeho průběhu došlo k vážnějšímu narušení technického stavu výzbroje a techniky. Nedošlo ani k vyššímu procentu poškození motorů tankové techniky, ostatních skupin a podskupin tanků. Také kapacita rot a praporů oprav techniky plně postačovala k ošetřování a opravám výzbroje a techniky v poli. Prapor oprav techniky i roty oprav techniky vševojskových pluků byly doplněny vojáky ze zálohy a smelovací výcvik byl zakončen na skutečném opravném fondu. Vyvezený tankový, automobilní a výzbrojní materiál plně pokryl požadavky na ošetřování a opravy. Celkem bylo ve druhé etapě bojového stmelení ujet 32 000 km u tanků, 15 000 km u BVP a 13 000 km u obrněných transportérů. Vzniklo při nich 31 poruch tanků, 6 poruch BVP a 13 poruch OT, z nichž bylo útvary opraveno 30 poruch, praporem oprav techniky 9 poruch a opravárenským závodem 026 Šternberk 11 poruch (především vozidel OT-62 a OT-65). Ukázalo se jako vhodné (nezbytné) plánovat na poslední den druhé etapy bojového stmelení před přesunem na velké vzdálenosti 4 až 6hodinové zaměstnání, při němž se uskutečnily kontrolní prohlídky, dále byly odstraněny zjištěné závady, doplněny PHM, munice apod. Z hlediska přesunu na velké vzdálenosti a předpokládané bojové činnosti by bylo výhodné tuto dobu prodloužit na 8 až 10 hodin.

Úkoly technického zabezpečení byly v tomto období cvičení dobře zplánovány a vojsky uskutečněny.

Technické zabezpečení přesunu na velké vzdálenosti bylo zabezpečeno v souladu se zpracovaným plánem. Důraz jsme položili na uskutečnění kontrolních prohlídek při krátkých zastávkách, ošetřování a opravy výzbroje i techniky v prostoru celodenního odpočinku.

K tomu, aby řidiči a osádky mohli tyto stanovené úkoly přesně splnit, bylo nutné v daném čase poskytnout jim pomoc dílenskými specialisty. Proto byly v každém proudu diferencovaně zařazeny pojízdné dílenské prostředky, vyprošťovací prostředky, náhradní díly, PHM a ostatní potřebný materiál.

Každý dílenský prostředek byl autonomní (již v míru je nutné, aby byl doplněn předepsaným materiálem, náhradními díly, provozními hmotami, pryžovými spoji, denní dávkou potravin apod.).

Vyprošťování a odsuny poškozené techniky zabezpečily jak praporní prostředky (každý tankový a motostřelecký prapor měl přidělen vyprošťovací tank), tak i plukovní prostředky. Ukázalo se, že je nutné mít, a to i v zimním období, v sestavě divize dostatečný počet podvalníků s tahači. Ty je pak výhodné zařazovat na závěr proudů pluků a do technické uzávěry u divize.

Rovněž bylo potvrzeno, že pro technické zabezpečení pochodu jsou velmi nutná místa technické pomoci, která byla vybavena nejen dílenskými a vyprošťovacími prostředky, ale i nezbytným týlovým materiálem (PHM, olej, zdravotnickým zabezpečením, prostředky pro přípravu teplé stravy, tankovým a automobilním materiálem apod.). Zejména v zimním období je zapotřebí poskytnout řidičům a osádkám poškozených vozidel v místech technické pomoci (MTP) komplexní technickou a týlovou pomoc. Tato pomoc má značný vliv na jejich morálně politický stav.

Hlavní prostředky TEZ pluků a divize byly vyvezeny do výcvikových prostorů, kde proběhla druhá etapa bojového stmelení.

Do místa celodenního odpočinku byla vyvedena rota oprav techniky, četa oprav kolové techniky a četa evakuace. Ostatní místa technické pomoci byla vybavena teritoriálními prostředky (v souladu s dislokací vojsk). Mezi místy technické pomoci bylo nepřetržitě spojení. V průměru na 30 až 50 km pochodu bylo vybudováno jedno místo technické pomoci.

Zkušenosti z ukázkového divizního taktického cvičení (UDTC) potvrdily, že MTP byla předimenzována. Je však nutné zdůraznit, že byly poměrně příznivé povětrnostní podmínky pro přesun (malá vrstva sněhu, noční teploty do -10°C , denní kolem 0°C). Současně při UDTC byly využity pro zásobování MTP stále posádky a pobočky okruhového skladu TAM.

Ukazuje se výhodné takovéto složení místa technické pomoci:

- základní dílenský prostředek pro opravy pásové a kolové techniky (PTD-A, PAD-1),
- nákladní automobil s materiálem (hlavní skupiny a podskupiny, spotřební materiál, čisticí prostředky a konzervační prostředky),
- automobilní cisterna s pohonnými hmotami, oleji, kapalinami apod.,
- vyprošťovací tank (vyprošťovací automobil),
- zdravotník nebo zdravotnický automobil,
- osobní terénní automobil (pro velitele skupiny) na průzkum osy,
- prostředky pro přípravu teplé stravy.

Vzhledem ke značným účinkům vysoce přesných zbraní a dalších prostředků nepřítele by bylo vhodné k zabezpečení přesunů zařazovat do těchto MTP i prostředky pro úpravu komunikací.

Do místa celodenního odpočinku se vojska přesunula poměrně unavená, a proto v nich mělo velký význam pevné velení. Je nutné, aby každý proud byl naveden regulací (průvodcem) k prostředkům hromadného doplňování a prostředkům technického zabezpečení. Jinak by se jejich kapacity využilo minimálně. V případě, že by následoval další přesun, je nutné vytvořit řidičům podmínky pro odpočinek (minimálně 4 hodiny). Proto je zapotřebí co nejdříve uskutečnit odstranění závad a seřízení ovládacího ústrojí silami řidičů a dílenských specialistů. Ostatní úkoly (doplnění munice, maskování apod.) mohou dělat osádky, které se během přesunu vezou (odpočívají nebo vedou jen omezenou bojovou činnost). Značnou aktivitu musí vyvinout v místech celodenního odpočinku především příslušníci, kteří pracují s prostředky TEZ. Je důležité již v tomto období sladit činnost technického průzkumu s orgány týlu (PHM, ubytování, stravování) tak, aby se co nejdříve dostaly k výzbroji a technice. Dílenské prostředky musí mít v těchto prostorech dostatek materiálu na opravy podvozků, spojek, motorů, převodových ústrojí, pro sváření apod. Kromě kvalifikované odborné technické pomoci je důležité mít v těchto místech i kvalitní týlové zabezpečení. Jediný problém velitelů a řidičů nesmí zůstat nevyřešen.

V průběhu dalších přesunů rychle narůstá únava, dochází k narušování vzdáleností mezi proudy, a proto je nezbytné ve druhé části pochodu se těmito problémy zabývat a důsledně je odstraňovat.

Výsledky pochodu, jak průměrné rychlosti, tak počty poruch a vynucených zastávek, byly značně závislé na vycvičenosti řidičů, technickém stavu výzbroje a na kvalitě technického zabezpečení.

Celkem bylo při přesunech ujetu přes 40 000 km u tanků, 21 000 km u BVP a 20 000 km u obrněných transportérů. Vzniklo při nich 31 poruch tanků, 3 poruchy BVP a 26 poruch OT. Silami útvarů bylo uděláno čtyřicet oprav, prapor oprav techniky zajistil 15 oprav. Kladem je, že během přesunu byla udělána většina oprav, kromě pěti, které byly dokončeny až v místě celodenního odpočinku. Na čáru zasazení došla veškerá výzbroj a technika.

Ukázková zaměstnání technického zabezpečení

V průběhu cvičení byly připraveny a provedeny tyto ukázkové technického zabezpečení:

1. Organizace, materiální a kádrové zabezpečení přesunu divize na velké vzdálenosti, byly ukázány technické a uzavírací hlídky praporu, technická úzávěra pluku, MTP a činnost prostředků TEZ v místě celodenního odpočinku.

2. Činnost prostředků TEZ v místě celodenního odpočinku (kontrolní prohlídky, každodenní ošetření, odstranění poruch, poskytnutí pomoci řidičům a osádkám, opravy techniky, přesuny opravené techniky do sestavy vojsk).

3. Ošetřování výzbroje a techniky pluku (tp) po ukončení cvičení. Toto zaměstnání bylo jednodenní a mělo tyto učební otázky:

- plánování, řízení a vyhodnocování ošetřování výzbroje, techniky a materiálu po ukončení cvičení, stupeň prapor, pluk a divize,
- praktické práce při ošetřování a ukládání výzbroje, techniky a materiálu,
- činnost dilenských prostředků, roty, praporu, pluku a divize při kontrolách, seřizování a opravách výzbroje a techniky,
- technologie krátkodobého a dlouhodobého ukládání výzbroje a techniky po uskutečnění ošetření.

Ukázalo se, že základem celého systému ošetřování, ukládání výzbroje a techniky po cvičení je jeho správné zplánování, řízení a kontrola. Důležitou úlohu má především materiální zabezpečení prací. Proto se v období zplánování cvičení zpracovává **Plán ošetřování a ukládání výzbroje a techniky**. Schvaluje jej velitel, který cvičení řídí. Musí zabezpečit úplné ošetření, opravy a uložení výzbroje a techniky (výbrojní, automobilní, tankové, ženijní, chemické, spojovací, týlové apod.). Musí vycházet z počtů vyvezené techniky, z předpokládaného průběhu kilometrů, ze způsobu použití výzbroje, ze stavu a kapacity parkových zařízení (zejména pro mytí a čištění techniky), z kapacit technických ošetřoven a opravárenských jednotek, z kádrové a odborné připravenosti velitelů, štábů i vojsk, ze stanovených norem pro ošetřování a ukládání techniky apod.

Zkušenosti z ošetřování u motostřeleckých i tankových divizí potvrdily, že je nutné u tankové techniky a výzbroje plánovat ke splnění úkolů denně 10hodinové zaměstnání.

Ošetřování a ukládání výzbroje a techniky musí vždy obsahovat:

- jejich čištění a mytí, doplnění PHM a střeliva,
- vstupní kontroly technického stavu a úplnosti (dělají se již v závěru cvičení nebo v prvním dnu ošetřování tak, aby bylo možné vyžádat materiál na opravy a doplnit chybějící nářadí i spotřební materiál,
- vlastní ošetření výzbroje a techniky, odstranění zjištěných závad a nedostatků,

— kontrolu odstranění poruch a závad a ohodnocení stavu výzbroje a techniky známkou,

— krátkodobé uložení výzbroje a techniky, která byla komisionálně ohodnocena známkou dobře a výtečně,

— přípravu výzbroje a techniky na dlouhodobé uložení (vlastní ukládání je uskutečněno dle technologického postupu po stanovené době a ošetřování),

— údržbu jednotlivých parkových zařízení, opravy vozovek, úpravy garáží apod.

Pro ošetřování a ukládání výzbroje a techniky se zpracovává tato dokumentace:

u divize

— plán ošetřování a ukládání výzbroje a techniky po útvech,

— plán kontrolní činnosti a pomoci štábu divize,

u pluku — útvaru

— plán ošetřování a ukládání výzbroje a techniky po jednotkách,

— plán politického zabezpečení ošetřování a ukládání výzbroje a techniky,

— plán kontrolní činnosti a pomoci štábu pluku (útvaru),

u praporu

— plán ošetřování a ukládání výzbroje a techniky po rotách,

— plán politického zabezpečení ošetřování a ukládání výzbroje a techniky,

u roty

— rozvrh zaměstnání,

— písemná příprava na jednotlivé dny včetně vyhlášení socialistické soutěže,

u techniky

— individuální plán ošetřování,

— kontrolní list.

Ukázková zaměstnání sjednotila názory na ošetřování a ukládání výzbroje a techniky po cvičení. Kvalitní ošetřování a ukládání výzbroje a techniky zásadně dlouhodobě ovlivňuje její technický stav. Proto mu musí být věnována prvořadá pozornost. Jde o technologickou kázeň, kvalitu řízení, kontroly i materiální zabezpečení.

Splnění úkolů technického zabezpečení ukázkového divizního taktického cvičení s tankovou divizí se významnou měrou podílely na dobrých výsledcích, kterých divize v tomto výcvikovém roce dosáhla.

TÝLOVÉ ZABEZPEČENÍ PŘESUNU VOJSK NA VELKÉ VZDÁLENOSTI

Týlové zabezpečení přesunu vojsk na velké vzdálenosti musí být těsně přimknuto k činnosti vojsk a vycházet z jejich uspořádání pochodové sestavy, délky přesunu, rychlosti, organizace zastávek a denního odpočinku, z možného působení nepřítele na týly, ze stavu týlů, vozovek, členitosti terénu a povětrnostních podmínek.

Při cvičeních, kdy se vojska přesunovala na velké vzdálenosti, byly získány některé poznatky z organizace týlového zabezpečení, se kterými chci seznámit nejen týlové funkcionáře, ale i velitele jednotlivých stupňů.

Důraz při přesunech byl položen zejména na doplňování pohonných hmot do motorové techniky, stravování, zdravotnické zabezpečení a velení týlu. Při denním odpočinku rovněž na ubytování vojsk.

Zabezpečení pohonnými hmotami musí odpovídat podmínkám přesunu a možnostem služby doplnit motorovou techniku.

Při organizaci doplňování pohonných hmot musíme vycházet především z toho, že bojová technika je značně různorodá, má rozdílnou spotřebu pohonných hmot, nesteréjně množství pohonných hmot v hlavních a přídatných palivových nádržích, a tím i značně rozdílný akční rádius, který uvádí **tabulka**.

Tabulka

Typ techniky	Velikost náplně v l			Průměrná spotřeba na 100 km	Dosah vozidel na komunikaci
	hlavní nádrž	přídavné obaly	celkem		
Jawa 350	13	—	13	4	325
UAZ 469	78	20	98	22	480
P-V3S	120	4 × 20	200	34	580
T-148	150	6 × 20	270	49	550
T-815	470	4 × 20	550	60	915
OT-64	350	—	350	80	440
OT-65	150	3 × 20	210	49	430
BVP	460	—	460	154	300
T-55	960	2 × 200	1360*	440	310
T-72	1200	2 × 200	1600*	625	260

Poznámka: * náplň + cestovní (zvýšené) zásoby.

Akční dosah vozidel, který je uveden v tabulce, může být podle získaných praktických zkušeností ještě o 10 až 30 % větší (ale i nižší), zejména v zimním období.

Např. při přesunu svazku na velké vzdálenosti, kdy byly vozovky suché a teplota kolem 0 °C, bylo dosaženo oproti stanoveným normám spotřeby PHM úspory u tanků až o 20 %, u BVP až o 30 %. Při delším přesunu, kdy byl na vozovkách sníh, náledí a teplota dosahovala -12 až -15 °C, byla spotřeba PHM o 20 až 30 % nad stanovené normy. Podstatná příčina nadspotřeby byla v tom, že sníh na vozovce kladl větší odpor při jízdě, a proto proudy vozidel se na ose značně opožďovaly. Dále při všech zastávkách běžely motory na volnoběh nebo se dlouho před zahájením jízdy zahřívaly atd.

K doplňování pohonných hmot do motorové techniky byla zřízena místa hromadného doplňování, jejichž základním prvkem byly soupravy hromadného doplňování (SHD PH).

Takticko-technická data SHD PH jsou tato:

- je organicky začleněna u vševojskových pluků a dvě soupravy jsou v divizním skladu PHM, u divize je celkem 6 souprav,
- v pochodové sestavě představuje jednoosý automobilní přívěs se speciální nadstavbou,
- doba rozvinutí soupravy je 25 minut a svinutí 35 minut čtyřmi vojáky,
- plocha pro rozvinutí při nájezdu techniky z jedné strany je 10 × 100 m, při nájezdu z obou stran 30 × 100 m,
- SHD PH má 10 plnicích míst, která jsou označena červenými praporky

(očíslovanými čísly 1 až 10); nejvyšší místo — 10 — se umísťuje ve směru příjezdu techniky a vzdálenost praporek od sebe je 10 metrů,

— na pružném potrubí je celkem 5 sekcí a z každé jsou vyvedeny 4 plnicí hadice s pistolemi; současně je možné doplňovat až 20 kusů motorové techniky a délka plnicí hadice s pistolí je 9 m,

— plnicí pistole má průtok na každé sekci 160 až 200 l za minutu, celkem 800 až 1000 l za minutu,

— čerpání pohonných hmot do SHD PH se uskutečňuje z velkokapacitní automobilní cisterny, která má obsah 17 000 nebo 11 000 litrů.

Uspořádání zastávek podle předpisu Všeob-Ř-1, čl. 504, které se určují po každých třech až čtyřech hodinách přesunu v trvání až jedné hodiny a jedna zastávka v trvání až dvou hodin ve druhé polovině celodenního pochodového výkonu — klade značné nároky na doplňování pohonných hmot. Při dvouhodinové zastávce je potřebné organizovat hromadné doplňování. K tomu je nutné předsunout prostředky hromadného doplnění do stanovených míst (prostorů).

Při skutečném přesunu motostřelecké divize na velké vzdálenosti po dvou osách byly na první ose rozvinuty čtyři SHD PH ve dvou linkách a na druhé ose tři SHD PH ve třech linkách. Pohonné hmoty byly čerpány z automobilních cisteren (AC-11), s využitím souprav nádrží převozných (NP-5 a NP-7). Soupravy byly rozvinuty dvě hodiny před příjezdem čel přesunujících se vojsk.

V místech hromadného doplňování pohonných hmot byly společně doplněny jak vševojskové, tak i vojskové útvary. Celkově bylo u svazku doplněno po uskutečnění přesunu 320 km 20 m³ benzínu a 520 m³ motorové nafty.

I v těchto náročných podmínkách byly hlavní síly vševojskových pluků doplněny již do dvou hodin po příjezdu čela pluku.

Ve druhém případě, při přesunu tankové divize na velké vzdálenosti, byly SHD PH rozvinuty v každém prostoru denního odpočinku, a to u praporu vševojskového pluku a oddílu dělostřeleckého pluku. U vojskových útvarů byla rozvinuta vždy pouze jedna souprava SHD PH. Doplnění bylo prováděno při příjezdu praporu (oddílu) k místu svého denního odpočinku. Doplnění praporu se uskutečnilo v průměru do 40 minut. Pohonné hmoty byly čerpány z velkokapacitních cisteren na pohonné hmoty.

Při přesunech motostřeleckého i tankového svazku organické soupravy doplňování PH byly zesíleny několika dalšími soupravami.

Při hromadném doplňování techniky pohonnými hmotami a při dalších cvičeních byla doplňována ze SHD PH pouze motorová nafta a benzín byl doplňován z baněk, popř. v několika případech i z výdejního místa, zřízeného z automobilních cisteren — plnicí pozemní techniky.

Zkušenosti, které jsme získali a zároveň si i plně ověřili při doplňování motorové techniky v místech hromadného doplňování, lze shrnout do těchto několika bodů:

— v místech hromadného doplňování na každé ose je nutné rozvinout pouze tolik SHD PH, aby doplnění probíhalo v souladu s časovým harmonogramem přesunu; ukazuje se, že nejvhodnější je rozmístit místo hromadného doplnění 2 až 3 km za rozchodištěm,

— je účelné pro doplňování motorových vozidel, která mají náplň NM, rozvinout pět SHD PH a pro doplňování benzínu stačí většinou pouze rozvinout jednu SHD PH; je to dáno především počty vozidel v jednotlivých proudech, kde za základ je nutné brát především motostřelecký a tankový prapor, ve kterém je do 60 vozidel, a tím se uskutečňuje doplňování u celého proudu praporu najednou,

— podle možnosti prostoru pro rozvinutí je nutné již předem určit sestavení SHD PH; jako nejvhodnější se ukázalo mít pět linek plnicích míst na naftu a jednu samostatnou linku na benzín (to se osvědčilo především u tp),

— neosvědčilo se ale rozvíjet SHD PH pouze pro doplnění jednoho motostřeleckého nebo tankového praporu, jak to bylo uskutečněno při praktické ukázce v únoru 1987; při takto uskutečňovaném doplňování není plně využito SHD PH, ani není využita velkokapacitní přepravní tára; protože rozptýlení SHD PH klade značné nároky na organizaci jejich rozvíjení, vyžaduje to od funkcionářů služby PHM přesně znát nejen rozmístění jednotek, zároveň to ztěžuje plnění úkolů bojového zabezpečení, ale při rozptýlení se zvyšují požadavky především jak na regulační službu, tak i na ochranu vody a půdy před účinky ropných produktů,

— bylo potvrzeno, že při přesunu celé divize po dvou osách je včasné a kvalitní doplňování jejího posílení nejméně šesti SHD PH.

Uvádím některé zkušenosti z hromadného doplňování motorové techniky pohonnými hmotami, které jsme získali při taktických cvičeních:

1. Řidič může pro doplňování palivových nádrží využít obou plnicích pistolí tím, že jednu zasune do nádrže a nechá v ní protékat naftu. Když nafta dosáhne spodního okraje plnicí pistole, zamezí se k ní přístup vzduchu a průtok se automaticky vypne, takže nemůže dojít k přeplnění nádrže a úniku motorové nafty od půdy.

2. Při doplňování 0,5 náplně motorové nafty do tanku je třeba i doplnit v průměru 26 l tankového oleje. Proto olej je účelné mít před doplňováním připraven v 20litrových plnicích nádobách.

3. V prostoru místa hromadného doplňování velí velitel jednotky většinou tankovými rádiovými stanicemi, nebo z důvodu utajení (v blízkosti nepřítel) praporky.

4. U vozidel T-815 je nutné, aby řidiči měli zapnuto čerpání PHM z hlavní nádrže, která je na pravé straně vozidla, a ze které je zpravidla blíže i k rozvinutí SHD PH. Při doplnění záložních palivových nádrží, které jsou na levé straně vozidla, je nutné plnicí hadice soupravy prostrkovat pod vozidlem a tím se často plnicí pistole znečišťují.

5. Při případném sklonu terénu, na kterém je SHD PH rozvíjena, je nutné pak automobilní cisternu s pohonnými hmotami umístit v nejnižším místě proto, aby po ukončení doplňování techniky mohla být lépe vyčerpána motorová nafta (benzín) z přívodních hadic.

6. Pro rychlé a kvalitní doplňování je nutné, aby místo a způsob rozvinutí každé SHD PH byly přesně vyznačeny na orientačních tabulích a zejména zvýrazněna místa čerpání nafty a benzínu tak, aby nedošlo k jejich záměně.

Ridiči motorové techniky pak podle značek bezpečně najedou bez dalších pokynů k plnicím místům a snadněji se orientují, kde je umístěna výdejna nafty, benzínu a olejů.

Vytyčení místa hromadného doplnění PHM se uskutečňuje na předem připravených tabulích, které jsou 1 m široké a 1,5 m vysoké.

Označení míst doplňování, které se uskutečňuje pomocí praporků, je pak možné pro noc zdvojit jejich zhotovením ještě z reflexních odrazových papírků, které se používají na označení nárazníků u okrajů silnic. Takto označená místa doplňování jsou vidět i ve tmě, při sebemenším dopadu světla na ně a řidiči se mohou podle nich dobře orientovat.

Při doplňování pohonných hmot je vždy nutné mimořádnou pozornost věnovat dodržování zásad ochrany vody a půdy před únikem ropných produktů (mít připraveny náhradní nádrže, vědra, odkapávací vany, vapol, normné stěpy apod.). Místa hromadného doplňování je možné umísťovat nejméně 500 metrů od vodotečí, vodních nádrží a mimo ochranná pásma vodárenských nádrží.

Poznatzky, které jsme získali při cvičení, plně prokázaly, že doplňování pohonných hmot do motorové techniky při přesunu na velké vzdálenosti je možné při dobré organizaci uskutečnit a splnit v časových normách bez narušení pochodové sestavy. V závislosti na pochodové sestavě se prokázalo, že vševojskový pluk může být doplněn za 1,5 až 2 hodiny.

Stravování při přesunu na velké vzdálenosti je organizováno tak, aby vojska před přesunem, při dvouhodinové zastávce a krátce po ukončení přesunu obdržela teplou stravu.

Pro přesun je možné použít k přípravě teplé stravy cestovní dávku nebo vhodně upravenou denní dávku; plně se osvědčily pohotovité potraviny typu ALIMA.

Při přesunu vojsk na velké vzdálenosti organizaci stravování dělíme na několik částí. Před zahájením přesunu se vždy vydává teplá strava. Na vlastní přesun se vydává vojákům do polních lahví i k rotám do termosů teplý nápoj a část denní dávky je vydávána jako studená přesnídávka (uzenina, sýr, suchary, chléb, cukrovinky apod.). Pro malé odloučené jednotky se vydávají konzervové dávky potravin a vojáci si je sami ohřívají na vařičích na tuhý líh nebo je konzumují studené.

Do technických uzavíracích hlídek útvarů se vydává 50 až 100 konzervových dávek s chlebem a nápojem k zabezpečení stravování osádek, obsluh a řidičů techniky, kteří z různých příčin zůstanou na ose přesunu.

Podle konkrétní bojové situace se hospodářské výdejny přesunují na zádi svých jednotek nebo mohou být před zahájením přesunu předsunuty do prostoru zastávky, popřípadě do nového prostoru předpokládaného rozmístění. Nejvýhodnější variantu přesunu hospodářských výdejen na návrh zástupce pro ty schvaluje velitel.

V prostoru dvouhodinové zastávky je zapotřebí vydat teplou stravu, a to většinou hustou polévku nebo guláš s chlebem a nápojem. V průběhu zastávky se

obnovují především zásoby teplého nápoje v polních lahvích vojáků a v termosech u jednotek, popř. i v technických uzavíracích hlídkách.

Příprava stravy na zastávce musí být dokončena do 30 až 40 minut po příjezdu a výdej stravy 150 vojákům (průměrný počet stravovaných z jedné polní kuchyně) musí být uskutečněn do 30 minut od zahájení výdeje.

V novém prostoru rozmístění je připravována teplá strava tak, aby byla vydána bezpodmínečně do jedné hodiny po příjezdu vojsk.

Ke splnění těchto úkolů je výhodné v maximální míře využívat pro přípravu stravy automobilní kuchyně POKA 3/1. Ty umožňují dovaření teplé stravy, kterou je možné připravovat i za přesunu. Po příjezdu do nového prostoru je vhodné, aby kuchaři rozvinuli přístřešek a tak vytvořili vhodné podmínky pro výdej a konzumaci stravy.

Zdravotnické zabezpečení vojsk při přesunu na velké vzdálenosti se zaměřuje především na zdravotnický průzkum pochodových os, provádění hygienicko-epidemiologických opatření a na léčebně odsunovou činnost.

Zdravotnický průzkum pochodových os, míst jednotlivých zastávek i nového prostoru rozmístění je uskutečňován silami a prostředky hygienicko-epidemiologické čety zdravotnického praporu divize a kromě toho u každého útvaru jej organizuje náčelník zdravotnické služby (NZS) svými orgány, které vyčleňuje do průzkumné skupiny nebo čelní pochodové záštity, popřípadě do odřadu zabezpečení pohybu.

Základní informaci o všeobecné hygienické situaci dostane NZS divize od nadřízeného odborného náčelníka. Sám pak rozpracuje konkrétní úkoly průzkumu a hygienicko-epidemiologických opatření (jako např. zákaz styku s cizilním obyvatelstvem, vyhodnocení prostorů z hlediska provádění zastávek, místa odběru pitné vody apod.), které předloží veliteli svazku. Se získanými zásadními údaji a opatřeními pak seznámí i NZS útvarů.

U útvaru se zdravotnická služba (ZS) zaměřuje především na kontrolní činnost před, v průběhu i po ukončení přesunu. Kontroluje se zdravotní stav vojáků, celá oblast hygieny včetně stravování, v zimním období pak především preventivní opatření proti nachlazení (omrznutí) vojáků. ZS doplňuje zdravotnický materiál vojákům, k obvazištům, do lékárníček bojové techniky a do brášen zdravotnických instruktorů.

Léčebně odsunová opatření za přesunu jsou zabezpečována účelným zařazením obvazišť do pochodové sestavy, popřípadě zřízením dočasných obvazišť na osách přesunu nebo vyčleněním lůžek pro odsuny ve stálých zdravotnických zařízeních teritoria.

Při zařazování obvazišť do pochodové sestavy se ukázalo výhodné, aby se praporeční obvaziště přesunovala na zádi svých proudů a plukovní obvaziště se rozdělilo na dvě části. První část byla zařazena asi v první třetině pochodové sestavy a druhá část na konci pochodové sestavy. Zdravotnický prapor divize je možné rozčlenit i na jednotlivé osy přesunu, popř. z jeho prostředků vytvářet dočasná obvaziště na osách. Část odsunových prostředků zdravotnického praporu bylo výhodné přesunout k útvarům a útvarové k praporům a i do tech-

nických uzavíracích hlídek jsme zařadili po jednom zdravotnickém odsunovém prostředku.

Raněným nebo nemocným za přesunu byla poskytnuta první pomoc a v souladu s plánem zabezpečen jejich odsun na nejbližší zdravotnickou etapu.

Při každé zastávce a ihned po ukončení přesunu orgány zdravotnické služby praporů a útvarů zjišťují a informují velitele o zdravotním stavu vojsk. V zimním období se zaměřují především na kontrolu možných příznaků omrznutí vojáků.

Prostor denního odpočinku byl při přesunech na velké vzdálenosti připravován pro přesunující se svazek na teritoriu samostatným zabezpečovacím oddělem, což se ukázalo jako velmi výhodné, neboť vojska měla vše připraveno ke svému odpočinku a nemusela předsunovat a rozvíňovat své týlové prostředky.

Ubytování bylo zabezpečeno ve stanech S-65 se dvěma nástavnými díly. V každém bylo třicet nafukovacích matrací, dvoje kamínka, dvě petrolejové lampy a hasicí přístroj. V takto připraveném stanu pak bylo možné ubytovat až 50 vojáků.

Začalo se v něm vytápět dvě hodiny před příjezdem vojsk. Kapacita stanů byla stanovena tak, aby umožnila odpočívat asi 55 % vojáků, a to především řidičům a velitelům vozidel. Stany byly postaveny ve středu pochodové sestavy podél silnice, samostatně po praporech (oddílech). Potvrdilo se, že časová norma pro postavení a vybavení jednoho stanu deseti vojáky je 120 až 150 minut. K nafukování matrací bylo použito kompresorů vozidel a kovových, 15 cm dlouhých a 6 mm silných trubiček. Nafouknutí jedné matrace pak trvalo pouze jeden a půl minuty.

Polní umývárny byly vybudovány ve stanech ZS-1. V každém byla umístěna 1 až 2 polní umývárny LPU-397 226 302. Jedna umývárna má osm výtokových kohoutků a umylo se v ní ve vyhrazeném čase přibližně 120 až 150 vojáků. Voda byla čerpána ze zásobníků na vodu Z-800 nebo z pružných vaků. Odpad vody byl vyveden laminátovými trubkami nebo drenážkami o průměru 10 cm mimo stan. Průměrná spotřeba vody na dvě mytí jednoho vojáka byla 4 až 6 litrů. V každé umýárně byl topič, který současně při mytí vojáků čerpal ručním čerpadlem vodu do průtokových kohoutků.

Jídelny byly postaveny ve stanech S-65 s jedním nebo dvěma nástavnými díly, ve kterých byly vybudovány dřevěné stoly. Ve stanech jsme zabudovali kamna a petrolejové lampy. Před jídelny byly umístěny igelitové pytle pro odpadky stravy a pařák na vodu (brutar) k umytí jídelního nádobí. Kapacita jedné jídelny umožňovala konzumovat stravu současně 75 až 90 vojákům.

V místě denního odpočinku byla jako první po příjezdu vojsk provedena technická kontrola všech vozidel, lékaři a příslušníci obvodu dělali kontrolu zdravotního stavu vojáků. V dalším vojáci pak měli čas na osobní hygienu a byla vydávána po jednotkách teplá strava. Řidiči a velitelé po uskutečnění kontroly vozidel postupně odcházeli k odpočinku.

Velení týlu při přesunu vojsk na velké vzdálenosti je zapotřebí především zaměřit na:

— včasné a úplné přijetí rozhodnutí o týlovém zabezpečení vojsk, vydání týlového rozkazu (nařízení) a jeho předání vykonavatelům,

— provedení podle časových možností u svazku (útvary) krátké součinnosti porady s cílem sjednotit organizaci týlového zabezpečení přesunu a činnost týlových funkcionářů,

— organizaci kontrolní činnosti u podřízených týmů s cílem poskytnutí pomoci při plnění úkolů,

— stanovení systému týlových hlášení, v němž by mělo být zahrnuto: pohotovost týlu k přesunu, převzetí předsunovaných sil a zásob, ukončení doplňování pohonných hmot a výdej teplé stravy před zahájením přesunu a při zastávce, doplnění zásob, zaujetí prostoru při zastávce i po ukončení přesunu, doplnění pohonných hmot a obnovení pohyblivých zásob materiálu v novém prostoru (mimořádně důležitá hlášení je nezbytné předkládat ihned).

Potvrdilo se, že za přesunu je výhodné, aby ZT divize (útvary) byl na velitelském stanovišti, nebo s náčelníkem služby pohonných hmot a náčelníkem proviantní služby vyjel s dostatečným časovým předstihem do prostoru zastávky (denního odpočinku, nového prostoru rozmístění) a v nich společně prověřili připravenost týlového zabezpečení, především organizaci doplňování pohonných hmot, přípravu a výdej teplé stravy. Osvědčilo se, že s týlovým velitelským stanovištěm se přesunoval i náčelník organizačně plánovací skupiny.

Při přesunu svazku (útvary) po dvou osách se ukázalo, že je vhodné, aby prapor materiálního zabezpečení (rota týlového zabezpečení) byl rozdělen na dvě části. Jedné části pak bude velel organický velitel, druhé části jeho zástupce.

Osvědčilo se také, že v rozchodišti na každé ose byl jeden z funkcionářů týlu svazku (útvary), který přijímal od velitelů, podřízených týlových funkcionářů a velitelů týlových jednotek informace o stavu týlu a týlovém zabezpečení. Tím ZT získal přehled a podle potřeby upřesňoval přesunujícím se týmům organizaci týlového zabezpečení, popřípadě přijímal opatření k odstranění zjištěných nedostatků.

Je nutné, aby v novém prostoru většina týlových funkcionářů poskytovala nutnou pomoc podřízeným. ZT na velitelském stanovišti si upřesní bojovou situaci, popř. v souladu s přijatou metodikou se zúčastní zplánování týlového zabezpečení dalšího bojového úkolu.

Spojení za přesunu mezi týlovými velitelskými stanovišti je třeba udržovat všemi prostředky. Rádiovými stanicemi, pokud je povolen jejich provoz, pak předávat pouze krátká hesla a signály. K předání zpráv je možné využívat především kontrolních míst a orgánů pořádkové služby.

Zásadou velení týlu je, aby všechny úkoly týlového zabezpečení přesunu byly splněny již do jeho zahájení, včas předány vykonavatelům a prověřeno jejich pochopení. V průběhu přesunu již provádět pouze nejn nutnější upřesnění. Všemi silami a prostředky pomáhat plnit úkoly u podřízených.

□

Z těchto zásad a získaných praktických zkušeností při procvičování přesunů vojsk na velké vzdálenosti lze udělat závěr, že úspěch týlového zabezpečení při těchto přesunech závisí především na kvalitním zplánování, předání úkolů podřízeným a účinné pomoci při plnění úkolů, zejména do zahájení přesunu. Pak při dobré organizaci práce, nadšení lidí a úplném materiálním a zdravotnickém zabezpečení lze úkoly úspěšně splnit i v zimě.

Ženíjní zabezpečení soudobého boje

Redakčně upravený a zkrácený článek generálmajora A. N. Limna, kandidáta vojenských věd, docenta a plukovníka V. K. Šamšunova, kandidáta vojenských věd, docenta, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ č. 3/1985.

Vývoj nových druhů zbraní a bojové techniky a vybavení vojsk těmito prostředky ovlivňují určujícím způsobem rozvoj forem přípravy a vedení boje, metody práce velitelů, štábů i politických pracovníků při velení vojskům.

Značný vliv mají soudobé zbraně i na ženijní zabezpečení bojové činnosti vojsk, které stejně jako vševojskový boj nabývá na objemovém charakteru, neboť probíhá na zemi i ve vzduchu, pod vodou i pod zemí, na široké frontě a ve velké hloubce. Jak potvrzují zkušenosti z lokálních válek a z přípravy ozbrojených sil NATO, odráží se tato skutečnost při plnění řady úkolů ženijního zabezpečení za širokého použití vrtulníků, aeromobilních, ženijních jednotek a ženijních strojů schopných letecké přepravy, prostředků minování na dálku a odminování, letecké přepravy ženijní munice a konstrukcí do prostorů plnění úkolů, zabezpečení činnosti vojsk v podzemních komunikacích a perspektivně ve zřizování zátarasů, schopných ničit pozemní a nízkoleťící cíle. Avšak otázky ženijního zabezpečení objemového boje jsou problémové a vyžadují podrobné rozpracování.

Cílem tohoto článku je ukázat vliv nových prostředků ozbrojeného zápasu na obsah a organizaci plnění hlavních úkolů ženijního zabezpečení vojsk v soudobém boji.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a z lokálních válek svědčí o tom, že nejdůležitějšími úkoly ženijního zabezpečení jsou:

- ženijní průzkum nepřítelů, terénu a objektů,
- opevňovací budování postavení, prostorů rozmístění jednotek a míst velení,
- ženijní opatření v rámci maskování,
- ženijní opatření k ničení,
- zřizování ženijních zátarasů a zřizování průchodů v nich,
- odminování terénu a objektů,
- příprava a udržování cest pro přesun a manévr vojsky,
- zřizování a udržování přepravišť atd.

Tyto úkoly zpravidla plní všechny druhy vojsk a speciální vojska. K plnění nejsložitějších úkolů, které vyžadují zvláštní přípravu lidí a použití speciální techniky, se používají ženijní jednotky.

Ženijní průzkum zjišťuje charakter a stupeň ženijního vybudování postavení a prostorů zaujímaných nepřítelem, systém jeho zátarasů, průchodnost terénu a jeho ochranné a maskovací vlastnosti, úseky vhodné pro násilný přechod vodních překážek apod. Uskutečňují jej jednak ženijní průzkumné jednotky, všechny druhy vojskového průzkumu a také bezprostředně jednotky druhů vojsk.

V podmínkách použití nových prostředků ničení a minování prudce vzrostla dynamičnost ženijní situace. Soudobý boj vyžaduje mít v co nejkratší době údaje o změnách v terénu po jaderných a palebných úderech, o rozsahu, místě a době uskutečnění minování na dálku, možných směrech obejití velkých rozrušených prostorů a zátarasů, vhodných místech pro zřízení přepravišť, existenci a rozměrech neviditelných prostorů, který lze využít k ochraně vojsk proti vysoce přesným zbraním atd. Podle názoru zahraničních vojenských odborníků lze tyto úkoly spolehlivě plnit jen za velice širokého použití speciálních ženijních průzkumných vozidel, vrtulníků a rozličných řízených a samostatně působících vzdušných prostředků (např. bezpilotních prostředků) vybavených zařízením pro dálkové vyhledávání min a zjišťování průchodnosti terénu, speciálními přístroji, způsobilými zjišťovat ukryté a zamaskované objekty apod. Tak např. v americké armádě je plánováno využít na vrtulnících upevněné minohledáčky Metra, které umožňují zjistit kovové miny položené na povrchu terénu do vzdálenosti 1 km. Předpokládá se také vybavovat vrtulníky speciálními penetrometry pro zjišťování stupně průchodnosti terénu a speciálními fotografickými, tepelnými, radiolokačními a dalšími průzkumnými přístroji ke zjišťování a rozpoznávání skrytých objektů.

Lze souhlasit s názorem, že použití vysoce přesných zbraní nepřítelem a munice vyšší mohutnosti klade velmi vysoké požadavky na opevňovací práce v terénu a na maskování vojsk.

Je třeba především vidět, že s rozvojem prostředků ničení **charakter ženijního budování a konstrukce zařízení se stále zdokonalují**. Když se v armádách zemí NATO objevily nové druhy konvenčních zbraní, včetně vysoce přesných, jaderná munice malé a velmi malé mohutnosti a perspektivně i různých druhů zbraní založených na využití nově objevených fyzikálních vlastnostech, vznikla potřeba budovat v krátkých lhůtách pohotovostní úkryty nejen pro četn a rotu, ale pro každé družstvo, obsluhu a osádku. To umožňuje současně řešit problémy zvyšování ochrany vojsk a zkrácení doby na zaujetí palebných postavení. Při budování úkrytů na místech velení je třeba předvídat dodatečná opatření k ochraně jejich vnitřního zařízení proti elektromagnetickému impulsu jaderného výbuchu. Zahraniční vojenští odborníci vyslovili názor, že k nim patří zřízení elektromagnetických stínítek a také zvýšení stínících vlastností železobetonových a kovových konstrukcí, používaných při budování opevněných objektů. Do jisté míry se jeví jako stínící materiál i hydroizolace.

Americká armáda je vyzbrojena municí s velkoplošným účinkem, která svým ničivým působením tlakové vlny je ekvivalentní jaderné municí malé mohutnosti. Podstatnou zvláštností jejího účinku je schopnost vytvářet před výbuchem tepelnou vzduchovou směs, která proniká do nehermeticky uzavřených prostorů a tvaruje se podle profilu reliéfu terénu. Proto před jejím ničivým účinkem nechrání ani zvlněný terén ani otevřené ochranné stavby. Nebudou-li přijata speciální opatření, může ničit i odolné uzavřené ochranné objekty, neboť do nich pronikne ventilacíními či jinými otvory. To vyžaduje zabezpečit je spolehlivou hermetizací, ochranou vchodů, filtračním a ventilačním zařízením apod.

Na zvláštním významu nabývá ženijní úprava terénu za použití neutronové munice

nepřítele. Ta má poloměr pásma ničení pronikavou radiací přibližně dvakrát větší než při výbuchu jaderného náboje stejné mohutnosti.

Na základě hodnocení zahraničních vojenských odborníků může sloužit jako ochrana proti neutronovému záření voda, parafín, polyetylén a další látky obsahující vodík. Přesto však zůstává neefektivnější a dostupná pro hromadné využití vojsky v polních podmínkách zemina, zvláště vlhká. Vždyť nasýpaná vrstva zeminy o síle 90 cm zeslabuje tok neutronů přibližně 100krát a pancíř o síle 250 mm všeho všudy 2krát. Kromě toho pohlcené neutrony pancířem pronikají k osádce jako smrtící gama záření.

Proto k ochraně osob proti neutronovým zbraňům je zapotřebí používat v široké míře ochranné stavby, zesílené proti radiaci (nakryté a uzavřené). Podle zahraničních materiálů se odolnosti docílí zvlhčováním a přechováním zeminy, která tvoří nakrytí, zvětšením její vrstvy a částečně změnou konstrukce vstupu do objektu.

Při řešení problematiky ženíjní úpravy terénu je třeba počítat s tím, že nepřítel v boji použije pravděpodobně i infrazvukové zbraně, munici s hlubokým průnikem a další nové prostředky ničení. Kromě toho vojenské velení USA už nyní plánuje použití řízených střel s plochou dráhou letu, vybavených kazetovou hlavicí s náboji probíjejícími beton a schopnými vyřadit z činnosti místo velení a další dobře ukryté důležité objekty. Z toho plyne, že pro zvýšení ochranných vlastností úkrytů proti působení této munice je zapotřebí buď podstatně zvýšit výšku nakrytí, což není vždy účelné, nebo použít složitější konstrukce, např. s pružnými mezivrstvami, odrazové clony, velmi pevné materiály a dělat další opatření.

Ve všech případech se zkoumá tendence růstu vynakládané práce a spotřeba materiálu při budování objektů. Mimo toho pracnost ženíjní úpravy terénu značně vzrůstá především pro nutnost budovat odolné úkryty v krátkých lhůtách nejen pro první sledy a místa velení, ale i pro druhé sledy (zálohy), jejichž zranitelnost ztlačí stoupla v souvislosti se zavedením vysoce přesných zbraní do výzbroje armád USA i NATO a zvláště s přijetím koncepce hlubokého působení na protivníka. Z tohoto důvodu se stalo zabezpečení požadovaného stupně odolnosti vševojskového svazku při zvýšené mohutnosti a přesnosti úderů a současném podstatném zkrácení lhůt potřebných na vybudování ochranných staveb jedním ze základních problémů ženíjní úpravy terénu v současných podmínkách.

Z našeho hlediska je třeba řešení v první řadě hledat v dalším zdokonalování skládacích konstrukcí a ve vybavení jednotek lehkými mobilními soupravami, které je možné vícenásobně použít, a přitom zajišťují komplexní ochranu proti prostředkům ničení. Takové soupravy lze převážet na bojových a dopravních vozidlech společně s obsluhou s tím, aby jednotky mohly okamžitě při zaujímání postavení nebo prostorů zahájit budování úkrytů a neztrácet čas přípravou materiálu z místních zdrojů a čekáním na dovoz konstrukcí opevňovacích objektů průmyslové výroby. Vhodné je taky používat pytle na zeminu a další přepravitelné přípravky, zařízení a materiál. To vše spolu s použitím trhavin umožní několikrát zkrátit dobu vybudování objektů. Efektivnost ženíjní úpravy terénu je možné podstatně zvýšit také použitím skládacích stavebnicových panelových úkrytů. Různé kombinace panelů umožňují budovat objekty různých tvarů a určení.

Nezbytnou podmínkou pro zkrácení doby ženíjní úpravy terénu je:

- zvýšení úrovně mechanizace úpravy dna stavebních jam a montáže prvků pohotovostních úkrytů a krytů včetně vybavení veškeré techniky zařízením pro samozaobloubení,
- vybavení ženíjních strojů ochranným zařízením proti vysoce přesným zbraňům,
- dovedné využívání maskovacích a ochranných vlastností terénu,

— promyšlená organizace při plnění úkolů a včasné přidělování ženijních prostředků jednotkám druhů vojsk,

— použití pojízdných zařízení pro výrobu prvků opevňovacích objektů přímo v postaveních a prostorech zaujímaných vojsky.

Důležitý význam pro ochranu útvarů (jednotek) proti současným zbraním mají včasné a kvalitně udělané ženijní opatření v rámci maskování. Vojska musí počítat s tím, že nepřítel použije komplet optických, tepelných, radiolokačních a dalších průzkumných prostředků a také současně moderní zbraně. Je nutné počítat i se zvýšenou účinností průzkumných prostředků z hlediska zjišťování a rozpoznávání cílů, především prostředků vzdušného a kosmického průzkumu armád států NATO. Vždyť podle zahraničních vojenských odborníků dosahuje pravděpodobnost zjištění cílů průzkumnými letouny a průzkumnými palebnými komplety PLSS a Assault Breaker v současnosti 0,8 až 0,9. Zkušenosti z války na Blízkém východě svědčí o tom, že možnosti průzkumu narůstají, a že ohromné nasycení vojsk bojovou technikou prudce zvýšilo požadavky na maskování, především na vypracování a dovedné využívání velmi účinných tabulkových maskovacích prostředků a různé imitátory klamných cílů (nástrah). V souvislosti s tím pak vzrostla úloha skryté činnosti, včetně noční činnosti a za snížené viditelnosti a také pravidelné směny zaujatých prostorů a dovedného (v rámci rozumných možností) rozptýlení vojsk.

Na zvláštním významu při ochraně útvarů (jednotek) proti vysoce přesným zbraním nepřítel i proti jeho průzkumným palebným systémům nabývá včasné splnění ženijních opatření. Vzhledem k jejich takticko-technickým údajům je nutné přednostně uskutečňovat opatření radiolokačního a tepelného maskování vojsk jak v zaujímaných prostorech, tak i za přesunu.

Pro skrytí jednotlivých objektů lze úspěšně použít maskovací komplety a stínící masky. Americká armáda má ve výzbroji např. maskovací komplety, které zabezpečují ochranu proti vizuálnímu pozorování optickými průzkumnými prostředky. Mohou radiolokační paprsek rozptylovat nebo propouštět. Doba na montáž masky o pěti modulačních prvcích nepřevyšuje 5 minut. Jako ochrana proti radiolokačnímu průzkumu se zpravidla používá radiolokační rušení. Dobré výsledky při skrytí vojsk proti optickému a laserovému průzkumu poskytují aerosolové clony.

Tepelného maskování se dosahuje zpravidla uskutečněním takových opatření, která směřují ke snížení tepelného kontrastu a také použitím tepelných imitátorů. Tak např. zahraniční vojenští odborníci předpokládají k ochraně objektů vyzařujících teplo používat tepelnou ochrannou plachtu, ventilátor s výfukovým potrubím a maskovací síť.

Pro skrytí bojových a dopravních vozidel a někdy i ženijních opevňovacích objektů se ve velké míře využívají a stále zdokonalují maskovací nátěry. Podle zahraničního tisku mají v USA vyvinuty barvy, které zeslabují vyzařování objektů v blízkosti oblasti infračerveného záření elektromagnetických vln. Značně snižují pravděpodobnost zjištění objektů prostředky citlivými na infračervené záření a účinnost použití nepřátelských raket s infračervenými samonaváděcími hlavicemi.

K působení proti novým vysoce účinným zbraňovým systémům plánují v armádách států NATO použití kouřové munice, generátorů a termodynamických přístrojů.

Zvláštní pozornost je věnována komplexním soupravám pro maskování objektů. Tak např. podobná souprava amerického tanku M 60 zahrnuje: maskovací nátěry, maskovací síť s konstrukcí k upevnění, dýmové granátometry, termodynamický přístroj a teplo rozptylující stínění motoru.

Zkušenosti z minulých válek svědčí o nutnosti včas budovat klamné prostory (postavení), cesty, přepraviště a další objekty, které imitují příznaky činnosti, charakteristické zejména pro daný objekt. Mimo to v klamných prostorech (postaveních) současně

se zřizováním maket a objektů je zapotřebí imitovat i jejich skrytí, aby měl nepřítel dojem nezdařeně uskutečněného nebo neúplného, ledabylého maskování. V dnešních podmínkách roste také význam vytváření klamných cílů a objektů ve skutečných prostorech rozmístění vojsk.

Zahraniční vojenská odborníci soudí, že pouze komplexní použití racionálních opatření vojsky umožňuje docílit efektu maskování a zabezpečit jejich odolnost a překvapivou činnost. Perspektivní maskovací prostředky musí skrývat útvary (jednotky) před nepřátelskými průzkumnými prostředky v celém spektru elektromagnetických vln, za všech povětrnostních podmínek, musí být kompaktní, z hlediska údržby jednoduché a do pracovní polohy musí být uváděny co nejrychleji.

Je známo, že v soudobém boji v široké míře se používají ženiijní zátarasy. V obraně je např. stanoveno zřizovat je podle pevně určeného systému. Ten zahrnuje veškeré druhy zátarasů, které jsou zřizovány jak při přípravě, tak i v průběhu bojové činnosti v souladu s jejím zámyslem, ve spojení s palebným systémem a přírodními překážkami.

Pozemní a vzdušný charakter boje, jak předvídají zahraniční vojenská odborníci, vyžaduje vytvářet prostorový systém zátarasů, schopný ničit jak pozemní, tak i nízkou letící cíle na široké frontě a do celé hloubky sestavy vlastních vojsk i nepřítel za narůstající úlohy vzdušné sféry. Zkušenosti z lokálních válek potvrzují, že v armádách kapitalistických států nabývaly na širokém využití vrtulníky různého určení a také lety letounů v malých výškách. K ničení těchto cílů a raket na jejich konečné dráze letu v systému zátarasů je účelné mít nový prvek — protivrtulníkové, protiletadlové a protiraketové minové pole. Tato pole mohou být zřizována na směrech hlavního úderu nepřítel, v prostorech předpokládaného vysazení taktických vzdušných výsadků a aeromobilních jednotek, v nejpravděpodobnějších pásmech průletu vrtulníků, letounů a raket. Mimo to se počítá se zaminováním přistávacích ploch a letišť, na kterých je umístěno letectvo nepřítel.

Ke zřizování zátarasů v průběhu bojové činnosti v armádách států NATO stále ve větší míře se používají dělostřelecké, raketové a letecké systémy minování na dálku. Minová pole mohou být zřizována na čarách rozvinutí prvních sledů a na osách přesunu druhých sledů a také v prostorech rozvinování míst velení. Je velmi důležité včas mít údaje pro přesné určení prostorů a času kladení min. Proto se doporučuje používat spolu se systémem minování na dálku také průzkumné signalizační přístroje, dopravované na nepřátelské území dělostřelectvem, letouny či vrtulníky. Zprávu o tom, že se nepřátelská vojska přibližují k určenému prostoru minování lze získat také televizním přenosem vzdušného průzkumu nebo ze sítě REB. Jak bylo poznamenáno v zahraničním tisku, zvláštní pozornost je věnována použití minování na dálku ve spojení s údery průzkumných palebných systémů, dělostřelectva a letectva.

Pro úspěšné vedení vševojskového boje nabývá na stále větší význam **zřizování průchodů v zátarasech a závalech, odminování terénu a objektů**. To je podmíněno přijetím koncepce „pozemní minové války“ v armádě USA a armádách ostatních států NATO, která předpokládá hromadné použití výbušných zátarasů jak před bráněnými postaveními, tak i zaminování cest pro přesun a manévr v prostorech rozmístění vojsk, míst velení a jiných objektů protivníka. V takových podmínkách je účelné síly a prostředky průzkumu členit do sledů a překonávat zátarasy v celé hloubce bojové, předbojové i pochodové sestavy vševojskového svazku a rovněž zabezpečovat jejich nepřetržitou pohotovost. Aby se snížily ztráty v důsledku použití nepřátelských systémů minování na dálku je nutné včas je umlčet palbou dělostřelectva a úderů letectva.

Je třeba počítat s tím, že použití nepřátelských vysoce přesných zbraní značně zvyšuje zranitelnost vojsk v průběhu překonávání zátarasů včetně průchodů. Přitom se zpravidla snižuje tempo jejich postupu, omezuje se manévr, hromadí bojová technika,

a tím i zvětšuje pravděpodobnost jejich zničení raketami, granáty a minami se samonaváděcími hlavicemi. Proto je třeba včas proti těmto prostředkům dělat vhodná opatření. Podle názorů zahraničních vojenských odborníků je zapotřebí k ochraně bojové techniky proti vysoce přesným zbraním při překonávání zátarasů zřizovat podél příjezdových cest a průchodů radiolokační, tepelné a optické klamné cíle (jsou zhotoveny vzhledově jako přesné imitátory nebo objemové zářeje); vytvářet klamné průchody a cesty pomocí imitátorů cílů, využívat dýmové clony, umělá mračna apod.

K jednomu z opatření působení proti nepřátelským vysoce přesným zbraním patří také zaminování pozemních prvků průzkumných palebných systémů. Minová pole mohou být zřizována především v prostorech rozvíjení středisek řízení a zpracování průzkumných informací, v odpalovacích a palebných postaveních prostředků ničení, na letištích atp. Bude to bezesporu účinné, neboť vyřazení byt jen jednoho článku systému nové zbraně nebo zpoždění v činnosti znamená zmaření palebného úkolu.

Spolu s plněním opatření, která vyžadují použití technických prostředků, je účelné udělat i organizační a technická opatření. Jde totiž o to, aby bylo dovedně využíváno maskovacích a ochranných vlastností terénu při určování míst průchodů, cest vyjít k nim, volby prostorů rozmístění ženijních jednotek a os přesunu k vytyčeným čarám a rovněž uskutečnění jejich rozptýlení při plnění úkolů. Neméně důležitý význam má i vytváření vysoce pohyblivých záloh sil a prostředků odtarasování k doplnění možných ztrát. Zahraniční vojenští odborníci dále počítají s tím, že ženijní stroje budou vybaveny prostředky působení proti naváděcím systémům současných zbraní (tepelnými clonami, radiolokačními pokrývky atd.).

Za určitých podmínek je možné mezi přesné zbraně počítat také samonaváděcí miny se zvětšeným dálkovým účinkem, které nepřítel plánuje ve velkém rozsahu používat při zřizování zátarasů. Tyto miny mají systém pro vyhledávání cíle, odpálení a bojovou nálož přesného navedení a představují určitý druh ženijních průzkumných palebných systémů. Základní způsob boje proti nim spočívá v jejich nepřetržitém zjišťování a ničení. Předpokládané použití samonaváděcích min nepřitelem vyžaduje udělat v minových polích nejen běžné průchody, ale prověrku položení takových min v širokých pásech na obou stranách průchodu. Prakticky je zapotřebí při překonávání zátarasů v pásmu činnosti útvaru udělat plošné odminování terénu. Současně je nutné počítat s delší dobou než dosud, dále vyčleňovat více sil a prostředků pro splnění tohoto úkolu a nově organizovat pořádkovou službu. Ve své podstatě to znamená zdokonalovat a v řadě případů i měnit taktiku ženijních vojsk i druhů vojsk.

Vysoké bojeschopnosti a odolnosti vojsk je možné v soudobém boji dosáhnout rovněž jejich včasným vyvedením zpod možných úderů vysoce přesných zbraní, rychlou směnou odpalovacích a palebných postavení vlastních prostředků ničení atd.

K zabezpečení vysokých temp manévru silami a prostředky bude mít velký vliv kvalitní splnění úkolu při **úpravě a údržbě cest**. Jeho splnění, jak potvrzují zkušenosti z lokálních válek, je možné dosáhnout v krátkých časových lhůtách pouze za maximálního využití současných cest s vysokou propustností, za hromadného použití vysoce mobilních ženijních jednotek a letecky přepravitelných skládacích mostních konstrukcí, efektivního využití silničních strojů, doprovodných mostů, vrtulníků a dalších ženijních prostředků. Dále se nesmí zapomínat na splnění závažných opatření ke zvýšení životnosti cest a techniky, která se po nich bude přesunovat. Toho se může dosáhnout jedině:

- jejich správnou volbou s co největším využitím ochranných a maskovacích vlastností terénu,
- přípravou objížděk a objездů nejzranitelnějších úseků a objektů,
- zřizováním záložních přepravišť přes vodní překážky, ponořených mostů, vytvářením záloh skládacích mostních a silničních konstrukcí.

Přitom sousední cesty musí být od sebe vzdáleny tak, aby nebyly proudy přesunujících se vojsk zničeny jednou jadernou náloží střední mohutnosti.

K ochraně přesunujících se bojové techniky na připravených cestách proti vysoce přesným zbraním je možné využít optické a radiolokační skryty (stíny) vytvořené reliéfem a terénními předměty; na pozorovatelných úsecích lze podél cest zřizovat tepelné a radiolokační klamně cíle. Je zapotřebí budovat klamně cesty a na otevřených úsecích rozmísťovat radiolokační koutové odražeče. Podle údajů zahraničního tisku lze ke snížení výkonu tepelného vyzařování přesunu tankové techniky stínit nejteplejší části, používat tepelné izolační materiály a přidávat do paliva různé přípravky.

Za současného použití prostředků ničení a minování na dálku nebude úkol obnovy cest v jejich plné délce pouze ženijními jednotkami, vyčleněnými na jejich údržbu, vždy splněn. Z toho je zřejmé, že je třeba přesun zabezpečovat také vlastními silami vojsk. To znamená rozdělit ženijní jednotky, tanky a tahače s návěsným buldozerovým zařízením po proudech a také vybavit všechna vozidla prostředky pro zvýšení průchodnosti a pro odminování.

Při organizování údržby zvolených cest a mostových přepravišť je třeba počítat s tím, že v průběhu boje dojde k jejich opětovnému zničení. Proto je nutné počítat s vytvořením vysoce mobilních ženijních záloh složených z letecky přepravitelných ženijních silničních a ženijních silničních mostních jednotek rozdělených podél fronty i do hloubky; se soustředěním zásob stavebního materiálu poblíž mostů a jiných silničních staveb; s uskutečněním velkých manévru pomocí vrtulníků s ženijními silami a prostředky pro obnovu zničených objektů.

Jedním z důležitých úkolů zůstává **ženijní zabezpečení násilného přechodu vodních překážek**. Jeho splnění má několik aspektů. Především jde o otázku zabezpečení vysokých temp přepravy vojsk přes vodní překážku. V současné době jsou možnosti vševojskového svazku z hlediska samostatnosti plnění tohoto úkolu velmi dobré. Motostřelecké jednotky vyzbrojené plovoucími bojovými vozidly pěchoty a obrněnými transportéry mohou překonávat malé a střední toky z chodu a na široké frontě. Tanky vybavené příslušným zařízením jsou schopny se pohybovat pod vodou v hloubce do 5 i více metrů. To vše napomáhá úspěšně překonávat vodní překážky. Ale celý svazek zatím ještě nemůže samostatně překonávat překážky, protože je vyzbrojen určitým množstvím neplovoucích bojové, speciální a jiné techniky (dělostřelecké, prostředků PVO a další). Ne vždy se bude samostatně plovoucí bojová technika přepravovat v podmínkách velkých rychlostí vodních toků, vlnobití, strmých nebo rozbahněných břehů apod. Proto při násilném přechodu vodních překážek musí vševojskový svazek zřizovat a udržovat plavidlová, přívozová a mostová přepraviště silami ženijního vojska. Je nutné poznamenat, že dosud používané přepravní prostředky (samohybné prámy a pontonové soupravy, mechanizované a doprovodné mosty atd.) v podstatě odpovídají požadavkům na ně kladeným. Přitom se stále zdokonalují a zvyšují jejich možnosti letecké přepravitelnosti a zkracování doby jejich přípravy k použití. Dalo by se říci, že problém ženijního zabezpečení násilného přechodu vodních překážek je prakticky vyřešen. Je tomu skutečně tak, pokud nebereme v úvahu rychle rostoucí možnosti nepřítele při zřizování těžko překonatelných zátarasů. Jestliže v letech Velké vlastenecké války při rozhodném postupu vojsk k vodním překážkám nestačil nepřítel zpravidla zříditi zátarasy v úsecích násilného přechodu a neměl účinné prostředky k rychlému manévru na ohrožené směry, pak se dnes situace od základu změnila.

Má-li nepřítel k dispozici systému minování na dálku, může hromadně zřizovat zátarasy na libovolných úsecích násilného přechodu. Navíc je schopen minování opakovat spolu s palebným ničením. Proto v současných podmínkách bez přijetí potřebných a účelných opatření k odminování břehů a vodní překážky, ale i bez systematické kon-

troly na přítomnost min na úsecích násilného přechodu se zpravidla neobejdeme. Z toho důvodu je zapotřebí i při násilném přechodu vodní překážky z chodu na široké frontě zřizovat průchody pro každé plovoucí vozidlo prvního sledu, nebo v co nejkratší době uskutečnit souvislé odminování jednotlivých úseků řeky (kanálu), což je prakticky velmi složité. Na základě toho se stává problém odminování míst pro přepraviště v omezené době jedním z nejaktuálnějších. Za takové situace nabývá na významu odvažná a rozhodná činnost vojsk pro dobytí a udržení stálých mostů, přeprava jednotek přes vodní překážku vzduchem, ochrana přepravišť proti plovoucím samonaváděcím minám a torpédům.

Soudobé zbraně kladou zvýšené nároky na **zabezpečení životnosti vojsk a přepravišť**. Z našeho pohledu je nutné ke snížení účinnosti těchto zbraní přijímat organizační taktická opatření, jejichž uskutečnění by vyžadovalo:

- volbu způsobu přepravy,
- využívání přírodních masek a neviditelných prostorů ke skrytí prostorů soustředění vojsk a přepravních prostředků, úseků násilného přechodu vodní překážky a příjezdových cest k nim,
- pravidelnou směnu pruhů mostů s dodržením přípustné doby jejich funkčního použití na jednom místě,
- rozptýlení hlavních a záložních přepravišť s ohledem na možné použití jaderných a konvenčních vysoce přesných zbraní a spolehlivá jejich obrana prostředky PVO a REB.

Velmi důležité je také předvídat vyčlenění a stálé obnovování zálohy ženijních sil a prostředků k zabezpečení násilného přechodu vodních překážek a plnění ženijních opatření z hlediska skrytí skutečných a ukázaní klamných přepravišť.

Přepraviště lze skrytí vytvořením aerosolových clon a radiolokačních polí. Aby se nepodařilo nepříteli zjistit jejich přesnou polohu musí zadýmovaný prostor značně přesahovat rozlohu skrývaného objektu. Takové clony je vhodné používat i na klamných směrech.

K boji se samonaváděcími zbraněmi cestou přemístění bodu pro samonavedení doporučují zahraniční odborníci zřizovat tepelné a radiolokační klamné cíle na vypočítané vzdálenosti od mostů a přepravních prostředků. Je možné je také zřizovat podél příjezdových cest jednotek k přepravištím.

Životnost přepravišť lze také zvýšit vytvářením klamných mostů pomocí radiolokačních koutových odražečů, překrývat je dýmovými clonami nebo využívat prostředky z místních zdrojů. Ke klamnému mostu musí vést také cesty, na kterých se zpravidla rozmísťují makety techniky spolu s tepelnými a radiolokačními imitátory. Takové mosty je účelné periodicky převážet na směry skutečných mostů po manévru posledních na nové místo. Napodobovat je možné taky soustředění techniky na břehu mezi přepravišti.

Jedním z nejučinnějších způsobů zvýšení životnosti přepravišť, jak potvrzují zkušenosti z 2. světové války, je zřízení ponořených mostů, po nichž se uskutečňovala přeprava zpravidla v noci a pod ochranou dýmových clon.

Ženíjní zabezpečení boje s použitím vysoce účinných zbraní se stává stále složitější, tak jak narůstá objem úkolů, tak i lhůty pro jejich splnění se rychle zkracují. V mnoha případech je zapotřebí novým způsobem řešit otázky přípravy druhů vojsk a speciální taktické přípravy ženijního vojska, jejich vybavení mobilní ženijní výzbrojí, organizačně systematizovanou strukturou a rozpracování účinných způsobů plnění úkolů.

z kapitalistických armád

Major Ladislav Hrbáček

Americká politika vůči Blízkému a Střednímu východu

Opatření americké vlády vůči zemím Blízkého a Středního východu vychází z dlouhodobých politických a vojenských cílů Spojených států v těchto regionech. Sledují především cíl zastavit nebo alespoň eliminovat rostoucí politický vliv Sovětského svazu v arabských zemích a v Íránu, získat rozhodující vliv na formování a realizaci vnitřní, zahraniční a vojenské politiky jednotlivých států oblasti, zabezpečit si trvalou vojenskou přítomnost v arabských zemích v bezprostřední blízkosti jižní hranice SSSR, která by pro něho představovala reálnou hrozbu.

Vláda Spojených států amerických však nedosáhla od podepsání separátní mírové smlouvy mezi Egyptskou arabskou republikou (EAR) a Izraelem v březnu roku 1979 na Blízkém a Středním východě žádného výrazného zahraničně politického úspěchu. Všechny snahy USA a jejich hlavního spojence v tomto regionu Izraele rozšířit dohody z Camp Davidu na další arabské státy ztroskotaly. Náзорně rozdíl mezi USA a Izraelem na jedné a arabskými zeměmi na druhé straně na řešení palestinské otázky jako základního předpokladu celkového urovnání krize na Blízkém východě se nepodařilo překonat. Záměr Reaganovy

administrativy dosáhnout na Blízkém a Středním východě takového postavení, aby byla schopna rozhodovat o vývoji situace v oblasti ve prospěch imperialismu a zastavit další růst národně osvobozenického hnutí, zmařily především aktivní cílevědomá politika Sovětského svazu a ostatních socialistických zemí a rozhodné postoje pokrokových arabských států.

Vývoj vojenskopolitické situace na Blízkém a Středním východě od počátku 80. let výrazně ovlivnily pád režimu šáha Rézy Páhaviho a vítězství islámské revoluce s protiamerickým charakterem v Íránu v roce 1980, nástup Mubarakova vedení k moci v Egyptě po atentátu na Avara Sadata na podzim roku 1981, následné ochlazení izraelsko-egyptských vztahů a zejména nová vojenská agrese Izraele proti Libanonu v polovině roku 1982, která výrazně přispěla k dlouhodobé stagnaci v procesu jednání o vyřešení krize na Blízkém východě. Vlády arabských zemí ztratily důvěru v Reaganovu administrativu, zvláště v její schopnost a ochotu vyvinout nátlak na izraelskou vládu, aby učinila alespoň dílčí ústupky. Arabské země nezměnily svá stanoviska k otázce urovnání krize ani po snahách USA a

Izraele zastrašit je politickým a vojenským nátlakem. Jeho součástí byly mj. izraelský letecký útok na sídlo Organizace pro osvobození Palestiny (OOP) v Tunisu, únosy letounů leteckých společností Egypta a Sýrie i nálet amerických letounů na libyjská města Tripolis a Benghazi. Společným cílem těchto akcí bylo přimět arabské státy, aby se vzdaly podpory OOP a přistoupily na americké a izraelské požadavky. Na Blízkém i Středním východě stále více rostla autorita Sovětského svazu, přičemž arabští představitelé oceňovali zejména jeho zásadovou politiku a podporu spravedlivých požadavků arabských národů jako celku.

Od poloviny 80. let byl vývoj na Blízkém východě stále výrazněji ovlivňován pokračujícím irácko-iránským ozbrojeným konfliktem. Pozornost hlavních arabských států se postupně přesunula na vývoj v Perském zálivu, který zatlačil řešení krize na Blízkém východě, zejména palestinské otázky do pozadí. Ukončení irácko-iránské války se stalo prvořadým zájmem bohatých arabských zemí Perského zálivu, sdružených v Radě pro spolupráci (Bahrajn, Katar, Kuvajt, Omán, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty), zvláště poté, co obě válčící strany zahájily tzv. válku měst a útoku proti pravidlům třetích zemí, dopravní ropu z oblasti. Zvýšily se jejich obavy z možnosti rozšíření irácko-iránského konfliktu a z vývozu islámské iránské revoluce, který by ohrozil monarchistické režimy v arabských zemích oblasti.

Spojené státy se nevzdaly úsilí zajistit si rozhodující vliv na další vnitřní vývoj v Iránu, zejména po smrti imáma Chomejního. Navázaly proto tajné kontakty s prozápadně orientovanými iránskými představiteli a dohodly s nimi dodávky zbraní, náhradních dílů a dalšího vojenského materiálu prostřednictvím Izraele. Po jejich odhalení na podzim roku 1986 se nedůvěra vlád arabských států vůči Reaganově administrativě dále prohloubila. Většina z nich zastávala názor, že USA nejsou schopny do prezidentských voleb v listopadu 1988 dosáhnout zásadnějšího úspěchu při řešení problémů Blízkého a Středního východu.

Rostoucí hrozby Iránu vůči dalším arabským zemím oblasti, zejména vůči Kuvajtu, a probíhající boje na irácko-iránské frontě v blízkosti irácko-kuvajtské státní hranice situaci v Perském zálivu počátkem roku 1987 ještě více zkomplikovaly. Arabské země v této době přikládaly značný význam vrcholné schůzce Organizace islámské konference (26.—29. 1. v Kuvajtu), jež měla vypracovat společné stanovisko

k irácko-iránské válce. Jejich hlavní záměr — přimět prezidenty obou válčících států, aby v průběhu konference zahájili rozhovory o urovnání sporů a zastavení palby — však nebyl splněn, neboť se jí nezúčastnil iránský prezident Chameňef. Převážná většina účastníků se poté shodla v názoru, že není v silách konference podniknout účinné kroky k ukončení války, a proto schválila rezoluci, která se omezila pouze na obecnou výzvu k zastavení bojů. Možnost urovnání konfliktu politickými prostředky se opět oddálila, když iránské vedení odmítlo i závěrečnou a obecně formulovanou rezoluci vrcholné schůzky Organizace islámské konference.

Irán naopak zvýšil počet útoků proti plavidlům třetích zemí, dopravní ropu z oblasti. Navíc začal budovat palebná postavení řízených střel Silkworm čínské výroby, které svým dosahem umožňovaly nejen zasáhnout území arabských států, ale především případně realizovat hrozby iránského vedení o zablokování Hormúzskeho průlivu. Irácká vláda se snažila vtáhnout do řešení konfliktu s Iránem vyspělé kapitalistické státy, zintenzivnila útoky na iránská ropná zařízení a tankery dopravní iránskou ropu, přičemž v květnu 1987 zasáhl irácký bojový letoun i americké vojenské plavidlo.

Spojeným státům za této situace hrozila další ztráta prestiže mezi arabskými zeměmi a omezení vlivu v oblasti. Reaganova administrativa proto rozhodla přijmout opatření, aby takovému možnému vývoji zabránila. Prezident Reagan i přes odmítavé stanovisko značné části Kongresu USA prosadil, aby Spojené státy vyhověly žádosti Kuvajtu a umožnily jeho 11 cisternovým lodím přepravovat ropu pod americkou vlajkou. Současně zvýšil pod záminkou zajištění svobodné plavby počet plavidel vojenského námořnictva USA v Perském a Ománském zálivu a Arabském moři. Americké ministerstvo obrany v této souvislosti vytvořilo pro oblast Perského zálivu a severní části Arabského moře zvláštní velitelství, do jehož podřízenosti přešla též vojenská plavidla doprovázející konvoje kuvajtských tankerů.

Americký prezident vyhlásil i protiránské sankce. Zastavil mj. dodávky amerických spojovacích zařízení, plavidel, lodních a dieselových motorů, náhradních dílů pro letouny a navigačních systémů. Do Spojených států zakázal dovážet iránskou ropu a ropné produkty, textilní a některé potravinářské výrobky. Odmítl však požadavek Kongresu USA na přijetí neomezených protiránských opatření.

Spojené státy se snažily získat pro své záměry vůči Iránu i západoevropské země.

Vyvinuly na ně nátlak, aby rozšířily svůj podíl na ochraně plavby v Perském zálivu. Argumentovali mj. tím, že USA nakupují pouze 5 % ropy vyvážené z oblasti, zatímco západoevropské země 32 % a samotné Japonsko 29 %. Americkému nátlaku podlehl Velká Británie, Francie, Itálie, Belgie a Nizozemí. Německá spolková republika vyslala svá vojenská plavidla do Středozemního moře, kde převzala úlohy amerických vojenských plavidel odvelených do oblasti Perského zálivu.

Vystupňováním politického a vojenského nátlaku na Írán se Spojené státy postavily na stranu arabských zemí, což jim umožnilo alespoň částečně překonat nedůvěru jejich vedoucích představitelů k Reaganově administrativě. Americká vláda současně zahájila rozsáhlou propagandistickou kampaň, kdy se snažila přesvědčit vedoucí činitele arabských zemí, že Spojené státy jsou jediným historickým spojencem zemí Perského zálivu schopným zajistit mír a bezpečnost v oblasti. Za příčinu rostoucího napětí v Perském zálivu přitom označovala rozšiřující se spolupráci Sovětského svazu s Íránem. Pokusila se získat i důvěru iráckého vedení mj. přehodnocením svých postojů k otázkám vojenské spolupráce. Vycházela z hodnocení, že Írák nebude nejméně 10 roků představovat pro Izrael vážné nebezpečí a nezapojí se ani do případného ozbrojeného konfliktu mezi arabskými státy a izraelskou armádou. Reaganova administrativa vyjádřila ochotu vyhovět iráckým požadavkům na prodej vrtulníků a speciálních pum, podílet se na výstavbě závodů na výrobu munice a radiolokačního zařízení, nabídla zajistit dopravu iráckých důstojníků na amerických vojenských školách a vytvořit předpoklady pro perspektivní spolupráci ve vojenském výzkumu a výrobě. Spojené státy začaly iráckému vedení předávat informace o důležitých vojenských a hospodářských objektech na území Íránu, včetně vyhodnocení jejich zranitelných míst, o pohybu iráckých vojsk a místech jejich soustředění. Obě země se dohodly na koordinaci činnosti amerických průzkumných letounů v Perském zálivu s akcemi iráckého vojenského letectva.

Zostřeného napětí v Perském zálivu využívala Reaganova administrativa k předkládání svých požadavků prozápadně orientovaným arabským státům, aby umožnily americkým jednotkám využívat jejich vojenské základny. Arabské země Perského zálivu, sdružené v Radě pro spolupráci (Bahrajn, Katar, Kuvajt, Omán, Saúdská Arábie a Spojené arabské emiráty), navštívili v druhé polovině roku 1987 ministři zahraničí a obrany USA, zvláštní zmocněn-

ci a poradci amerického prezidenta a vojenské delegace na různé úrovni ve snaze dosáhnout změny odmítavého postoje jejich vlád k otázce trvalého poskytnutí vojenských základen pro potřeby amerických ozbrojených sil. Na vedoucí činitele Saúdské Arábie např. naléhali, aby do systému protivzdušné obrany plavidel v Perském zálivu před iráckými útoky začlenili saúdskoarabské letouny E-3A Sentry létajícího systému řízení a uvědomování a stíhací letectvo. Požadovali rovněž, aby Saúdská Arábie umožnila americkým vojenským letounům využívat její vojenské letecké základny a ovlivnila především Spojené arabské emiráty a Bahrajn, aby poskytly přímou i nepřímou pomoc při ochraně plavidel. Americká vláda vyjádřila ochotu vyhovět většině saúdskoarabských požadavků na nákup americké bojové techniky a zbraní a přehodnotit rozhodnutí z května 1987 o zrušení dodávky amerických letounů F-16 pro saúdskoarabské vojenské letectvo, jako kompenzaci za aktivní podíl na realizaci záměrů USA v oblasti. Prezident Reagan v této souvislosti prosadil začátkem října 1987 prodej bojové techniky a zbraní Saúdské Arábii v hodnotě téměř jedné miliardy dolarů i přes odpor značné části Kongresu USA, podporované židovskou lobby.

Saúdskoarabská představitel však souhlasili pouze s rozšířením působnosti letounů E-3A Sentry létajícího systému řízení a uvědomování na vzdušný prostor Hormúzáského průlivu a s umístěním dvou amerických letounů tohoto typu na vojenských základnách na svém území, od nichž velení ozbrojených sil Saúdské Arábie získává poznatky o pohybu iráckých vojsk. Dále umožnili doplňování paliva amerických vrtulníků, které se podílejí na hlídkové činnosti a odminovávání vod Perského zálivu. Uvedená opatření se však již nevztahují na americké stíhací letouny, které mohou použít saúdskoarabské letecké základny pouze v případě technické poruchy, přičemž o každém případě musí příslušné orgány Saúdské Arábie rozhodnout samostatně.

Z ostatních členských zemí Rady pro spolupráci vyhovět americkým požadavkům pouze Kuvajt. Povolil jednotkám pěchoty amerického vojenského námořnictva využívat plošiny ve svých teritoriálních vodách a plavidlům vojenského námořnictva USA, doprovázejícím kuvajtské tankery, vlastní námořní základny pro jejich běžnou údržbu a doplňování pohonnými hmotami a dalším tylovým materiálem.

Reaganově administrativě se tak nepodařilo plně aktivovat dohody o vojenském

spolupráci, dříve podepsané s arabskými zeměmi Perského zálivu, ani získat jejich souhlas s trvalým poskytnutím vojenských základů pro potřeby amerických ozbrojených sil. Členské státy Rady pro spolupráci zatím setrvaly na stanovisku, že je pro ně výhodnější v případě přímého ohrožení Íránem požádat o poskytnutí přímé vojenské pomoci jinou arabskou zemí a teprve podle vývoje situace Spojené státy. Zahájily proto přímá jednání s Egyptem, Jordánskem a Marokem, s nimiž také uzavřely příslušné dohody. Potvrzuje to i zdrženlivé stanovisko arabských zemí k návrhu na vytvoření mezinárodních námořních sil v Perském zálivu, který předložil v průběhu svého pobytu v oblasti začátkem ledna 1988 americký ministr obrany Carlucci. Podle představ Spojených států měly být tyto síly složeny z plavidel vojenského námořnictva USA, členských zemí Severoatlantického paktu a symbolicky arabských zemí, které by společně s Japonskem vyrovnaly svůj podíl finančními prostředky. Jde o reakci americké vlády na návrh Sovětského svazu vytvořit v této oblasti mezinárodní námořní síly pod patronací OSN.

V souvislosti s vývojem situace v Perském zálivu zintenzivnily Spojené státy úsilí o trvalé získání vojenských základů i v dalších prozradně orientovaných arabských zemích. Zájem projevil především o vojenské základny ozbrojených sil Maroka a Egypta, s nimiž ve svých plánech počítají pro případný přesun amerických jednotek zvláště tzv. vojska pro rychlé zasažení do zemí Blízkého a Středního východu, ale také na africký kontinent. Reaganova administrativa využívala především ekonomických potíží obou států a v případě Maroka i snahy krále Hasana II. dosáhnout přijetí země do EHS a o prohloubení vojenské spolupráce se Severoatlantickým paktem.

Maroko vyhovělo americkým požadavkům poskytnutím své vojenské základny Bengerir (severně Marrakés). Spojené státy zahájily začátkem července roku 1987 rekonstrukci její vzletové a přistávací dráhy a vybavování základny nejmodernějším zařízením, aby na ní mohly přistávat dopravní a strategické letouny, a v případě potřeby i americké raketoplány. Americká vláda za to dodá marockému vojenskému letectvu letouny F-16. V Kongresu prosadila rozšíření ekonomické a vojenské pomoci Maroku v roce 1988 na 131 milionů dolarů. Z této částky je určeno 51,5 milionu dolarů na nákup bojové techniky, především tanků M48A5, včetně náhradních dílů a munice.

Vedení Egyptské arabské republiky (EAR) na rozdíl od Maroka zaujímal

k americkým požadavkům zdrženlivější stanoviska. Záměry prezidenta Mubaraka provádět vyváženější politiku a vymáhat se z jednostranné orientace na Spojené státy se však setkaly s odporem Reaganovy administrativy, která ve vztahu k Egyptu využívala především jeho potravinové závislosti na USA, nevyřešenou otázku splatnosti egyptských dluhů za dodávky americké bojové techniky a zbraní v hodnotě 4,5 miliardy dolarů a záměrně ji udržovala otevřenou, ale i slibů poskytnout další zbraňové systémy a umožnit licenční výrobu především tanků M1 Abrams v egyptských zbrojních závodech.

Na proces normalizace sovětsko-egyptských vztahů, zejména pak rozšiřování vojenské spolupráce, reagovala americká vláda nabídkou dodat ozbrojeným silám EAR všechny potřebné zbraně a další vojenský materiál. Spojené státy v roce 1987 dodaly např. egyptskému vojenskému letectvu pět letounů E-2C Hawkeye létajících střediska řízení a uvědomování, urychlily dodávky letounů F-16 a uzavřely kontrakt na prodej dalších 40 letounů tohoto typu. Klade vyřídily rovněž egyptské stížnosti na nedostatek náhradních dílů pro zajištění a údržby letounů F-16, které již má egyptské vojenské letectvo ve výzbroji. Zástupci USA a EAR vypracovali návrh dohody o licenční výrobě tanků M1 Abrams v egyptských zbrojních závodech. Předpokládá mj. rozdělení celého projektu do tří etap. V první mají být vytvořeny podmínky pro montáž a výrobu stanovených náhradních dílů ve zbrojním závodě nedaleko Káhiry. Ve druhé etapě od roku 1989 má být zahájena montáž tanků z dovezených dílů z USA. Třetí etapa zahrnuje výrobu součástek a náhradních dílů v EAR s termínem zahájení v roce 1991 nebo 1992. Spojené státy jsou však ochotny umožnit Egyptu výrobu pouze vybraných komponentů. Elektronická zařízení, zejména na integrovaný systém řízení palby, budou dodávána a v případě poruchy opravována výhradně v USA. Egyptská arabská republika přitom neoddrží kompletní výzbroj tanku, která je používána v americké armádě. Na licenční výrobě tanků M1 Abrams se bude společně s Egyptem podílet i Turecko, které bude ve spolupráci s EAR licenčně vyrábět letouny F-16. Reaganově administrativě se tímto postupem podařilo získávat stále větší vliv na prezidenta Mubaraka, který v řadě otázek přešel na americké pozice a prosazoval její záměry.

Prezident Murabak sice odmítl podílet se na akcích v Perském zálivu společně s ozbrojenými silami USA, včetně požadavku vyslat pravidelné egyptské jednotky do Kuvajtu v případě jeho přímého ohrožení

Iránem, kde by měly připravit pozice pro americké vojsko pro rychlé zasazení, ale souhlasil s využitím egyptských vojenských základnů v případě jeho přesunu do této oblasti. Přistoupil rovněž na zřízení zvláštního vojenského orgánu, který by zajišťoval součinnost při přesunech amerických vojsk. Jeho základ vytvořilo americké operační středisko se sídlem v letovisku bývalého egyptského prezidenta Sadaata u Alexandrie, které řídilo srpnové cvičení Bright Star-87 a jehož příslušníci již v EAR zůstali.

Reaganova administrativa nadále naléhala na vedení Egypta, aby trvale poskytlo své vojenské základny pro potřeby amerických ozbrojených sil. V souvislosti se zostřeným napětím v Perském zálivu se snažil získat jeho souhlas k případnému mezipřístání amerických strategických letounů B-2 na jedné ze základnů na Sinajském poloostrově. Dlouhodobější zájem projevuje o trvalé poskytnutí letecké vojenské základny Káhira-západ, přístavu v Alexandrii a zvláště vojenské letecké a námořní základny Ra's Benás (na pobřeží Rudého moře).

Spojené státy dosáhly alespoň dílčího úspěchu, když prezident Mubarak přes přetrvávající odmítavé stanovisko k trvalému poskytnutí základny Ra's Benás po obdržení částky 200 milionů dolarů v září roku 1987 povolil urychlené rozšíření základny s tím, že bude budována jak egyptská, tak americká část. Náklady na výstavbu uhradí USA, přičemž veškerá pevně vybudovaná zařízení budou majetkem Egypta. Nevyřešenou otázkou zatím zůstává další finanční vyrovnání, kdy egyptská vláda prosazuje stanovení pevné roční částky za pronájem a kromě toho platby za jednorázové použití jednotlivých zařízení. Spojené státy však usilují o dlouhodobý pronájem a nabízejí Egyptu velmi výhodné podmínky, včetně stejné roční vojenské pomoci jakou poskytují Izraeli a snížení úrokové míry z dluhů za dodanou bojovou techniku.

Vzhledem ke složité hospodářské a finanční situaci EAR lze předpokládat souhlas jejího vedení s trvalým užíváním základny americkými ozbrojenými silami. Po úplném dokončení výstavby v polovině 90. let se Ra's Benás stane jedním z nejdůležitějších operních bodů USA na Blízkém a Středním východě. Americká část základny je budována jako tři zcela nezávislé části. Námořní má umožnit kotvení a opravy jak letadlové lodi, tak i jejich doprovodných plavidel. Její součástí bude i přístavací dráha pro letouny F-14 a F-18 a, kompletní tylové zabezpečení včetně nemocničního zařízení a bytů pro rodinné příslušníky pozemní obsluhy. V současné

době jsou tam umístěny dvě skupiny speciálních amerických jednotek Delta, připravených k zásahu v Perském zálivu. Druhou samostatnou část představuje letecká základna se třemi vzletovými a přistávacími dráhami, z nichž první je již dokončena a může být využívána i strategickými letouny B-52. Třetí částí je budované telekomunikační středisko s napojením na systém amerických družic.

Egypt plánuje v Ra's Benás vybudovat námořní vojenskou základnu a velitelství vojenského námořnictva pro oblast Rudého moře. Pro celou základnu jsou budována společná zařízení jako např. zdroje pitné vody, přívod elektrické energie z elektrárny na Asuánské přehradě, přístupové komunikace, které spojí Ra's Benás nejen s egyptským vnitrozemím, ale i se súdánským přístavem Port Súdán.

Americká vláda sleduje svojí politikou vůči Iránu především cíl, aby jeho budoucí vedení, které se chopí moci po ukončení války s Irákem, souhlasilo s návratem USA do země. Udržovala proto kontakty s iránskými představiteli a prozradně orientovanými silami i po odhalení tajných dodávek americké bojové techniky pro iránské ozbrojené síly. V srpnu roku 1987 se např. v Ženevě setkal syn nejvyššího iránského duchovního představitele Ahmad Chomejní se zástupci vlád USA a Izraele a projednával s nimi možnosti nových dodávek bojové techniky, zbraní a dalšího vojenského materiálu pro iránskou armádu. Na schůzce bylo prakticky dohodnuto, že Izrael dodá některé druhy americké techniky Iránu jako materiál použitý jeho jednotkami a Spojené státy ho nahradí zvýšenými dodávkami nové bojové techniky pro izraelské ozbrojené síly. Počátkem září roku 1987 se opět v Ženevě uskutečnily rozhovory zmocenců vlád obou zemí o vývoji situace v Perském zálivu. Irán zastupoval syn předsedy iránského parlamentu Mohsen Rafsandžání. Zaměřeny byly především na možnosti hospodářské spolupráce, a na export ropy přes Hormúzský průliv s cílem nepřipustit jeho zablokování a tím ohrožení zájmů Západu.

Po vyhocení napětí v Perském zálivu, kdy došlo mezi jednotkami USA a Iránu k ozbrojeným incidentům menšího rozsahu, byly sice přímé kontakty mezi představiteli obou zemí omezeny nebo přerušeny, ale dále je zprostředkovávali izraelští vládní činitelé. Při příležitosti zasedání Valného shromáždění OSN koncem září 1987 se setkali v New Yorku izraelský ministr zahraničních věcí Peres a iránský prezident Chamenei, který předložil konkrétní požadavky na nákup potiletařových řízených střel Hawk, náhradních dílů k bo-

novým letounům F-4 a lodních protilodních řízených střel americké výroby.

Trvalé kontakty a íránskými představiteli umožnily Izraeli výhodně realizovat také prodej vlastní bojové techniky a tak ovlivnit některá rozhodnutí vlády Íránu ve prospěch vojenskopolitických záměrů na Blízkém a Středním východě. Izraelská vláda využila zprostředkovatelského úsilí i k řešení otázky emigrace íránských Židů do Izraele. Především byl vypracován plán odsunu asi 300 nejbohatších židovských občanů přes třetí země, kteří měli převést z Íránu do Izraele kapitál v hodnotě 4 až 6 miliard dolarů. Mezi nimi byli i odborníci s vysokou kvalifikací, využitelnou ve zbrojním průmyslu. Íránské vedení svůj souhlas podminilo kromě dodávek americké bojové techniky také výškolením 100 íránských pilotů na letouny F-4, F-5 a F-14, asi 100 pilotů pro bitevní vrtulníky AH-1 a potřebného technického personálu izraelskými instruktory tak, aby Írán mohl do konce roku 1988 zvýšit údernou sílu svého vojenského letectva, v němž má Írák dosud technickou i početní převahu.

Spojeným státům se tak prostřednictvím Izraele podařilo udržet vliv na íránské vedoucí představitel a současně posílit postavení Izraele, který zůstává hlavním spojencem USA a nástrojem jejich hegemonské politiky na Blízkém a Středním východě. Reaganova administrativa nadále chápe izraelskou vojenskou převahu nad arabskými státy jako nezbytný předpoklad pro realizaci svých vojenskopolitických cílů.

V souladu s tímto záměrem je prakticky každá politická nebo vojenská podpora a pomoc arabským zemím ze strany vlády USA doprovázena příslušnými minimálně adekvátními opatřeními ve prospěch Izraele. Politický a vojenský postup Spojených států v oblasti Perského zálivu, kterým se postavily na stranu arabských zemí, tak vedl k rozhodnutí Reaganovy administrativy zachovat dosavadní úroveň hospodářské a vojenské pomoci Izraeli i přes její záměr snížit celkově americkou zahraniční pomoc.

Významným mezníkem v rozvoji americko-izraelské vojenské spolupráce bylo na jaře roku 1987 přiznání stejných práv Izraeli jaká mají členské země Severoatlantického paktu. Izrael tak získal právo účastnit se všech výzkumných a vývojových projektů USA. Po tomto rozhodnutí vypracovali zástupci ministerstva obrany obou států seznam oblastí vzájemné spolupráce ve zbrojním průmyslu, který zahrnuje mj. vývoj protiraketového systému, řízených střel proti bitevním vrtulníkům, pohyblivých mostů, pum s laserovým na-

váděním a přístrojů na zneškodňování min. Spojené státy dále projeví zájem o izraelské poznatky z oblasti vývoje elektromagnetického děla, prostředků radioelektronického boje a využití laseru ve vojensktví.

Na zasedání společného americko-izraelského vojenského výboru, pověřeného koordinací spolupráce, byla v říjnu 1987 ve Washingtonu posuzována mj. otázka účasti Izraele na vývoji nového taktického stíhacího letounu nové generace, označovaného jako ATF (Advanced Tactical Fighter). Při jednání odborníků obou států bylo především dohodnuto, že izraelské firmy Israel Aeronautic a Elbit Computers se budou podílet na vývoji a výrobě systému elektronické ochrany letounů, radiolokačního zařízení, systému rozpoznávání a zaměřování cílů. Izraelské firmy jako jediný zahraniční účastník projektu mají získat zakázku na dodávky 400 těchto zařízení ročně v celkové hodnotě asi 5 miliard dolarů. Jde o část kompenzačních opatření Spojených států za projekt izraelského stíhacího letounu Lavi, který vláda Izraele na nátlak Reaganovy administrativy koncem srpna roku 1987 pro vysoké finanční náklady zrušila. Kromě toho izraelský letecký průmysl získal zakázky na opravy amerických proudových letounů ve výši 50 až 150 milionů dolarů a opravy americké bojové techniky, především vrtulníků, které jsou ve výzbroji jednotek ozbrojených sil USA dislokovaných v Evropě v hodnotě 100 milionů dolarů.

Americko-izraelské úsilí o rozvoj vojenské spolupráce v roce 1987 bylo završeno podepsáním nového memoranda o vojenské spolupráci mezi oběma státy 14. 12. ve Washingtonu ministry obrany USA Carlucim a Izraele Rabinem. Nové memorandum platné na dobu deseti let mj. zakotvuje možnost využití území Izraele nebo jeho ozbrojených sil k prosazení záměrů americké vlády na Blízkém a Středním východě.

Spojené státy se v něm zavázaly dodat izraelskému vojenskému letectvu 75 letounů F-16C s nejmodernějším vybavením. Prvních 40 letounů bude vyzbrojeno elektronickým zařízením, vyvinutým pro letoun Lavi. Jeho hodnota představuje 38–40 % celkové ceny letounu a americká firma General Dynamics s tím souhlasila až po nátlaku židovské lobby v USA. Dodávky mají být zahájeny v roce 1991. Izrael se bude podílet na vývoji nové verze letounu F-16 Agile Falcon, což je rovněž náhrada za zrušený projekt letounu Lavi.

Izraelské firmy podepsáním memoranda dále získaly zakázku na výrobu zařízení pro vidění v noci pro vrtulníky Cobra amerického vojenského letectva v hodnotě 15

miliónů dolarů. Izrael bude pokračovat ve vývoji nového systému protiraketové obrany — Antitactical Ballistic Missile Defence System, který má představovat jeho hlavní podíl na americkém programu militarizace kosmu (SDI). Spojené státy uhradí 70 až 80 % nákladů na vývoj a výzkum tohoto systému, který má být ukončen v průběhu 2—3 let s předpokládanými náklady 140 až 200 miliónů dolarů ročně. Izraelská firma Rafael zabezpečí pro americké vojenské letectvo vývoj řízené střely Popeye, jehož cena je odhadována téměř na jednu miliardu dolarů.

Reaganova administrativa se v memorandu rovněž zavázala snížit úhradu za výcvik izraelských důstojníků a vojenských specialistů v USA na 30 % dosavadní ceny. Toto opatření se přitom vztahuje i na dlouhodobé studijní pobyty. Současně odstraní všechny administrativní a celní překážky pro vývoz produkce izraelského zbrojního průmyslu do Spojených států. Jeho roční nárůst má činit minimálně 20 % a do pěti

let se předpokládá zvýšení z dosavadních 100 na 250 miliónů dolarů.

Americká politika na Blízkém a Středním východě potvrzuje, že Reaganova administrativa nadále posuzuje regionální konflikty především z hlediska americko-sovětského soupeření, a tím znemožňuje jejich urovnání politickými prostředky. V rámci úsilí o užší připoutání arabských zemí ke kapitalistickému systému stále více modifikuje svoji současnou taktiku i metody. Vývoj na Blízkém a Středním východě se Spojené státy snaží vedle ekonomických a politických prostředků ovlivnit i vojenským nátlakem a použitím vojenské síly. Situace v těchto oblastech zůstane vinou prosazování mocenskopolitických plánů USA a expanzionistické politiky Izraele nadále komplikovaná. Pokračující irácko-iránský ozbrojený konflikt, vojenská přítomnost Spojených států a dalších kapitalistických zemí v Perském zálivu a nevyřešené izraelsko-arabské spory budou představovat ohniska napětí, ohrožující mír a bezpečnost na celém světě.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Богумил Гниздо, кандидат философских наук, профессор Место и роль идейной подготовки в комплексном обеспечении боевой и мобилизационной готовности социалистической армии	3
Статья нацелена на актуальные вопросы, которые в связи с возрастающими требованиями к боевой и мобилизационной готовности выдвигаются на первое место. Автор пытается проанализировать идейные аспекты этой области и делает некоторые практические выводы.	

Полковник Йиржи Круличка, кандидат философских наук Учения коалиционного состава – важное средство воспитания в духе патриотизма и социалистического интернационализма	8
Автор делает обзор проведенных основных учений коалиционного состава армий государств-участников Варшавского Договора со времени его основания. Характеризует военно-политические направления, тактические и оперативно-стратегические цели и задачи. Документирует усилия командования Объединенных Вооруженных Сил, нацеленные на организацию и руководство подготовкой союзных армий к защите социализма, на углубление взаимодействия и укрепление дружбы при выполнении совместных задач.	

Подполковник Зденек Янчо, кандидат философских наук Политическая работа в общевойсковых объединениях и соединениях в ходе подготовки и проведения боевых действий в условиях РЭБ	12
Автор решает две цепи проблем проведения политработы с точки зрения радиоэлектронной борьбы. В статье определены основные области задач. Все это является исходным моментом, который должен учитываться при политическом воздействии на общевойсковых учениях.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-лейтенант Йиржи Брыхта Опыт из реализации стокгольмского Документа по укреплению доверия и безопасности	17
Автор рассматривает основные вопросы касающиеся выполнения Документа Стокгольмской конференции в ЧССР, обращая особое внимание на участие наблюдателей на учениях происходящих на нашей территории.	

Полковник Мирослав Недвед, кандидат военных наук Отражение агрессии противника и возможности его решительного поражения	25
Автор, на основе опыта второй мировой войны, анализирует начальный период войны и вопросы отражения агрессии противника. Приводит его характерные черты, подчеркивает важность боевой и мобилизационной готовности и разбирает первые оборонительные операции.	

Полковник Антон Выбог, кандидат военных наук Ведение боевых действий в полосе обеспечения	33
Автор рассматривает вопросы оперативного прикрытия войск, оборудования полосы обеспечения и главной полосы обороны, а также способы ведения боя в полосе обеспечения.	

Генерал-майор Вацлав Роучка, кандидат военных наук, доцент Вопросы отхода войск и их развертывания на промежуточных рубежах	39
Автор обсуждает вопросы отхода войск в ходе войны и приводит его характерные черты, способы отхода, содержание решения командующего (командира), некоторые виды обеспечения и управления войсками.	

Полковник Зденек Кодеш, кандидат военных наук, доцент Организация перегруппировки дивизии	43
В начале автор подчеркивает сложность данной проблематики, описывает вероятные действия командира дивизии и его штаба при выполнении этой задачи и разбирает содержание плана перегруппировки.	

Подполковник Ярослав Схейбал

К проблематике укладки и вывоза подвижных запасов боеприпасов 49

Автор показывает условия вывоза подвижных запасов боеприпасов с точки зрения боевой готовности. Обобщает некоторые позитивные и негативные данные по этой проблематике.

Полковник Йиржи Голечек

Организация взаимодействия между отдельными видами авиации 53

Автор приводит перечень способов взаимодействия и его организации между отдельными видами авиации. Далее знакомит читателей с некоторым опытом по организации взаимодействия с сухопутными войсками и ПВО.

Генерал-майор Йосеф Черны

Применение дымообразующих веществ и аэрозолей в обороне 59

На основе опыта Великой Отечественной войны автор показывает, какое значение имеет применение дымообразующих веществ и аэрозолей особенно в настоящее время при ведении оборонительной операции или оборонительного боя, когда вероятный противник внедряет в армии новые средства разведки, средства выявления и наведения на цель.

Полковник Олдржих Барта

Опыт из области технического обеспечения танковой дивизии 63

Автор показывает конкретные действия командиров, экипажей, должностных лиц и подразделений технического обеспечения в период подготовки и проведения показательного тактического учения танковой дивизии в прошедшем году. В статье конкретно показаны основные мероприятия технического обеспечения по отдельным этапам учения и способы их реализации, место и роль отдельных звеньев управления и содержание их работы.

Полковник Анатолий Кописта

Тыловое обеспечение передвижения войск на большое расстояние 70

Автор показывает конкретные действия должностных лиц тыла, командиров и личного состава тыловых подразделений в период подготовки и проведения показательного тактического учения дивизии.

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

Инженерное обеспечение современного боя 79

ИНФОРМАЦИИ

Майор Ладислав Грбачек

Американская политика по отношению к Ближнему и Среднему востоку 87

Автор объясняет мероприятия американского правительства с точки зрения долгосрочных политических и военных целей США в этих регионах и его стремление нейтрализовать возрастающее политическое влияние СССР в арабских странах, получить возможность решительно воздействовать на формирование и реализацию внутренней и внешней политики отдельных стран, обеспечить для себя постоянное военное присутствие в непосредственной близости южной границы Советского Союза.

POZNÁMKY